

VAKIFLAR

Dergisi

XIII. Sayı

Fiatı : 1.000 TL.

Yurt dışında : 20 \$ veya 40 DM.

Sahibi
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Adına

Galip YİĞİTGÜDEN

Sorumlu
Yazı İşleri Müdürü
İbrahim ATEŞ

Yazı Kurulu
İbrahim ATEŞ
Sadi BAYRAM
Tahsin TÜRKER
Kerim ERDOĞAN

Teknik Yönetmen
Sadi BAYRAM
Tahsin TÜRKER

Gönderilen yazılar iade edilmez.
Yayınlanan yazılarda ileri sürülen fikir ve beyan-
lardan yazı sahipleri sorumludur.

Makaleler kaynak gösterilmek kaydı ile iktibas
edilebilir.

Ön kapak :

Başbakanlık Makam odasında bulunan İbrahim Çallı'nın Atatürk
tablosu.

Arka kapak :

Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan Surre Alayı'na ait bir tablo.

Telefon (Ankara)

25 49 38

25 75 30 / 01-04

Basıldığı Yer :

Başbakanlık Basımevi — Ankara

1 9 8 1

Mahmil
Surre

OSMANLILAR ZAMANINDA MEKKE ve MEDİNE'YE GÖNDERİLEN PARA VE HEDİYELER

İbrahim ATEŞ

GİRİŞ:

Öteden beri İslâm ülkelerinin hükümdarlarıyla müslümanlar tarafından Mekke ve Medine'ye Mahmil, Surre, ve hediyelerin gönderilegeldiği bilinen bir gerçektir. Mekke ve Medine'nin kutsallığına inanan müslümanlarla, İslâm hükümdarları, bu kutsal yerlerde oturan fakirlerle Hameyn-i Şerife'nin hizmet eden imam, müezzin, kayyım, ferraş v.b. din görevlilerine, Mekke ve Medine emirleri ile diğer görevlilere ve delillere her sene hacc mevsimi yaklaşınca çeşitli hediyelerin yanı sıra paralar gönderirlerdi. Bu davranışları, bu yerlere olan sevgi ve saygılarından doğuyordu. Bu hediye ve paralar önceleri deve yükleri ile başlıca iki yerden gönderilirdi.

Bunlardan önemli olanını «Hâdim-ü-Hameyni's-Şerife» sıfatını haiz Osmanlı Padişahı, diğerlerini de Mısır Hidivi gönderirdi. Osmanlı Padişahının gönderdiğine «Mahmil-i Hümayun» (Resim 1) Mısır Hidivinin gönderdiğine ise «Mahmil-i Mısri» denirdi (Resim-2 b, c).

Osmanlılar zamanında saray olsun, halk olsun bu hususa fevkalâde önem verirlerdi. Zira mahmil, mübarek yerlere yalnız padişahın ve saray erkanının değil, mü'minlerden her kim dilerse onların da, armağanlarını iletirdi. Bunun için, armağan veya para göndermek isteyen herkesin gönderecekleri armağan ve paralar, o günkü deyişle Evkaf Nezareti yâni Vakıflar Bakanlığı vasıtasıyla alınır, verilir. Bir tarafında gönderenin, diğer tarafında da alacak olan kimsenin adresleri işlenmiş, meşinden yapılmış çantalar olurdu. Bu çantanın içine sahibi, kudretine göre bir miktar para koyar gönderirdi. Dönüşte de yine aynı çanta ile zemzem suyu, kına, öd ağacı, hurma, akik, yüzük, gümüş, basur halkası vesaire gibi ufak tefek hediye alırdı. İşte böylesine karşılıklı, insancıl, sevgi ve saygıdan doğarak;

atalarımız tarafından Mekke ve Medine fakirleri ile mücavirînine, zaman zaman gönderilen para ve hediyelerin nasıl ve ne şekilde gönderildiğini ele alıp incelerken konuya açıklık getirmek üzere, aşağıdaki hususlara kısaca temas edip araştırmamızda daha ziyade vakıfların bu sahada yapmış olduğu hizmetleri elimizdeki belge ve bilgiler çerçevesinde açıklamaya çalışacağız :

- 1 — Mahmil'in kısaca tarihçesi,
- 2 — Surre'nin anlamı, Mekke ve Medine'ye gönderilmesinin tarihçesi,
- 3 — Surre alayı ve Surre-i Hümayûn,
- 4 — Surre Emîni
- 5 — Surre ile ilgili belgeler.

1 — MAHMİL'İN KISACA TARİHÇESİ :

İslâm Ansiklopedisinde belirtildiği gibi : «XIII. Asırdan beri, müslüman hükümdarların, istiklâllerini kabul ettirmek ve hacc merasiminde kendilerine bir şeref mevkii temin etmek maksadıyla, Mekke'ye gönderdikleri içi boş ve süslü bir Mahfe'ye "mahmil"» denirdi.

Mahmil'i taşıyan deveye binilmez, onun sadece yularından çekilirdi. Bu deve, kervanın başında giderdi. Mahmil'i gönderenler onu süslemekte bir biri ile adeta yarış yaparlardı. 1321 yılında Irak'dan Mekke'ye gönderilen, bir çok altın, inci ve kıymetli taşlar ile süslenmiş bir mahmilden bahsedilmekte ise de Kahire'den gelen hacı kervanında bulunan dört köşe en muhteşem mahmili bize Lane şöyle tanıtmaktadır :

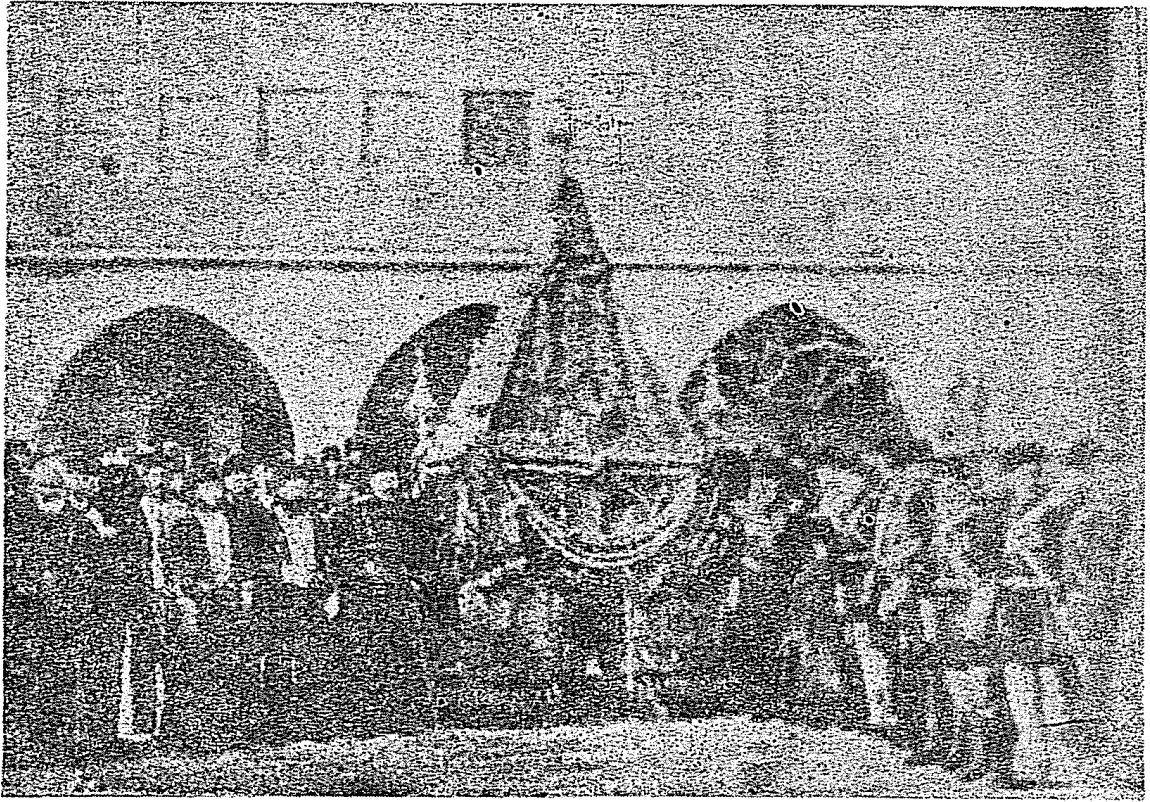
«Ağaçtan yapılmış dört köşe bir mahfe olup, üst tarafı Ehrâm biçimindedir. Üstü işlemeli siyah bir ipekli ile örtülmüştür. Aşağı kısımları, ipekten saçaklar ile, süslenmiş ve dört köşesine yaldızlı küreler asılmıştır. Mahfenin ön kısmında Kâbe'nin sırma ile işlenmiş bir resmî bulunur.»

Burckhardt Mısır mahmili hakkında, Lane'nin dediklerine ilâve olarak, bunun

deve kuşu tüyleri ile süslü olduğunu kaydeder. Burckhardt'a göre mahmilin içinde yalnız bir dua kitabı bulunurdu. Mahmil Kâhire'ye dönünce bu kitap teşhir edilir ve ziyarete gelen halk tarafından öpülürdü. Lane'e göre ise mahmile iki mahfaza tesbit edilip, bunların her birine bir Kur'an-ı Kerim konurdu. Konulan Kur'an-ı Kerim'lerden biri tomar, diğeri ise, kitap şeklinde idi. (1)

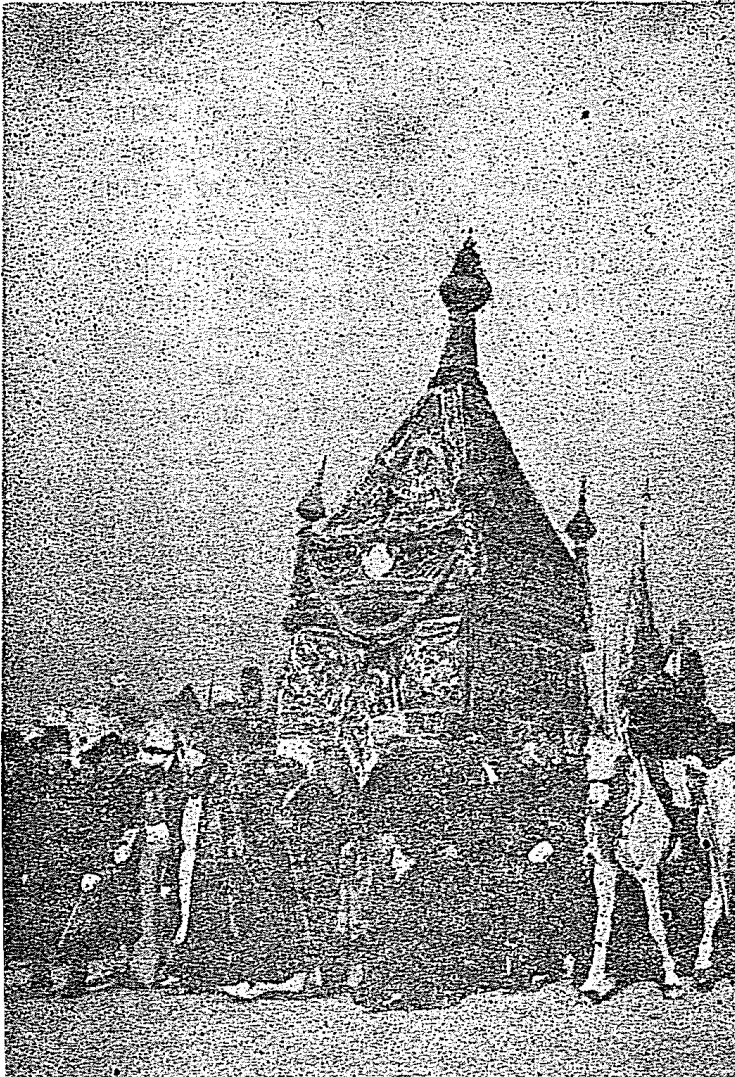
Mahmil Mekke'ye ulaşınca sevinç çığlıkları ile selâmlanır ve muhteşem bir merâsimle, halkın kalabalık olduğu sokaklarda gezdirilir, sonra da onlara tahsis edilen bir yeri işgal etmek üzere hacılar ile birlikte, Arafat'a götürülürdü. Makrîzi'ye göre : Mekke'ye mahmil gönderme âdeti, 670 H. (= 1271 - 1272 M.) tarihinde ilk defa Memlûk Sultanı Baybars tarafından ihdas edilmiştir. Başkalarına göre ise, bu adet Şerif Ebû Numayy'e kadar çıkar. Aynı şekilde rivayet edildiğine göre, Baybars, hacı kervanları ile birlikte, böyle bir mahmil göndermek fikrini, muhteşem bir mahmil içerisinde haccını ifa eden hânedân'a mensup bir kadından almıştır. Fakat bunun bir masaldan ibaret olduğu ve bu adetin eski devirlerden kaldığı dînî bir mânâ taşıdığı ileri sürülebilir. Mahmil, Arapların seyyar ibadet mahfesi hatırlatmakta ve Musil'in Rvâla kabilisinin «Abu Zhur Al-Markab» i hakkında yaptığı tasvire uymaktadır ki, bu ince ağaç çubuklarından yapılmış ve deve kuşu tüyü ile süslenmiş bir çeşit mahfe olup, devenin semerine tesbit edilmiştir. Bu, kabilenin merkezini temsil etmektedir. Herhalde bu, bizi son devirlerdeki mahmillerin gerçek manasına götürmektedir ki, bu devirlerde böyle mahmiller, muhtelif islâm devletlerinin istiklâl ve hükümrânlık iddialarının birer remzi idi. Bu manası ile mahmiller tarihî bir kıymet ifade eder. Çünkü siyasî değişimleri asırlar boyunca vuku bulan rekabetleri aksettirirler. Mahmil göndermek suretiyle, şeriflere hükümrânlık ve hâmilik sıfat

1) İslâm Ansiklopedisi, cilt - 7, s. 151 - 152.

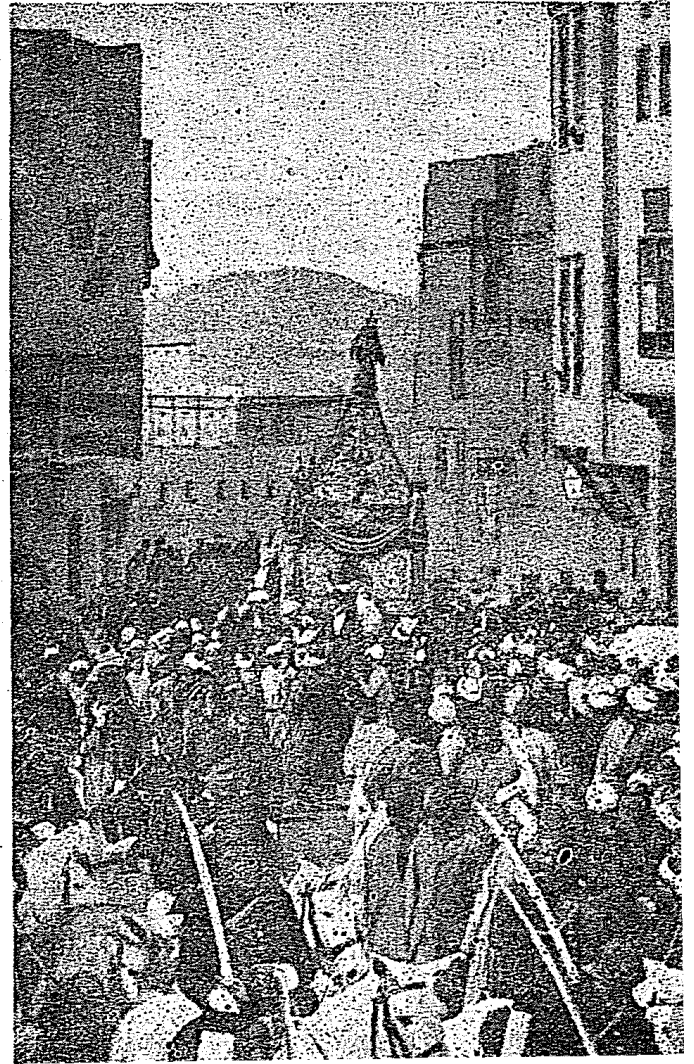

Resim 1 : Mahmil-i Humâyûn'un Şam'da karşılanması
(Resimli Tarih Mecmuası. s. 481'den)

Resim 2/a : Kahire'de Mahmil için
yapılan tören (Yılmaz Önge'den)

Resim 2/b : Mahmil'in Kahire sokaklarında
gezdirilişi (Yılmaz Önge'den)

larını kabul ettirmek isteyen hükümdarlar meydana çıkıyor, çok geçmeden, onların yerini başkaları alıyordu. Mısır mahmilinin, Suriye'den gelen mahmilden daha üstün tutulması, Memlûk sultanlarının siyasi kuvvetinin bir tezahürüdür. Bu hususta Osmanlı iktidarının bir değişiklik getirmemiş olduğunda işaret edilebilir. Nitekim İstanbul'dan gönderilen Mahmil-ler, Mısır mahmillerinden üstün tutulmuş idi. (Resim - 3) Vahhabiler tarafından Mekke'nin 1807'de ele geçirilmesi, mahmil gönderilmesini bir müddet inkıtâ'a uğrattı ise de, Vahhabiler'in yenilmelelerinden sonra, eski durum avdet etti. Mehmet Ali Paşa idaresinde Mısır mahmili yeniden üstünlüğüne kavuştu.

1914 - 1918 savaşından sonra, Suriye'den Mekke'ye mahmil gönderme adetine son verildi. Mısır hükümeti ile Kral Hüseyin (1915 - 1924) arasında mahmile refakat etmesi icap eden heyet başkanının yetkileri ve mahmilin karşılanma merasimi yüzünden ihtilâf çıkması dolayısıyla, mahmilin gönderilmesi iki defa geri bırakıldı. İbn-i Sûud Hicaz'ı ele geçirdikten sonra, mahmille ilgili birçok müzakereler yapıldı. Vahhabi Hükümdarı mahmile an'ane halinde refakat eden tegannilerin ve batıl itikatlar ile ilgili bütün merasimin kaldırılmasını istiyordu. Ayrıca, mahmile silahlı muhafızların refakat etmesine itiraz ediyordu. 1926 yılında iki tarafı uzlaştırmak amacıyla yapılan teşebbüs başarısızlıkla sonuçlandı. İbn-i Sûud'un kuvvetleri ile Mısır askerleri arasında bir çarpışma oldu. Ancak İbn-i Sûud'un şahsî tavassutu ile, ihtilâf sona erdi ise de, bu tarihten sonra, Mısır hükümeti hacc'a mahmil, Kâbe'ye örtü göndermemeye karar verdi. Fakat, İbn-i Sûud ile yapılan bir andlaşma sonunda mahmil gönderme âdeti yeniden kuruldu.

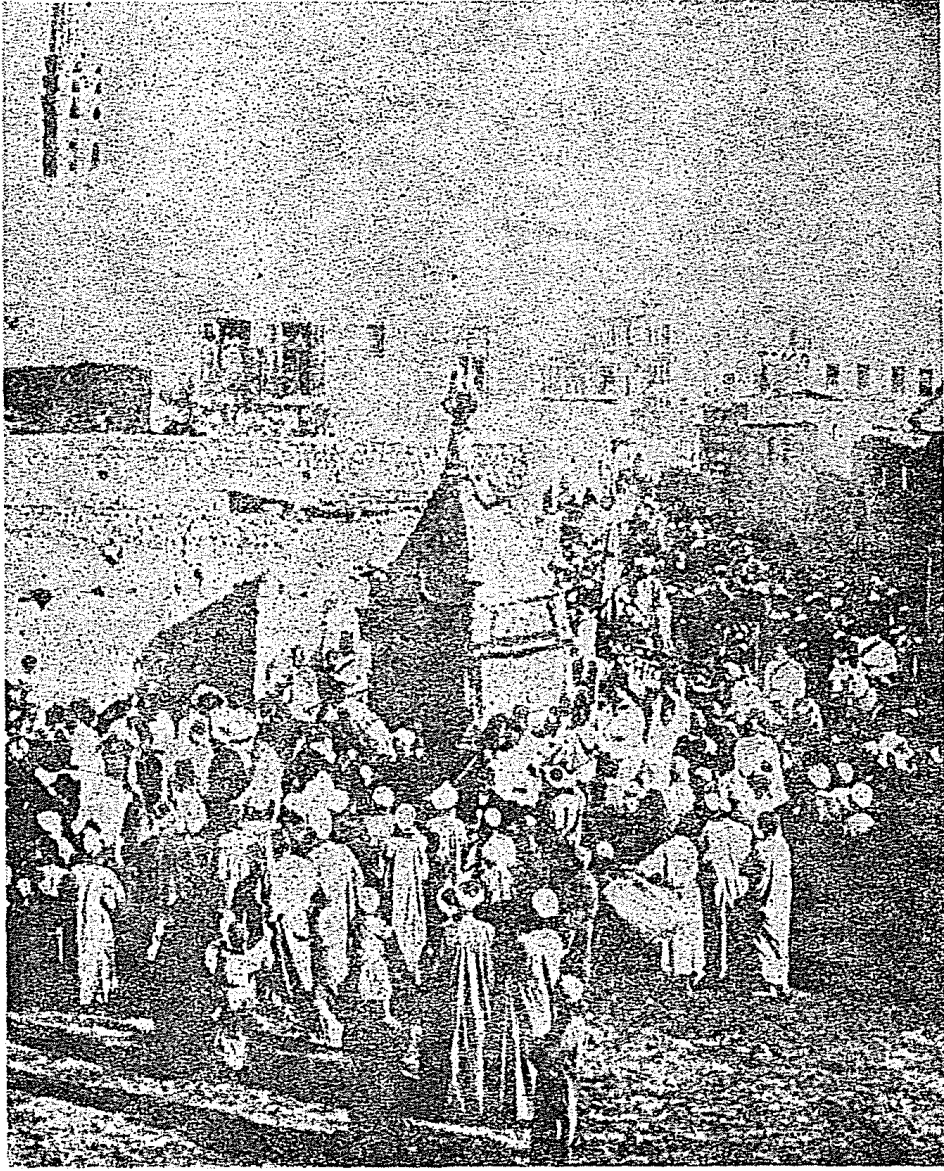
2 — SURRE'NİN ANLAMI, MEKKE VE MEDİNE'YE GÖNDERİLMESİNİN TARIHÇESİ:

Surre kelimesinin aslı «Surra» olup, kese demektir. (Resim - 4) Konumuzla il-

gili olan anlamı ise, yazımızın giriş kısmında işaret ettiğimiz gibi her sene hacc münasebetiyle Hameyn'e gönderilen para ve hediyeler hakkında kullanılan bir tabirdir.

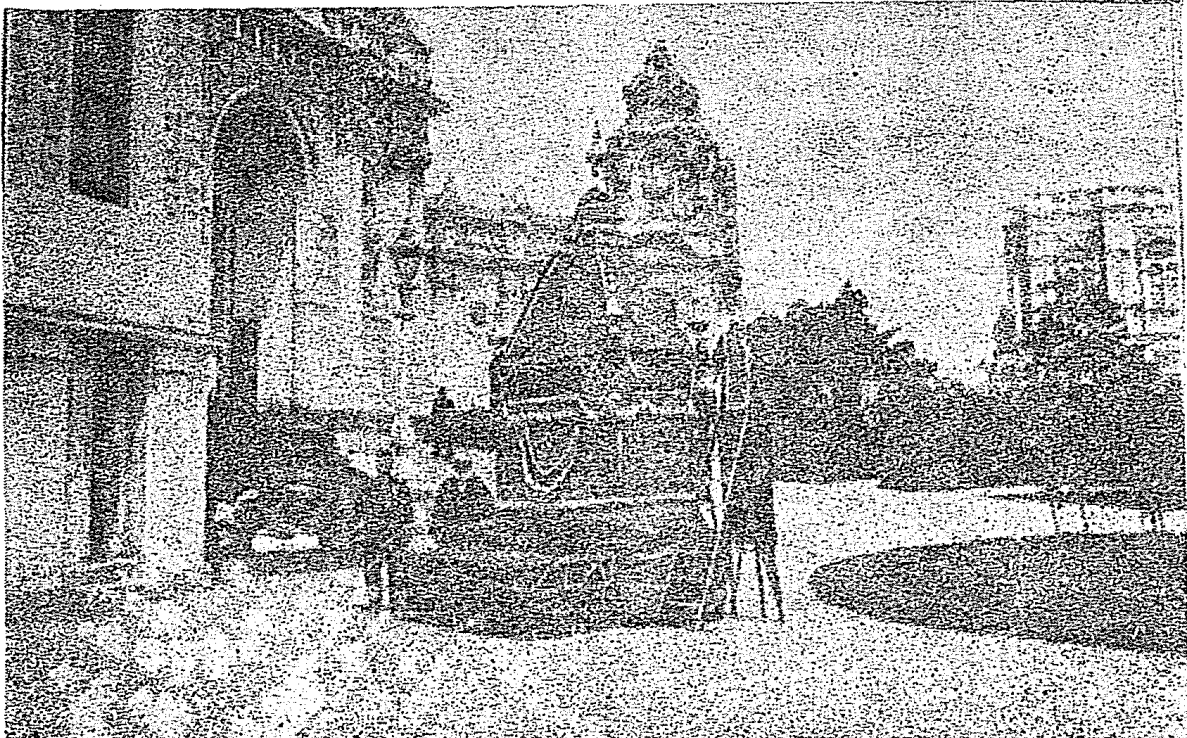
Mekke ile Medine'ye Surre gönderilmesi, Abbasiler zamanında başlamış, Osmanlılar'ın son zamanlarına kadar devam etmiştir. Öyle ki; Hameyn'e ilk defa surre gönderilmesi El - Muktedir Billâh (Abbasi halifelerinden) zamanında yani 311 (923 - 924) senesinde adet olmuştur. Elmuktedir Billâh'ın gönderdiği Surre'nin miktarı 315.426 Filori altını idi. El-Muktedir Billâh'tan tahminen 81 veya 82 sene önce (El - Vâsık Billâh) tarafından dahi Hameyn fukarasına ihsan ve ikram edilmiş ise de, sene be-sene gönderilmeyip yalnız hacc esnasında tevzi edilmiştir. Fâtımîler, Hicaz'ı kendilerine bağlamak için Hameyn'e para gönderirlerdi. Her sene Hicaz'a gönderdikleri mürettebatın miktarı 120 bin Dinar idi. Vezir Bazarî zamanında bunu 200 bin Dinara çıkardılar. Osmanlılar'a gelinceye kadar Hicaz'a gönderilen paranın miktarı hiç bir devlet zamanında bu miktara varmamıştır. Mısır Hükümetleri Hameyn'e gönderdikleri mahmile pek fazla itina ederlerdi. Hatta Mekke'ye varıncaya kadar uğradığı yerlerin en büyük memurlarının mahmili taşıyan devenin ayağını öpmesi, riayet olunan usuldan idi. Mekke emirleri de öperlerdi. Hicrî 843 senesinde Çerkes meliklerinden Sultan Çakmak bu adeti kaldırmıştır.

Kölemenlerden sonra, Hameyn'e surre gönderen Osmanlılardır. Osmanlılardan ilk surre gönderen ise, Çelebi Sultan Mehmet'tir. Çelebi Sultan Mehmet, iki defa surre göndermiştir. Bu yolda üçüncülük şerefine oğlu mazhar olmuştur. Babasının gönderdiği surrenin miktarı hakkında bir malûmat yoksa da, oğlu tarafından gönderilenin miktarı, 35 bin Filori olup, bu miktarın beher sene gönderilmesi usul ittihaz edilmiştir. Dördüncü defa da II. Murat tarafından 827 (1424) tarihinde gönderilmiş, beşinci de-

Resim 2/c : Mısır Hidivi'nin Kahrié'den Mekke'ye götürülen Mahmili
(Foto P. Dittrich, Beitrage Zur Kunstgeschichte Asiene Adlı Eserden)

Resim 3 : Mahmil-i Şerif'in Saraydan gönderilişi

fa gönderilen surre ise, 855 (1451) tarihine tesadüf eylemiştir. 855 (1451) senesinde gönderilen surrenin miktarı 801 kese olup, 843 (1440) tarihinde Timur'un oğullarından Şahruh dahi bir miktar sure göndermiştir.,

886 (1481) senesinde II. Bayezid, yarısı Mekke halkına diğer yarısı ise Medine halkına mahsus olmak üzere yıllık 14 Bin altın surre gönderilmesini mutâd edinmiş ve ondan sonra gönderilen surrenin miktarı arta gelmiştir.

II. Bayezid'e kadar Osmanlı Padişahlarının gönderdikleri surreler teberu ve teberrukat kabilinden idi. Fakat I. Selim devrinde iş değişti. Haremeyn'e surre gönderilmesi siyasi vazifeler sırasına geçti. Yavuz, Mısır'ı ele geçirince, Mekke şerifi Seyyid Berekât, 13 yaşında bulunan oğlu Ebû Nemi'i Mısır'a göndermiş, Hz. Peygamber'in emanetlerini ve Kâbe'nin anahtarını yollamakla beraber 923 (1517) yılı arefesinde umum Hicaz ve Tehame'de namına hutbe okunmuştu. Okunan hutbede adının «**Hâdim-ül-Haremeyn-iş-Şerifeyn**» suretinde anılması, emânât-ı Şerife'nin de gönderilmesi Sultan Selim'i pek fazla memnun etmişti. Bunların şükrân nişanesi olmak üzere Haremeyn halkına 200 Bin Filori ile 7 Bin Erdeb zahire göndermişti. Bunları dağıtmak için Emir Musluhiddin adında bir şahsı memur ettiği gibi, her sene bir surrenin gönderilmesini de emretmişti.

Bundan önce de Eyyûbîler'den sonra, Mısır'ı ele geçirmiş olan Kölemenler, Hicazlıların taraftarlığını kazanmak için her sene bir miktar zâhire gönderirlerdi. Haremeyn'de buna «Sadakât-ı Mısriyye» denilirdi. Hicaz halkı, Sultan Selim'in surresinden, pek çok memnun olarak buna da «Sadakât-i Rûmiyye» adını verdiler. Osmanlıların gönderdikleri zâhirenin miktarı II. Mahmud zamanında 17 bin Erdeb, paranın yekûnuda II. Abdülhamit zamanında da 3 Milyon 513 Bin 615 kuruşa bâliğ olmuştur. Bütçeye konulup da gönderilemeyen 1334 Mâlî (1918 Milâdi)

yılı Surre-i Hümayun tahsisatı ise 3 Milyon 640 Bin 272 kuruşa yükselmişti. Surre, 1. Dünya savaşı sırasında Haremeyn yolunun kapatılmasına kadar gönderilmiştir.

3 — SURRE ALAYI ve SURRE-İ HÜMAYUN :

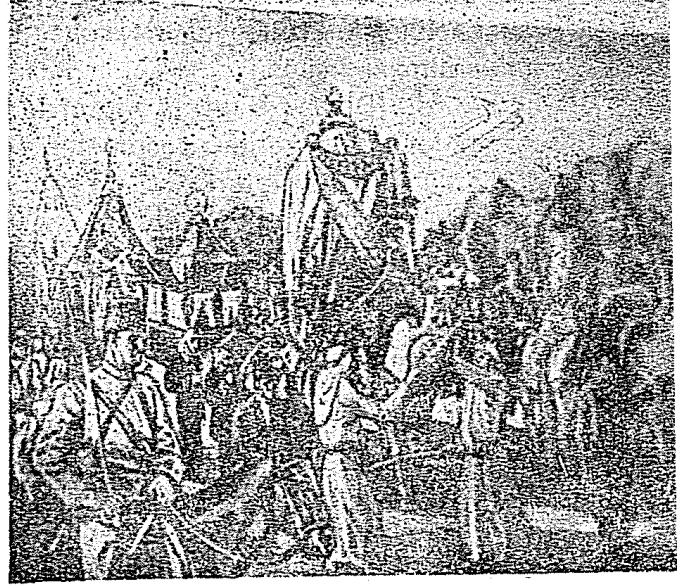
Surre-i Hümayûn'un Osmanlılar'da her yıl muntazaman gönderilme âdeti Yavuz Sultan Selim'in zamanında başladı. Bu husus tarihlere geçen kayıtlarla bilmekte ise de, bu münasebetle merâsim yapılmaya başlanma tarihi hakkında bir mâlûmata rastlanmamaktadır. Her halde, ilk zamanlarda sâde olarak yapılan bu merâsim, sonradan parlak bir şekil almış olmalıdır. Surre Alayı (Resim-5), zaman zaman değişmiştir. Elimizdeki belgelere göre bunu, biri Tanzimat'tan önce, diğeri sonra olmak üzere belli başlı iki kısma ayırmak mümkündür. Tanzimattan önce, hattâ ondan bir süre sonraya Hicrî 1281, Milâdi 1864 yılına kadar karadan katır ve develerle gönderilirken, o tarihten itibaren denizden vapurla gönderilmeye başlanmış ve Hicaz demiryolunun yapılması üzerine de trenle yollanmıştır. Surre-i Hümayûn, karadan gönderildiği sıralarda, Recep'in 12. günü, merâsimle İstanbul'dan yola çıkarılırken, (Resim - 6) denizden gönderilme kararı üzerine, yolun kısalması münasebetiyle, Şa'bân'ın 15'inde gönderilmeye başlanmıştır. Surre-i Hümayûn; Surre Emîni adı verilen dindar ve namuskârlıkla tanınmış devlet adamlarından birinin idaresinde olmak sûretiyle, epeyce mâiyet halkı ile beraber muhafız askerlerle birlikte gönderilirdi. Tanzimattan önceki zamanlarda Surre Alayı şöyle yapılırdı :

Merâsim (Resim - 7) esnasında bulunmaları gerekenlere Dâru's-Saâde Ağası ile Kethüdâ tarafından bir gün önce

2) ERDEB : 1 Erdeb, 1 okkalık tartı olup, okka; Arap ülkelerinin bazı yerlerinde kullanılmakta ve miktarı da hi yerine göre değişmekte ise de, genel olarak; 1 okka 400 dirhem olup bu miktar ise 1280 gr.'a eşittir.

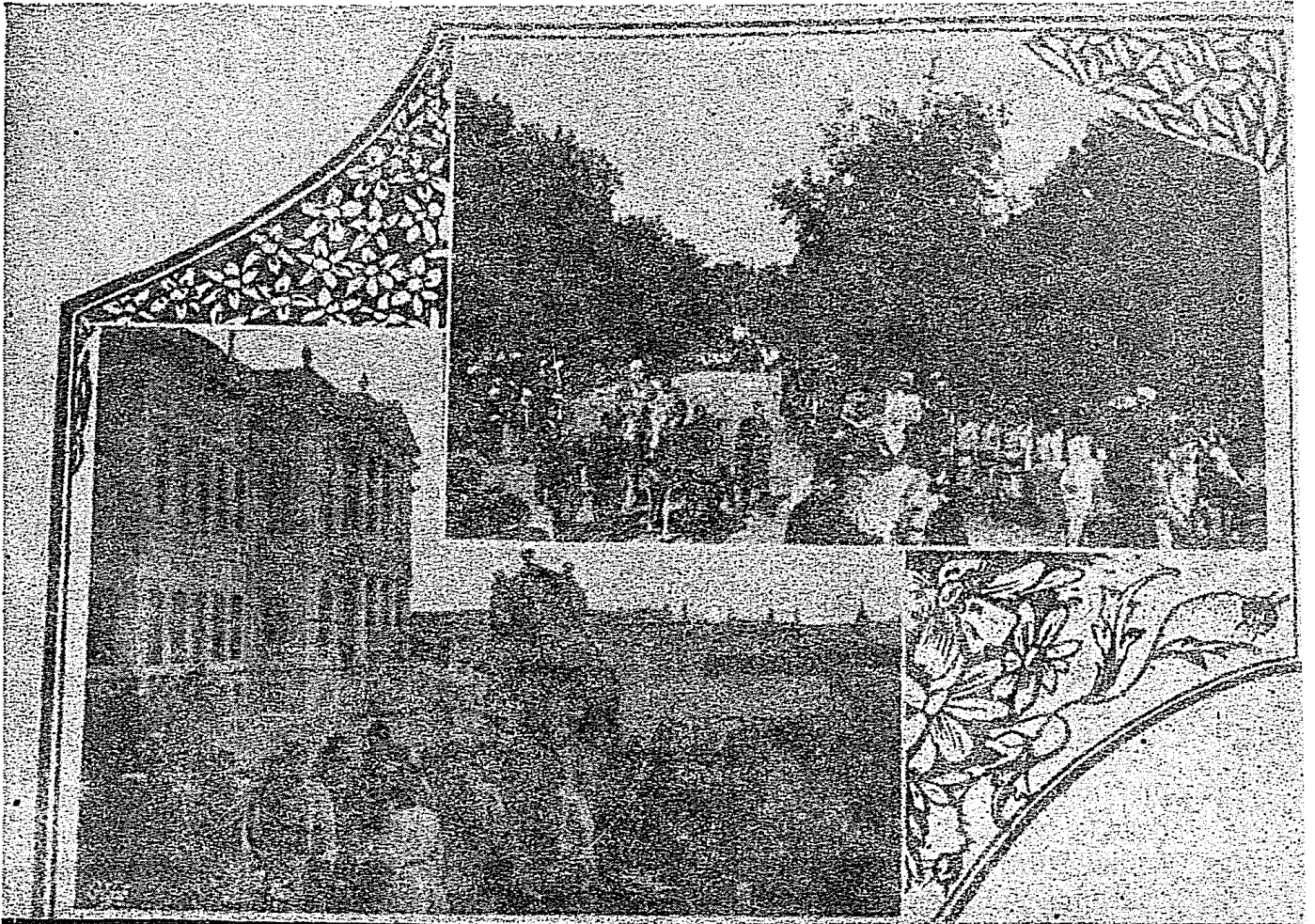

Resim 4 : Mekke-i Mükerrerme'ye gönderilen meşin bir Surre Torbası üzerinde eski harflarla «Mekke-i Mükerrerme» yazılıdır.

Resim 6 : Surre Alayı'nın İstanbul'dan hareketi (Resimli Tarih Mecmuası 480'den)

Resim 5 : Surre Alayı'nın Saray'dan Çıkışı ve Dolmabahçe Caddesinden Geçışı

yazılır, Surrenin Üsküdar'a nakli için Kireç Kapısı iskelesinde bir «çekdiri» bulundurulması husûsu da Kaptan Paşaya bildirilirdi. (Divân-ı Hümyûn ile tefriş ve tezyini icab eden yerlere döşemeler, perdeler konulur ve yeteri kadar çadır da kurdurulurdu. Davetliler sarayda Dârü's-Saade ağasının divan akdettiği yazıcı odasında beklerler, ağa gelince Mekke Şerifine gönderilmesi Mu'tad olup daha önce Sadr-ı Â'zam huzurunda mühürlenmiş olan Nâme-i Hümayûn'u Dârü's-Saade ağasına teslim eder, davetlilere Ağa tarafından hil'atler giydirilirdi. Bu sırada hazırlanan Surre-i Hümayûn defterlerini Dârü's-Saade Ağası yazıcısı mühürleyip, sonra Haremeyn Müfettişi mühürler ve Defterdar da kendi imzası yerine kuyruklu işâretini koyup sonra da Nişancı tarafından tuğra çekilirdi. Bundan sonra Reîsü'l-Küttâb'dan Nâme-i Hümayûn'u alan Dârü's-Saade ağası Enderun'a hareket eder, davetliler yemek yerd. Yemek yenince Padişah'ın çıkması beklenirdi. Padişahın gelmekte olduğu Divân-ı Hümayûn çavuşları tarafından haber verilmesi üzerine davetliler tarafından karşılanırdı. Zât-ı Şâhâne Mevkib-i Hümayûn ile gelip Kubbe-i Hümayun'a girer ve hârem ağalarının omuzlarında getirilen keseler ile bunlara ait defterler ve Mekke Emirine hitaben yazılan yazılar Nâme-i Hümayûn'a padişah'ın müvâcehesinde Kızlar ağası vâsıtasıyla Surre Emîni'ne teslim olunurdu. Bu sırada hil'atlar giydirilir, yerler öpülürken bir taraftan da Kur'an-ı Kerim ve na'at'lar okunur ve mahmil devesi Ahır Kethüdâsı (Resim-8), yedek deve de Serban Başî tarafından Kubbe-i Hümayûn önünde gezdirilirdi. Duâdan sonra mahmil devesi Dârü's-Saade Ağası tarafından dolaştırılırdı. Bu an, ağa için gayet heyecanlı bir zaman idi. Çünkü değiştirilip uzaklaştırılması isteniyor ise yular ağanın elinde bırakılır ve deve ile beraber orta kapıdan dışarıya çıkarılıp Surre Emîni ile birlikte Hicaz'a yollanırdı. Vazifelerinde bırakılacaksa al-

dığı emir üzerine devenin gümüş zincirini Surre Emînine ipek yularını da Saka Başîya verir. İpkâsını İlânen getirilen (Ma'a üslûk) serasere (Kaplı samur kürk) ü giyip Kubbe-i Hümayun'a karşı yer öper ve Bâb-ı Hümayûn'a kadar alayı teşyî ederdi.

Mahmil-i Şerif develeri sırası ile ve Surre-i Hümayûn katırları katarı ile sevk edilerek, Bâb-ı Hümayûn'a bitişik kapı arası ve defterdar hazinesi tabir olunan yıkılan eski maliyeye bitişik hastalar kapısı önüne gelip durur ve duâdan sonra Sarây-ı Hümayûn Ağası, Sarây-ı Hümayûn Kethüdâsı, Kilerci Başî, Hazinedâr Başî, Babüs - Sa'ade ve Dârüs - Saade, Ağası Hastalar Kapısından dönerdi. Alay bundan sonra takımı ile Bâb-ı Hümayûn'dan çıkıp Alayköşkü altından Hoca Paşa'ya, oradan Bahçekapı'sı yoluyla Kireç İskelesi'ne, oradan tekrar dua edilerek hazır olan Çektiri'ye girilerek Üsküdar'a geçilir, Orada kara yolu ile Hicâz'a gönderilirdi. (Resim - 9)

Pâdişahlık makâmının, Hâdimü'l-Haremeyn yani Mekke ve Medine'nin hâdimi sıfatı ile her yıl Hicaz'a para gönderdiğini ifade etmiştik. Hicaz hem bir vilâyet, hem de Mekke bir Emirlik olduğu için vilâyetin mülkiye teşkilâtına ve orada bulundurulan askeri kuvvetlerin masraflarına medâr olacak câreyi mahalli gelirlerden temin etmesi, emirlikte metbu'u olan Merkez-i Hükûmete muayyen bir vergi vermesi, akla en evvel gelecek icabat-ı tâbi'ye'den olmasına rağmen, bunun aksine, hükûmet Hicaz vilâyeti'nin masraflarının tamamını kendi uhdesine aldıktan başka emirliğe de önemli miktarda para göndermek an'anesine bağlı bulunurdu. İşte bu para Surre-i Hümayûn nâmı ile bilinirdi.

Bu para ne olurdu?

Haremeyn'in idâresine taaallûk eden, masraflara karşılık olmakla beraber emirlik bunun oldukça kabarık bir kısmını kabile reislerine, aşiret şeyhleri-

Resim 7 : Surre-i Hümâyûn Merasimine ait birkaç hatıra!

ne tevzi' eder ve bu suretle Hicaz'da, Cidde'den, Mekke'den, Medine'ye kadar olan yollarda hacı kâfilelerinin, Araplar'ın taarruz ve iz'acından korunmaları temin edilirdi. Binaenaleyh hacc mevsimi gelmeden önce surrenin yola çıkarılması lâzım gelirdi. İşte bu «**Surre Alayı**» denilen merasimin icraasına sebep olurdu. Bu merasim önceleri Topkapı, sonraları Dolmabahçe Sarayın'da yapılırdı (Resim-10). Süslenmiş deve önde, Surre Emîni, etrafında icabeden memur ve hademeler, çanları çala çala sarayın bahçesinde ağır, ağır hareket ederlerdi. Hünkâr, Vükelâsı, yukarı katta haremden gelen kadınlar, kalabalık bir ziyaretçi kitlesi, bütün cazibesi ile bu merasimi tetemaşaa ederler, bir saatten fazla süren bu merasimden sonra deve de yola çıkar. Yıldız ve bazende Dolmabahçe Sarayının bahçelerinde yapılan bu merâsim biter bitmez alayın yola çıktığında en önde has ahır atlarından birine binmiş, alayı idareye memur, büyük üniformalı: Teşrifatçı, onun arkasından Kaftancı Baş, Kahya, Surre Emîni, Mahmil-i Hümâyûn ve diğer hediye sandıklarını taşıyan develer, Akkâm³ kimi atla, kimi yaya giderler, iki taraf da piyade askeri, zaptiyeler korteji çevrelerlerdi.

Pâdişâhın gönderdiği Surre-i Hümâyûn'un yanı sıra halk tarafından mübârek makamlara, Mekke Emîri'ne ve diğer ileri gelenlere gönderilen hediyeler de büyük bir yekûn teşkil ederdi. Nâdir ve kıymetli halılar, murassa avizeler, şamdanlar, paha biçilmez mushaflar, levhalar, puşideler, gümüş perde halkaları, okkalarla buhurlar, sonra Mekke Emîri'ne mahsus sırmalı, elmas ve inci işlemeli kaftan, yine mücevherli kılıç, inci tesbih yollarıydı. Gödnerilen Surre-i Hümâyûn ve hediyeler Mekke (Resim - 11), Medine (Resim - 12) de büyük bir tezahürat ve sevinçle karşılanırdı.

4 — SURRE EMİNİ :

Surre Emîni, her sene Mekke ve Medine'ye gönderilen Surre-i Hümâyûn'un

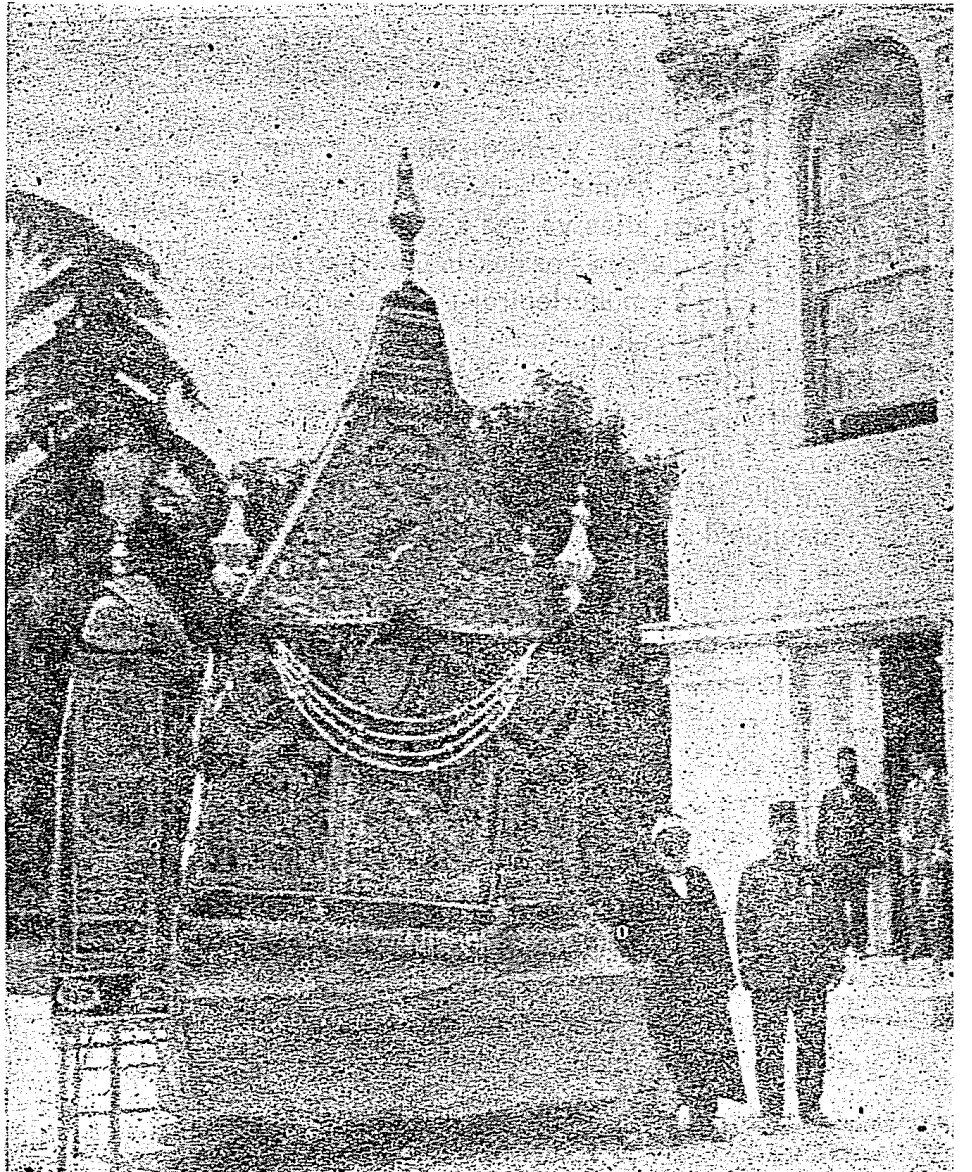
un idaresi uhdesine tevcih olunan memurun unvanıdır. Bu vazifeye dindarlık ve doğrulukla tanınmış olan yüksek rütbeli askerî, mülkî, veyahut ilmî memurlardan biri tayin olunurdu Surre Emîni, surre alayı denilen merâsimle yola çıkar, emanetleri ilgililere dağıttıktan ve hacc farızasını da edâ eyledikten sonra İstanbul'da dönerdi. Surre Eminliği şerefli bir vazife olmakla berâber tahsisâtın azlığından dolayı eminler ceplerinden bir hayli şey eklemek mecburiyetinde kalırlardı. Bu sebeple, surre eminliği aynı zamanda zengin olanlara tevcih olunurdu. Osmanlılar'ın parlak zamanlarında memurlar içinde zengin adamlar çok olduğu için bu şerefli vazife uğrunda bir çok paralar sarfından çekinmeyenler vardı. Fakat sonraları, bilhassa hicrî XII. asrın sonlarında (Milâdi 18.) bunların sayısı azaldığı için sarfedecek paraları olmadığını ileri sürerek tevcih olunan surre eminliğini kabul etmek istemiyenler, bu vazifeden kendisini affettirmek için öteye beriye baş vuranlar görülmeye başladı. Teberruk olunacak bir mansıbın bir nevi idbar sayılması ve deruhte edilmek istenilmemesi devletçe münasip görülmüyerek hicrî 1207 (1792-93) senesinde ve III. Selim Zamanında surre eminliğinin tahsisatına 50 bin kuruş ilâve olunmak suretiyle, diğer mansıblar gibi herkesin talip olacağı bir mansıb haline getirildi.

Son surre emini Temyiz Mahkemesi Reisliğinden emekli ve bir aralık noterlik de yapmış olan eski Meşihat Müsteşarı rahmetli Hacı Kâmil Efendidir. Merhum bu vazifeyi görmek üzere merasimle İstanbul'dan ayrılmış fakat birinci Dünya Savaşı dolayısıyla yollar kapandığı için ancak Şam'a kadar gidebilerek, oradan geri döndüğünden, Surre-i Hümâyûn gibi «**Surre Eminliği**» de tarihe karışmıştır.

3) AKKÂM : Arapça bir kelime olup devacı manasına gelirse de surre alayında bir nev'i vazife gören Hicazlı, Şamlı, Halepli, Mısırlı Araplar kâfilesine âlem olmuştur.

Resim 8 : Mahmil'in İstabl-i Amire Müdürü Tarafından Gezairilmesi

Resim-9 : Şam Yolu ile Hicaz'a gönderilmek üzere, özel bir surette ve olağanüstü bir itina ile yaptırılan Mahmil'in Saray-ı Hümayûn bahçesinde görülüşü.

Resim 11 : Sürre'nin Mekke'ye
varışında yapılan merasim
(Tarih Hazinesi, 446'dan)

5 — SURRE İLE İLGİLİ BELGELER :

Surrenin nakit kısmı meşin keselere konulur ve Mühr-ü Hümâyün ile mühürlenirdi. Surre Defterlerine eskiden Maliye Nazırı demek olan Defterdar tarafından imza konulur ve nişancı tarafından tuğra çekilirdi. Reisü'l- Küttab, Mekke Şerîfine hitaben Name-i Hümayun yazar ve imzalatırdı. Name-i Hümayun'lar da, Padişahın imzası, altın yaldız ile nâmenin kenarına yazılırdı. Nâmeler mutad veçhile çatma, kadife yahut yeşil veya kırmızı atlas ve bez keselere konulur, sonra gümüş kozalak bağlanıp üzeri bal mumu ile mühürlenirdi. (4) Son zamanlarda paraya ait muâmeleler, Evkaf Nezareti tarafından yapılır ve Nâme-i Hümayûn Bâb-ı Âli'den yazılırdı.

Surrenin nakit kısmının muameleleri ile ilgili çalışmaların ve halk tarafından Mekke, Medine'ye gönderilen hediye ve paraların, derlenmesi ve gönderilmesi, daha ziyade Evkaf Nezaretince yapılmış olduğundan; biz, surre ile ilgili belgeleri ele alırken, daha ziyade Vakıflar Arşivindeki surre ile ilgili belgeler üzerinde durup, diğer belgeler hakkında özetle bilgi vermeye çalışacağız :

SURRE'YE ait KESE ve DEFTERLER :

Yukarıda Surre'nin asıl anlamının kese demek olduğuna ve bilâhare Padişahların ve halkın Mekke ve Medine'ye gönderdikleri para torbalarına ad olarak kullanıldığına işaret etmiştik. Gerek pa-

dışahlar, gerekse halk tarafından gönderilen bu torbalar, gönderen kimsenin durumuna göre çeşitli şekil ve hacimde yapılmış olan meşin torbalardır. Zamanında Evkaf Nezareti tarafından halktan derlenip, sahipleri adına Mekke ve Medine'ye gönderilen bu torbaların kalıntılarından olup bu gün Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde muhafaza edilmekte olan torbaların miktar ve evsafı aşağıya çıkartılmıştır :

1 — V. Mehmet tarafından biri Mekke-i Mükerrreme'ye, diğeri Medine-i Münevvere'ye gönderilen iki adet torba (Resim-13) nın her ikisinde aynı tip ve büyüklükte olup evsafı şöyledir :

Bordo renk meşinden yapılmış, altları körüklü, ağızları büzgülü, ağızlarından altışar adet delikleri olup özel yapılmış sırma püsküllü kordonla boğmak suretiyle kapanan torbalardır. Kenarları fistolu, madenî kısımları ise altın yaldızlıdır. Enleri, 29,5 Cm. boyları 46 Cm. dir. Kordonlarının boyu 180 Cm. püsküllerinin boyu ise 10 Cm. dir. Birer taraflarında sekiz satırlık sırma ile işlenmiş ve sülüs hattı ile yazılmış yazı vardır. Bunlardan Mekke'ye gönderilenin üzerindeki yazı şöyledir :

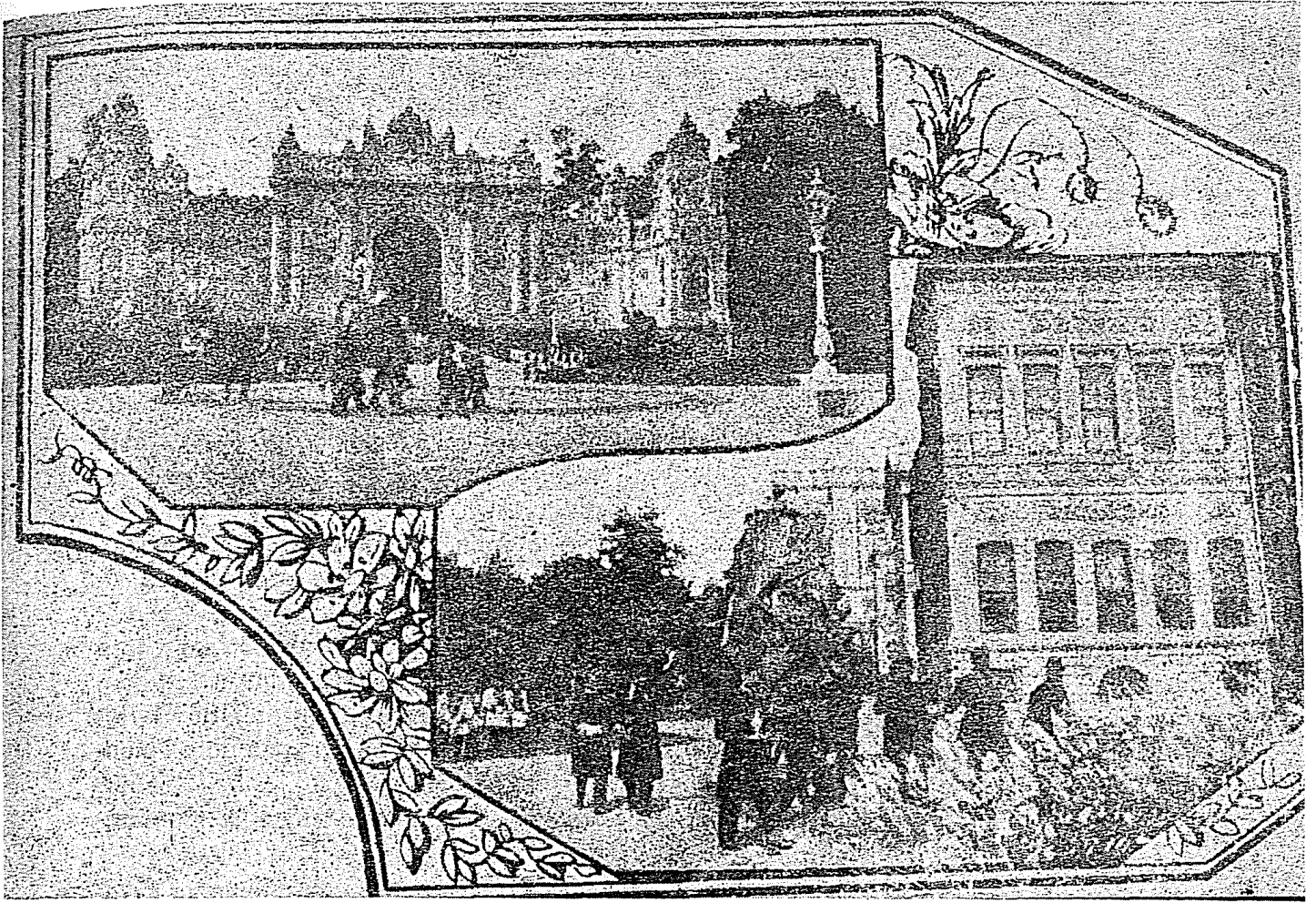
«Kâbe-i Muazzama-tül-ülyâda Ağavât-ı Erba'in hazaratına şevketlû, kerametlû, mehabetlû, Sultan-üz-Zaman Mehmet Han-ı Hamis. Halledallâhu Hilâfetehu ilâ âhirid-deverân hazretlerinin ceyb-i Hümayûnu «Şahanelerinden ta'yini mutad olan Surre-i Hümayûnu mülükaneleridir.

Kuruş

5000	Ba ta'yini-i Selim Han-ı
5000	Salis.

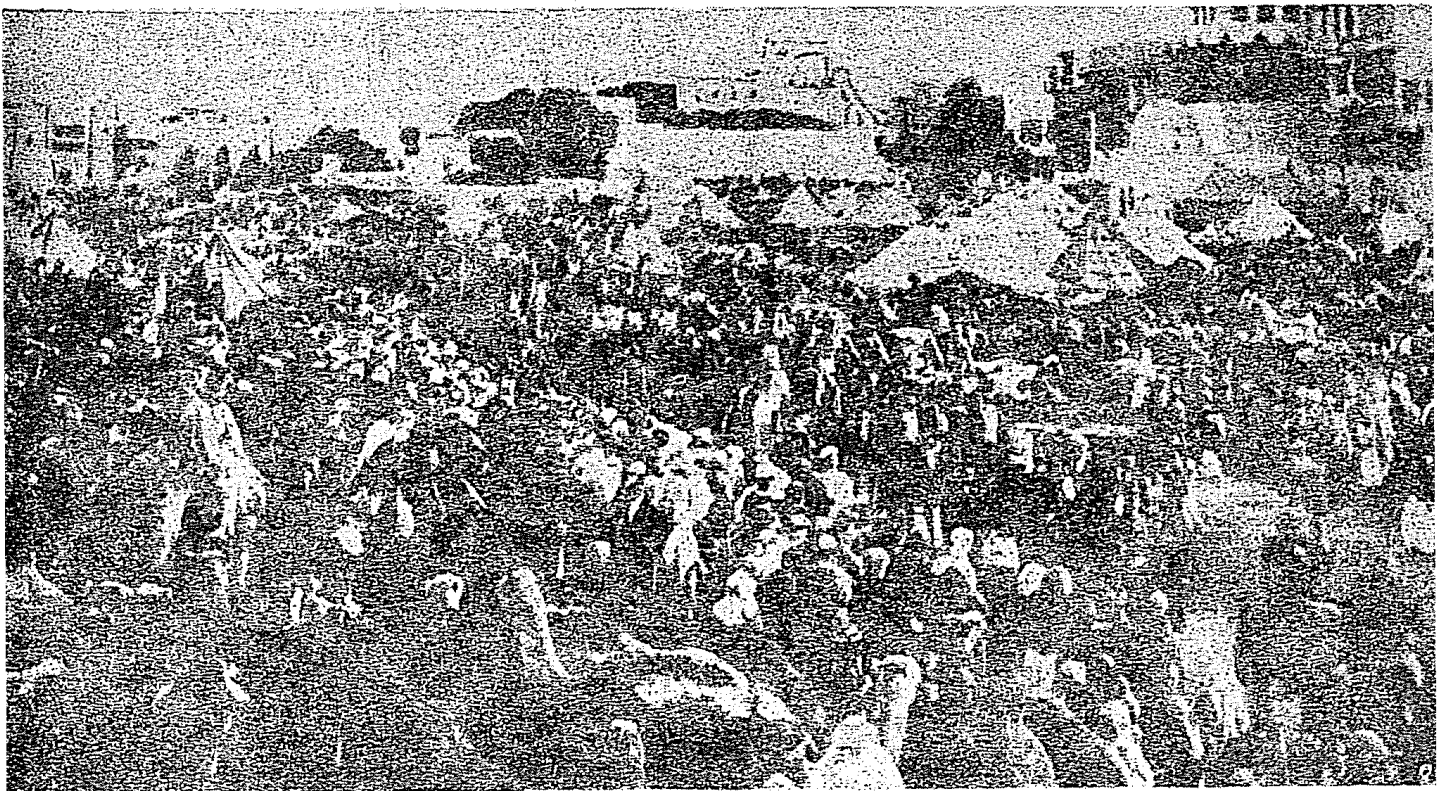
10000	Metruk zerr-i mahbubın
2125	ziyâde fiyatı.»

11125

Resim 10 : Sürre-i Hümayûn'un Dolmabahçe Sarayı Hümayûn'undan çıkışından önce, Padişahın huzurunda yapılan mu'tat merasim.

Resim 12 : Mahmil-i Şerif'in Medine-i Münevvere'ye varışında yapılan özel tören

Medine'ye gönderilenin üzerindeki yazı ise şöyledir :

«Medine-i Münevvere nevverallâhu Teâlâ ilâ yevmi'l-âhire'de Ravza-i Mutahhara hizmet-i Celilesiyle mübeccel olan Harem-i Şerif ağavatı Hazaratına şevket-lû, kerâmetlû, mehâbetlû, Sultan-üz-Zaman Mehmet Han-ı Hamis Halledallâhu Hilâfete-hû ilâ ahirid-deveran hazretlerinin ceyb-i Hümâyûnu Şâhânelerinden Ta'yini mu'tad olan Surre-i Hümâyûnu mülûkaneleridir.

Kuruş

7500 Metruk zerr-i mahbubın

2342 ziyâde fiyatı.»

9842

2 — Üzerinde «Mekke-i Mükerre-me» yazılı, eni 41 Cm. boyu 50 Cm. olan, beş parçalı, ağzı yine aynı cins meşinden bir kaytan ile sıkılan bir adet büyükçe torba (Resim-4).

3 — Üzerinde «Medine-i Münevvere» yazılı eni, 41 cm. boyu, 50 cm. olan iki parçalı, ağzı yine aynı meşinden bir kaytan ile sıkılan, büyükçe bir adet torba (Resim - 14).

4 — Üzerlerinde «Mekke-i Mükerre-me» yazılı takriben çapları 16 cm. boyları, 45 cm. olan sarı meşinden yapılmış on adet para torbası (Resim - 15).

5 — Üzerlerinde «Medine-i Münevvere» yazılı takriben çapları 16 cm., boyları 45 cm. olan sarı meşinden yapılmış 110 adet para torbası (Resim - 16).

6 — Üzerlerinde yazı olmayan, takriben çapları 16 cm. boyları 45 cm. olan meşinden yapılmış silindirik 114 adet para torbası (Resim - 17).

7 — Üzerlerinde yazı olmayan, takriben enleri 41 cm. boyları 50 cm. olan ve ağızları yine aynı cins meşinden bir kaytan ile sıkılan büyükçe iki adet para torbası (Resim - 18).

Vakıflar Arşivindeki surre ile ilgili Defterlere gelince, yaptığımız araştırma sonunda bunlardan toplam 17 adet defter inceledik, mükerrer olan 1866, 1867, 1871, 1873 ve 1876 numaralı defterleri hariç tutarak, geri kalan 12 defteri sıra numaralarına göre aşağıdaki şekilde kısaca açıklamaya çalışacağız :

1 — 847 Nolu Surre Defteri :

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde muhafaza edilmekte olup 59 cm. boyunda ve 25 cm. eninde olan 847 nolu meşin ciltli (Resim - 19) dikdörtgen biçiminde altın yaldız baskılı ve ortası şemseli 15 Şaban 1325 hicri tarihinde tanzim edilen surre defterinde toplam 1502 kişiye 311551 kr. 20 paranın gönderildiği kayıtlıdır. Bu defterde kendisine para gönderilen her şahsın adı görevi ve gönderilen para miktarı belirtilmiştir. Defterin 1. sahifesinde bordo renk tuğra bulunmakta olup (Resim - 20), 2. sahifesinin başında (Resim - 21) şöyle denilmektedir :

«Haremeyni Muhteremeyn ve Evkafı Hümâyûn Hazine-i Celilelerinden Medine-i Münevvere ahali ve mücavirinine sadaka-i sermeâl-i efsûr Hazreti şâhânen muhassas olup surre-i Kâdimeye el-yevm (bugün) nail ola nzevâtın esamisini (adlarını) mübeyyin binüçyüz yirmibeş senesinde tanzim kılınan defterdir.»

Aynı defterin son sayfasının (Resim - 22) ikinci yarısında ise şöyle denilmektedir;

«Medine-i Münevvere nevverallahû tealâ ilâ yevmil ahire huddam ve ahali-i kiramına tarafı eşrefi Hazreti Hilâfet penâhîden irsalî mu'tad olan berveçhi bâlâ üçyüzonbirbin beşyüz ellibir buçuk kuruş Surre-i Hümâyûn vezaifinin cihat idaresinden tanzim olunan defteridir. Onbeş Şaban - El - Muazzam sene 1325.»

Teallaka nazârî

Nemekahû El-Fakîru İleyhi azze şânuhu Esseyid Hüseyin Hüsnü İbni İbrahim Efendi El-Çelebi El-Müfettiş li umûmî'l-evkaf Gufire lehüma. Mühür

Müsteşarı Sadr-ı Âli ve Evkaf-ı Hümâyûn Nâzir Vekîli

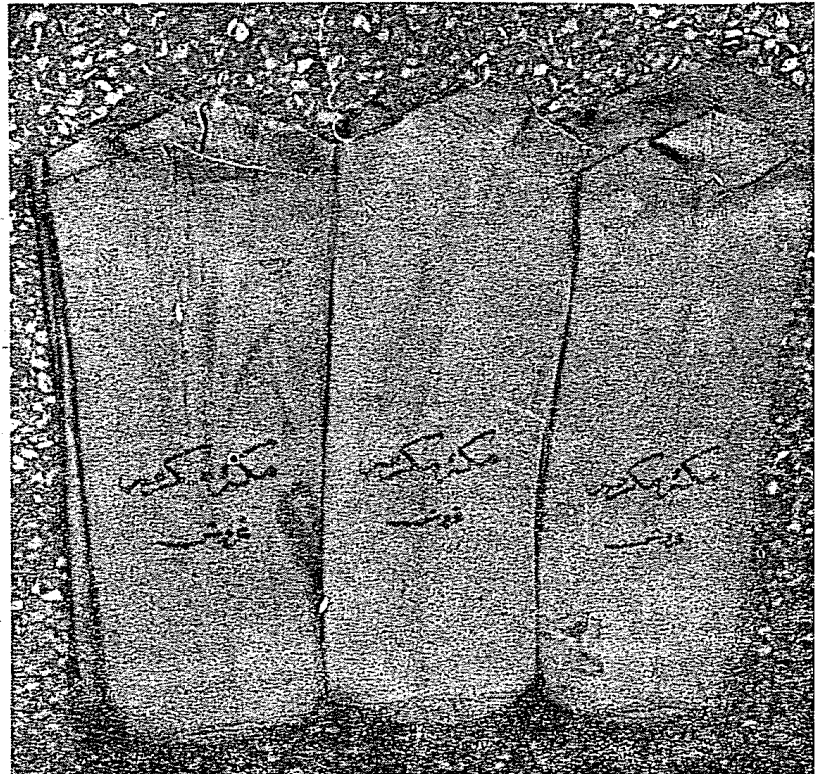
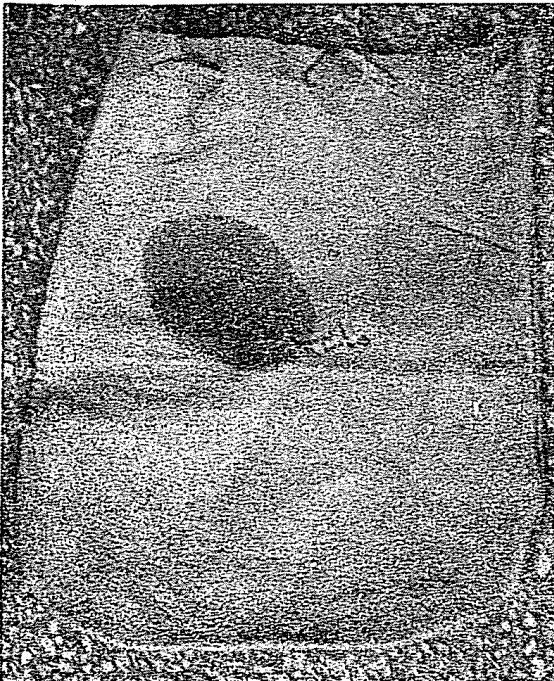
Mühür
(Muhammed Ali)

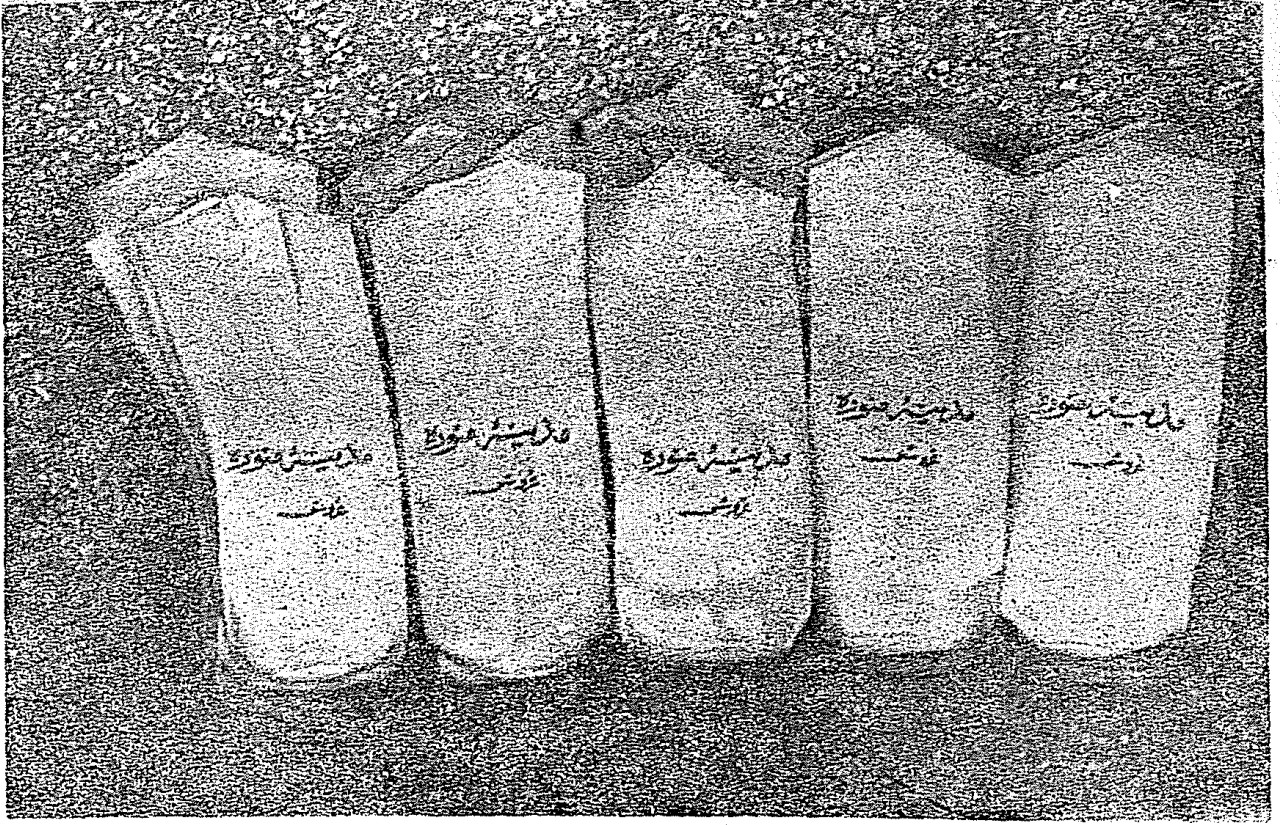

Resim 13 :

Resim 15 :

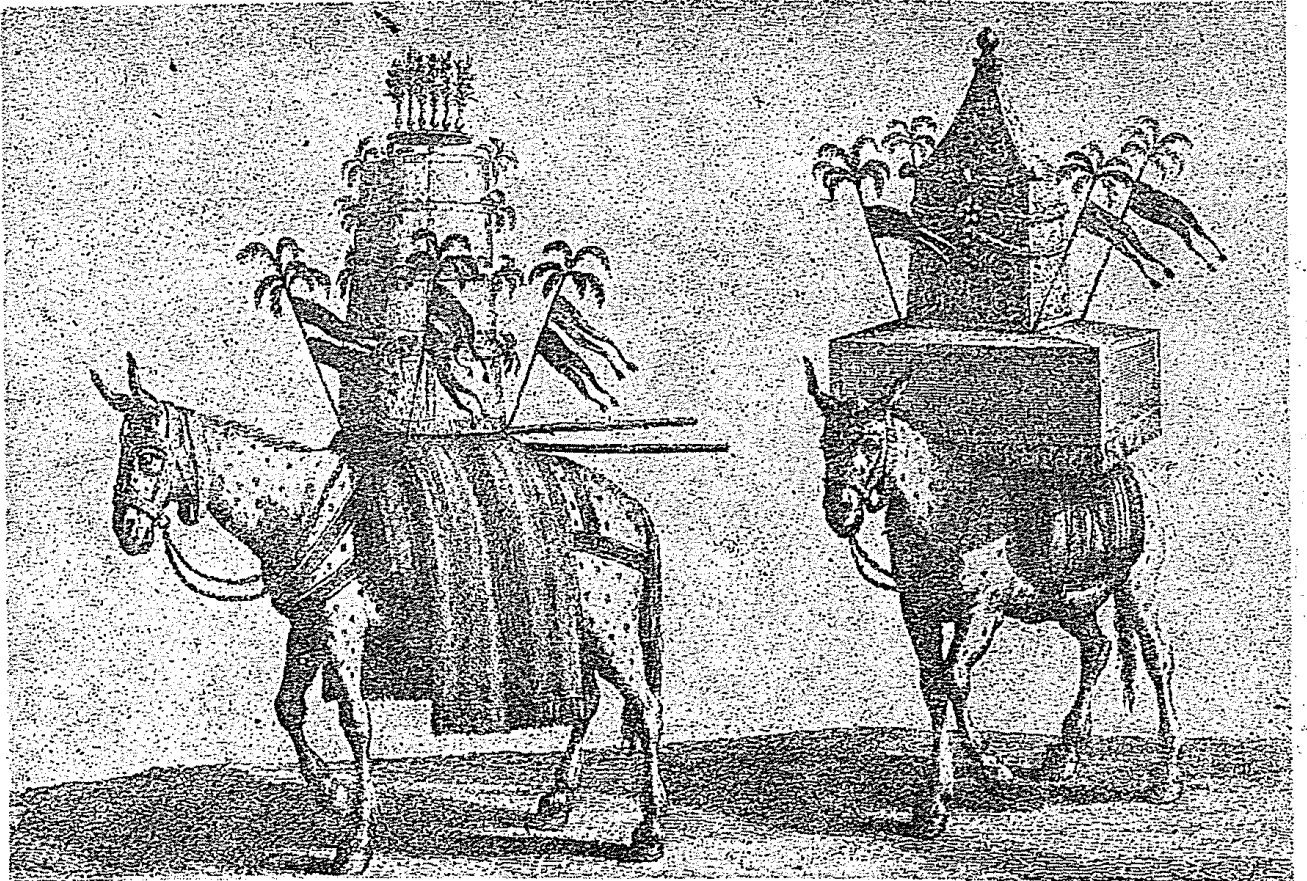
Resim 14 :

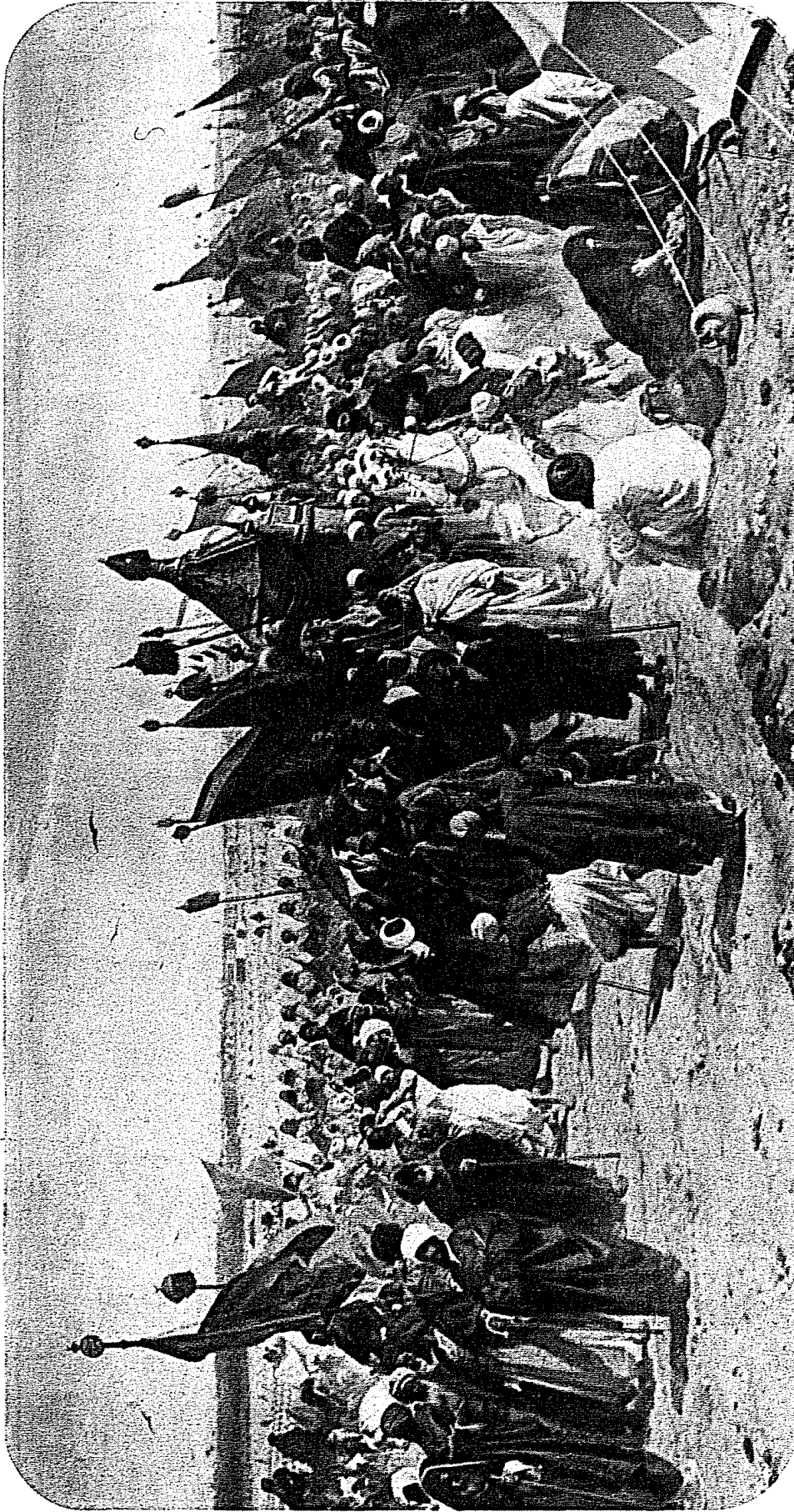

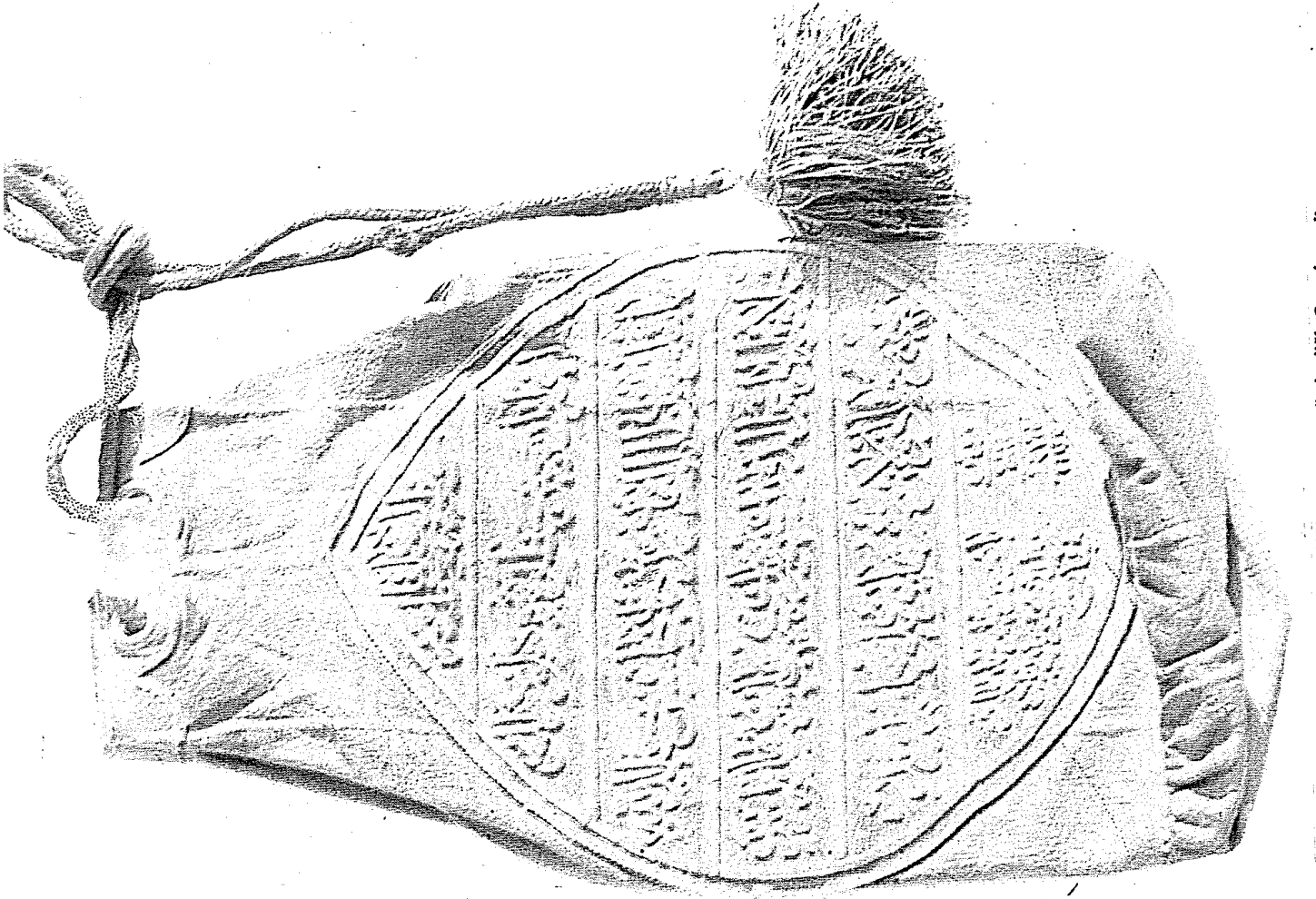
Resim 16 :

Resim 16/a :

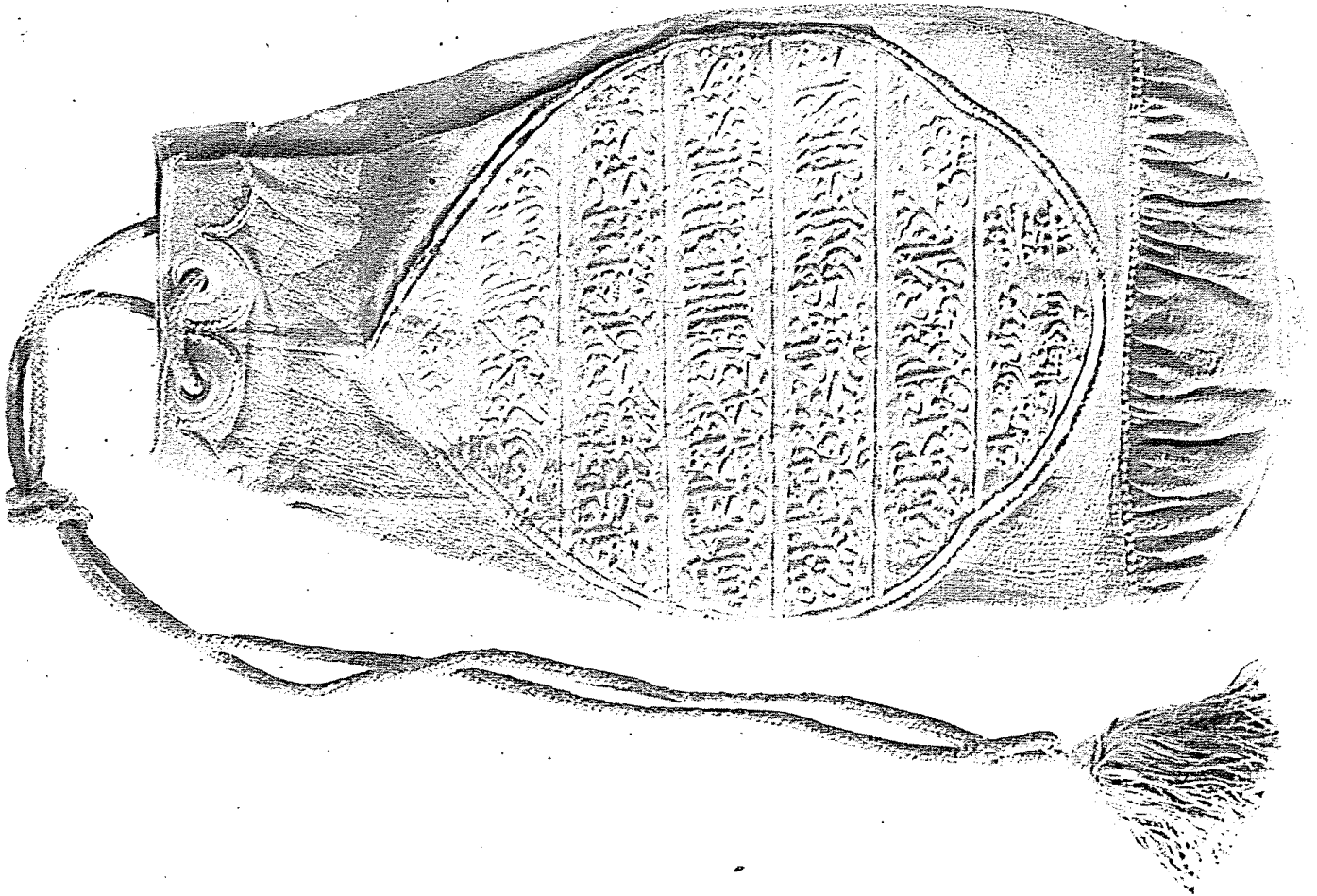

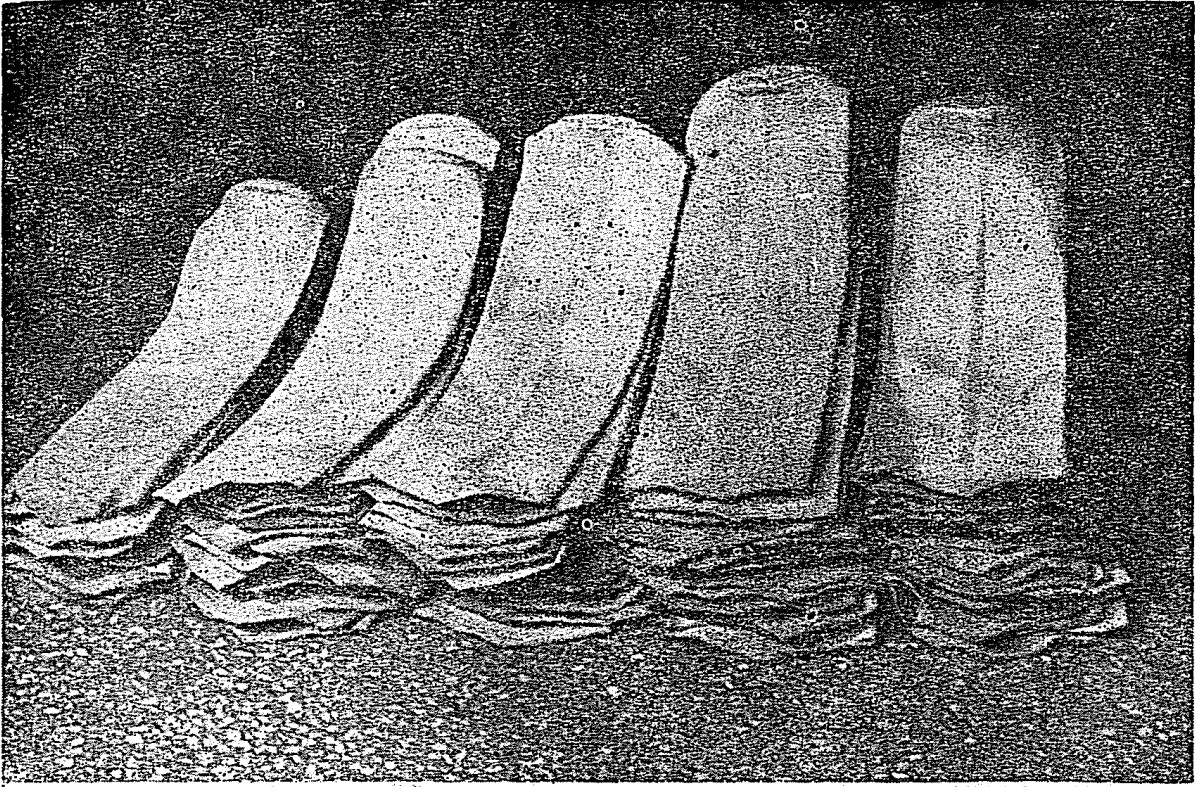
Surre Alayı'na alt bir tablo (Dolmabahçe Sarayında)

Sultan V. Mehmed'in Mekke-i Mukorrome'ye göndirdiği Surra'ye ait
meşin para torbası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

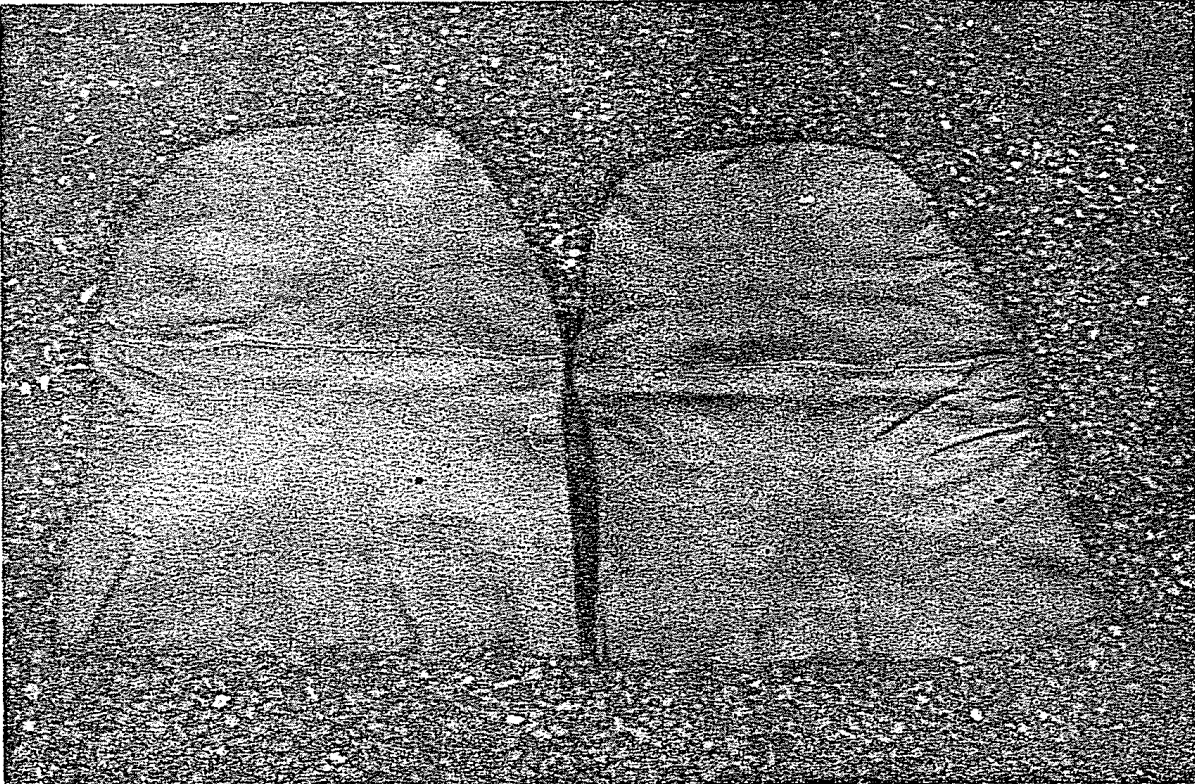

Sultan V. Mehmed'in Medine-i Münavvere'ye göndirdiği Surra'ye ait meşin para torbası
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Resim 17 :

Resim 18 :

Medine-i Münevvere ahâlî ve mücavirini kiramına tarafı eşrefi hazreti hilâfet - penâhiden işbu defter mucibince müretteb olan senevi üçyüz onbirbin beşyüzelli bir buçuk kuruş Surre-i Kâdimenin üçyüz yirmibeş senesine mahsuben dahi Surre-i Hümâyûn emini marifetiyle bil-vürud ashabına tevzii icra ve tarafı müstecmi-ül-mecdi veşşeref Cenabı Mülûkâneye da'avatı Hayriye isticlab kılındığını mübeyyin işbu mahalle şerh verilerek temhir kılındı. Olbabda emrû ferman hazreti men lehül emrindir. 10 Muharrem-sene üçyüzyirmialtı.

Mühür

(Hazreti Harem-i Nebvî
Ruznamçecisi Muhammed Ahmet Arif)
Kadî El-Medine El-Münevvere

Mühür

(Es-Seyyid Abdülcelil)

2 — 848 Nolu Surre Defteri :

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde muhafaza edilmekte olup, 56 cm. boyunda ve 25 cm. eninde olan 848 No.lu, meşin ciltli (Resim - 23), dikdörtgen biçiminde, altın yıldız baskılı ve ortası şemseli 15 Şaban 1322 Hicrî tarihinde tanzim edilen Surre defterinde toplam 1502 kişiye 311551 kr. 20 para gönderildiği kayıtlıdır. Bu defterde kendisine para gönderilen her şahsın adı, görevi ve gönderilen para miktarı belirtilmiştir.

Defterin birinci sayfasında bordo renk tuğra (Resim - 24) bulunmakta olup ikinci sayfasının başında (Resim - 25) şöyle denilmektedir :

«Haremeyn-i Muhteremeyn ve Evkât-ı Hümâyûn Hazîne-i Celilelerinden Medîne-i Münevvere ahâlî ve mücavirinine sadaka-i sermeâli-i efsûr Hazreti şâhânenen muhassas olup Surre-i Kadîmeye El-yevm (bugün) nâil olan zevâtın esâmisini (adlarını) mübeyyin binüçyüzyirmiiki senesinde tanzim kılınan defterdir.»

Aynı defterin son sayfasının ikinci yarısında ise (Resim - 26) şöyle denilmektedir :

«Medine-i Münevvere nevverallahü teâlâ ilâ yevmil - ahire huddam ve ahali-i kiramına tarafı eşrefi hazreti hilâfet - penâhiden irsalı mu'tad olan berveçhi bâlâ üçyüzonbirbin beşyüz ellibir buçuk kuruş Surre-i Hümâyûn vezaifinin ci-hatu idaresinden tanzim olunan defteridir.

10 - 15 Şaban El-muazzam sene binüçyüz yirmi iki.

Teallaka nazari

Nemekahu El-Fakîrû İleyhi azze şânuhu
Es-Seyyid Ahmet Nazif El-Müfettiş li-umuri'l-Evkaf. Gufire lehu.

Mühür

Medine-i Münevvere ahali ve mücavirini kiramına tarafı eşrefi hazreti hilâfet - penâhiden işbu defter mucibince müretteb olan senevi üçyüzonbirbin beşyüz ellibirbuçuk kuruş Surre-i Kadimenin üçyüz yirmi iki senesine mahsuben dahi Surre-i Hümâyûn Eminî ma'rifetiyle bilvurud ashabına tevzi'i icra ve tarafı müstecmiül - mecdi veşşeref Cenab-ı mülûkâneye da'avat-ı hayriye isticlab kılındığını mübeyyin işbu mahalle şerh verilerek temhir kılındı. 10 Muahrrem-sene binüçyüz yirmiüç.

Mühür

(Hazreti Harem-i Şerif-i Nebvî ruznamçecisi Muhammed Ahmet Arif)

(Hazreti Harem-i Şerif-i Nebvî müdürü Nizamettin Arif.)

İşbu derkenar mucibince münderecatı tasdik kılındı

Tealaka nazari

Nemekahü El - fakîru İleyhi azze şânuhu
Es - Seyyid Muhammed Sun'ullah El - Kâdî bil-Medinetil - Münevvere Gufire lehu.

Mühür

3 — 1849 No. lu Surre Defteri :

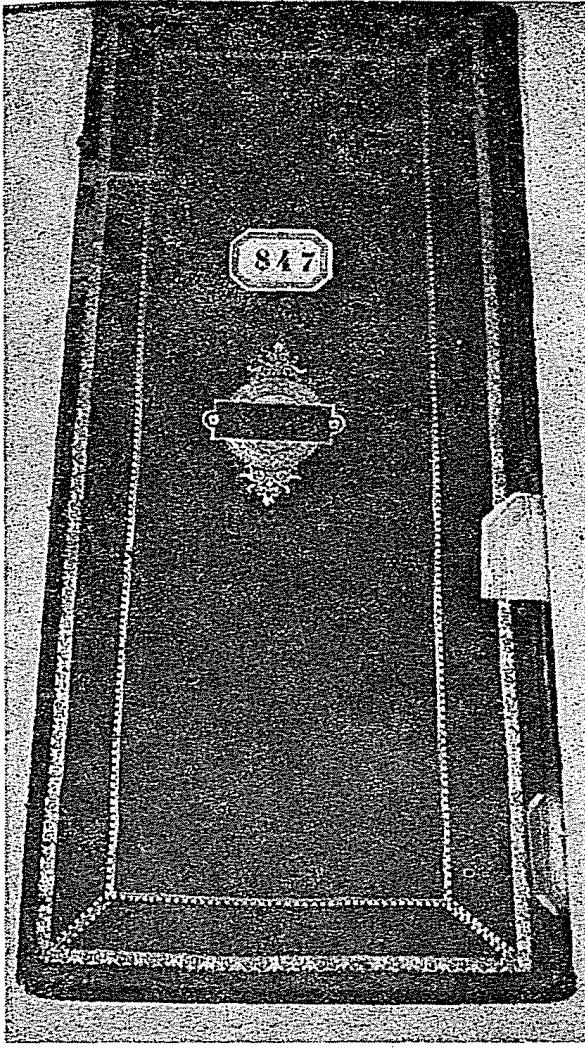
Bu defterde 1331 Hicrî, 3 Teşrinisâni 1329 Mâli tarihinde Mekke-i Mükerrime'ye toplam 142 çanta gönderildiği ve bu çantaların kapalı olup açılmasına sahipleri tarafından müsaade edilmemiş olduğundan muhteviyatının meçhul olduğu belirtilmektedir. Bu defterin son sahifesinde (Resim - 27) şöyle denilmektedir :

«İşbu defterde bir numrodan yüz kırkiki numroya kadar muharrer olan çantalar, yeden biyedin ashablarına i'tâ kılınmış olduğunu tasdiklen işbu mahalle şerh ve temhir kılındı. 3 Teşrinisâni 1329

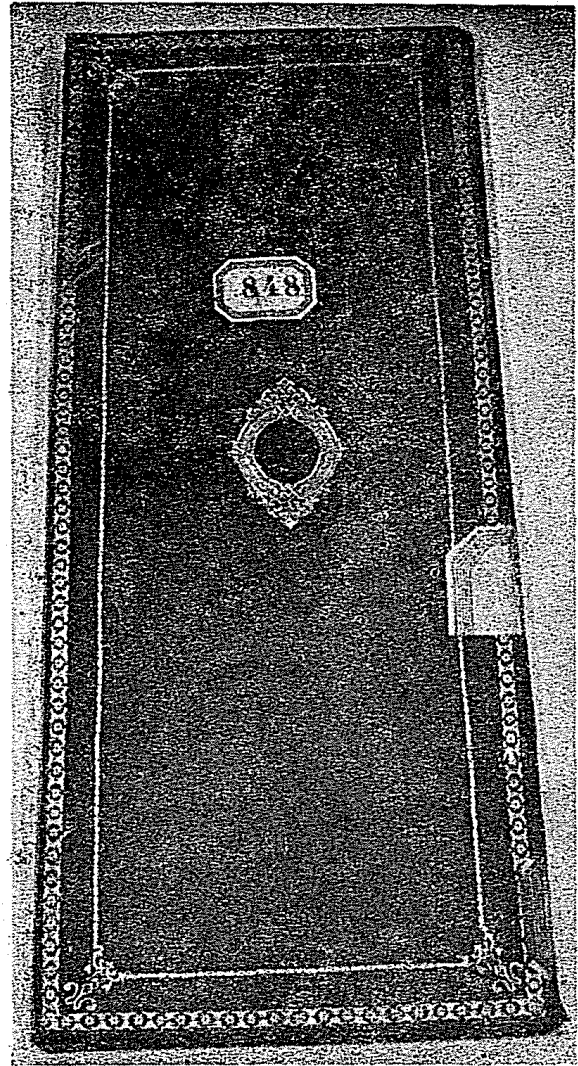
Zemzember Şeyhi Yasin Zâde
Mühür.»

4 — 1851 Nolu Surre Defteri :

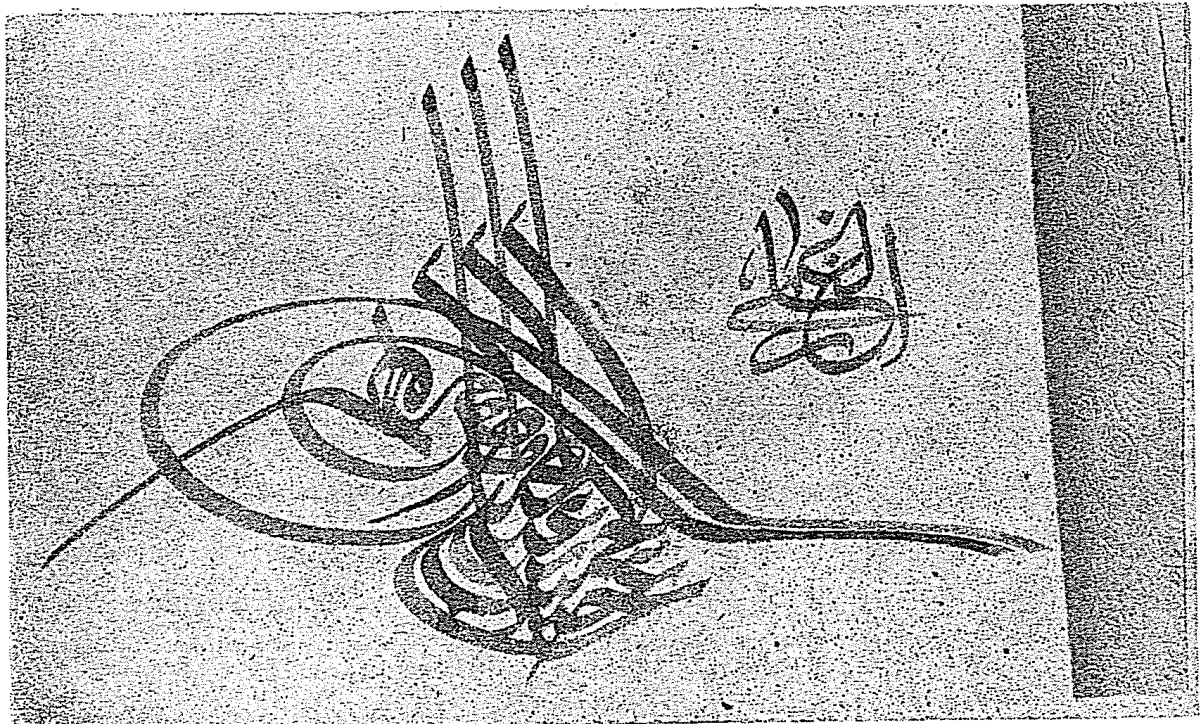
Bu defterde 1331 Hicrî - 8 Eylül 1329 Mâli tarihinde Medine-i Münevvere'ye ikiyüzseksendört çanta gönderildiği belirtilmektedir. Bu çantalarda gönderilen paraların yekûnunun defterde yazılı olan rakamlar üzerinde yaptığımız hesap neticesinde 55813 kuruş olduğu anlaşıl-

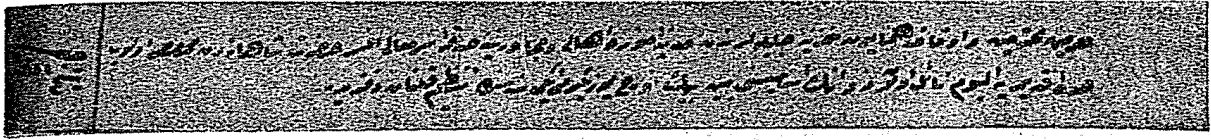
Resim 19:

Resim 23:

Resim 20:

Resim 25 :

Resim 26 :

miştir. Ayrıca defterin para hanelerinden ikisinin boş olduğu görülmüştür. Bu defterin son sahifesinde (Resim - 28) şöyle denilmektedir :

«1331 Sene-i Hicriyesinde ihraç edilen Surre-i Hümayun ile irsal edilmek üzere ashâbı taraflarından getirilen çantalarda Medine-i Münvere'ye ait olan 284 adet çantanın muhteviyatı olan mebalîğ tarafımızdan bit-tâ'dat ahz ve tesellüm olunup kurşun mühürlerle temhir ettirildikten sonra müddet-i muayyenesi hitamında irsala memur Hüseyin Hilmi ve Surre-i Hümayûn Akkâmı efendilere Hane-i Mahsusları bit-temhir yegân yegân teslim edildiğini mübeyyin tarafımızdan tanzim edilen iki nüsha bordro muhasebat Müdüriyet-i Umumiyesine takdim kılındı. 8 Eylül 329.

Feraşet-i Şerife çantalarının tesellüm ve tevzi'ine memur.

Mühür
(Halit Bey)

«Bâlâ'ya mevzu' mühür kuyud-u vakfiye kalemî ketebesinden Feraşet-i Şerife çantalarının tesellüm ve tevzi'ine memur Halit Bey'in Mühr-ü zâtisi olduğu tasdik kılındı. 8 Eylül 329.

(Mühür)
(Evkâf-ı Hümayûn Kuyûd-u Kadîme ve Vakfiye Müdüriyeti)

5 — 1865 Nolu Surre Defteri :

Bu defterde 1331 Hicrî, 8 Eylül 1329 Mâlî tarihiyle Mekke-i Mükerrreme'ye 186 çanta gönderildiği belirtilmektedir. Bu çantalarda gönderilen paranın yekûnu'nun defterdeki yazılı para miktarlarının yaptığımız hesap neticesinde 38.722 kuruş 40 para olduğu anlaşılmıştır. Bu defterin baş tarafında :

«1331 Sene-i Hicriye 1329 Sene-i Maliyesinde ihraç edilen Surre-i Hümayûn ile Akkâm başının yed'i emanetinde ve kuyud-u Kadîme-i vakfiye ketebe-i muvakkatesinden Hilmi Efendinin tahtı nezaretinde olarak irsal kılınan feraşet çantalarının muhteviyatını hâvî kuyûd-u Kadîme-i Vakfiye idaresinden tanzim edilen bordrodur. 10 Eylül 329

İmza.»

şeklinde yazılı olup son sahifesinde ise (Resim - 29) şöyle denilmektedir :

«331 sene-i hicriyesinde ihraç edilen Surre-i Hümayûn ile irsal edilmek üzere ashâbı taraflarından getirilen çantalardan Mekke-i Mükerrreme'ye ait olan 186 adet çantanın muhteviyatı

olan mebalîğ tarafımızdan bit-tâ'dat ahz ve tesellüm olunup kurşun mühürlerle temhir ettirildikten sonra müddet-i muayyenesi hitamında isâle memur Hüseyin Hilmi ve Surre-i Hümayûn Akkâmı Efendinin hâne-i mahsusları bit-temhir yegân yegân teslim edildiğini mübeyyin tarafımızdan tanzim edilen iki nüsha bordro muhasebat Müdüriyet-i umumiyesine takdim kılındı. 8 Eylül 1329.

Feraşet-i Şerife çantalarını tesellüm ve tevzine memur.

Mühür.

(Esseyyid Muhammed Avni)

Bâlâya mevzu mühür Kuyud-u Vakfiye Kalemî ketebesinden Feraşet-i Şerife çantalarının tesellüm ve tevzi'ine memur Avni efendinin mühr'ü zâtisi olduğu tasdik kılındı 8 Eylül 1329.

Mühür.

(Evkâf-ı Hümayûn Kuyûd-u Kadîme ve Vakfiye Müdüriyeti)»

6 — 1868 Nolu Surre Defteri :

Bu defterde 1332 Hicrî, 18 Ağustos 330 Mâlî tarihinde Mekke-i Mükerrreme'ye 143 adet çanta gönderildiği belirtilmektedir. Bu çantalarda gönderilen paraların yekûnunun, defterde yazılı para miktarlarının hesabı neticesinde 29.904 kuruş olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, bir adet çantanın muhteviyatının meçhul olduğu belirtilmiştir. Bu defterin son sahifesinde (Resim - 30) şöyle denilmektedir :

«1332 sene-i hicriyesinde ihraç edilen Surre-i Hümayûn ile irsâl kılınacak olan yüz kırk üç adet zevrak çantaları ashâbı tarafından ahz ve tesellüm olunarak kurşun mühürle temhir edilmiş olduğunu mübeyyin işbu bordro Haremî Şerif-i Hazreti Nebvî müdüriyeti Aliyyesine takdim kılındı. 18 Ağustos 330.

İsâle memur feraşet-i Şerife zevrak kâtibi.
Mühür.

(Es-Seyyid Muhammed Avni)

Bâlâya mevzu' mühür Kuyûd-u Vakfiye Kalemî ketebesinden feraşet-i Şerife çantalarının tesellüm ve teslimine memur ketebeden Muhammed Avni efendinin Mührü zâtisi olduğu tasdik kılındı.

Mühür.

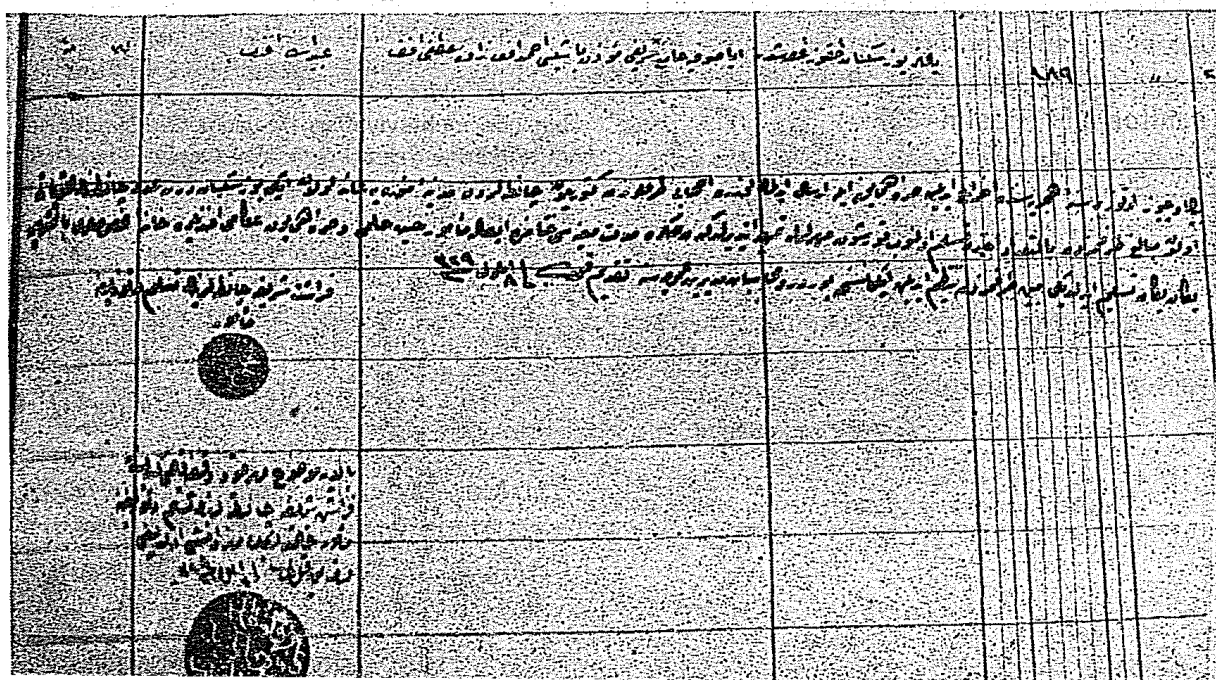
(Evkâf-ı Hümayûn Kuyûd-u Kadîme ve Vakfiye Müdüriyeti)»

7 — 1869 Nolu Surre Defteri :

Bu defterde 1333 Hicrî, 6 Ağustos 1331 Mâlî tarihinde Mekke-i Mükerrreme'ye 126 çanta gönderildiği belirtilmektedir. Bu çantalarda gönderilen paraların

Resim 27 :

Resim 28 :

Resim 29 :

yekûnunun, defterde yazılı paraların hesaplanması neticesinde 26.379 kuruş olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bir adet çantanın muhteviyatının meçhul olduğu belirtilmiştir.

Bu defterin son sahifesinde (Resim-31) şöyle denilmektedir :

«1333 Sene-i Hicriyesinde ihraç kılınan Surre-i Hümâyûn ile irsâl edilmek üzere ashâbı tarafından tevdi' kılınup Bâlâda makâdir ve esâmîsi muharrer 126 adet zevrak çantaları dahil ve harici kurşun mühürlerle memhur olduğu halde İsâle memur Ahmet Hulûsi ve Akkâm Başî Hacı Mustafa Efendilere tevdi'an Mekke-i Mükerrrem'e canib-i Âlisine takdim ve irsal kılınmıştır. 6 Ağustos 331.

Mühür
(Muhammed Halit)
Mühür
(Mustafa Nail)

Bâlâda mühürleri mevzu' Muhammed Halid ve Mustafa Nail Beyler Kuyûd-u Vakfiye Kalemî ketebesinden ve ferâşeti şerife çantalarına memur olup mevzu' mühürleri de mühür-ü zâtîleri olduğu tasdik kılındı. 6 Ağustos 331.

Mühür.
(Evkâf-ı Hümâyûn Kuyûd-u Vakfiye
Müdûriyeti)

8 — 1870 Nolu Surre Defteri :

Bu defterde 1334 Hicri, 18 Ağustos 1332 Mali tarihinde Mekke-i Mükerrremeye 107 adet çanta gönderildiği belirtilmektedir. Bu çantalarda gönderilen paraların yekûnunun, defterde yazılı paraların miktarının hesaplanması neticesinde 24.847 kuruş olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bir adet çantanın muhteviyâtının meçhul olduğu belirtilmektedir. Bu defterin son sahifesinde (Resim-32).

«1334 Sene-i Hicriyesinde ihraç olunan Surre-i Hümâyûn ile irsal olunmak üzere ashâbı taraflarından mevdu' Bâlâda mekadîr ve esâmîsi muharrer 107 adet zevrak çantaları muhteviyatı olan mebalîğ ile üzerleri memhur olduğu halde Surre-i Hümâyûn kethûdası Ali Rıza Bey ile Akkâm Başî Hacı Mustafa Efendiye teslimen takdim kılınmıştır. 18 Ağustos 332.

(Feraşet-i Şerife çantalarına memur Kuyûd-u Vakfiye Tahrirat katibi).

Ferâşeti şerife çantalarına memur Kuyûd-u Vakfiye Nizamât Mukayyidi.

İmza.

Bâlâda imza ve mühür mevzu' Mehmet Halid ve Mustafa Nail Beyler feraşet-i şerife çantalarına memur olup imza ve mühür-ü zâtîleri olduğu tasdik kılındı. 18 Ağustos 332.

Mühür.
(Evkâf-ı Hümâyûn Kuyûd-u Vakfiye
Müdûriyeti)»

9 — 1872 Nolu Surre Defteri :

Bu defterde 1334 Hicri, 18 Ağustos 1330 Mâlî tarihinde Medîne-i Münnevvereye 213 adet çanta gönderildiği belirtilmektedir. Bu çantalarda gönderilen paraların yekununun, Defterde yazılı paraların miktarlarının hesaplanması neticesinde 38367 kuruş olduğu anlaşılmıştır.

Bu defterin son sayfasında (Resim-33) şöyle denilmektedir.

«1332 Sene-i Hicriyesinde ihraç edilen Surre-i Hümâyûn ile irsal kılınacak 213 adet Feraşet-i Şerife çantaları ashâbı tarafından ahz ve tesellüm olunarak kurşun mühürle temhir edilmiş olduğunu mübeyyin iş bu bordro Harem-i Şerif-i Hazreti Nebvî müdürîyeti umumiyesine takdim kılındı. 18 Ağustos 330.

İ'sâla memur Ferâşat-i Şerife ve zevrak kâtibi.

Mühür.
(Es-Seyyid Muhammed Avni)

Bâlâya mevzu' mühür Kuyûd-u Vakfiye Kalemî ketebesinden Ferâşet-i Şerife çantalarının teslim ve tesellümüne memur ketebeden Muhammed Avni Efendinin Mühr-ü Zâtîsi olduğu tasdik kılındı.

Mühür.
(Evkâf-ı Hümâyûn Kuyûd-u Vakfiye
Müdûriyeti)»

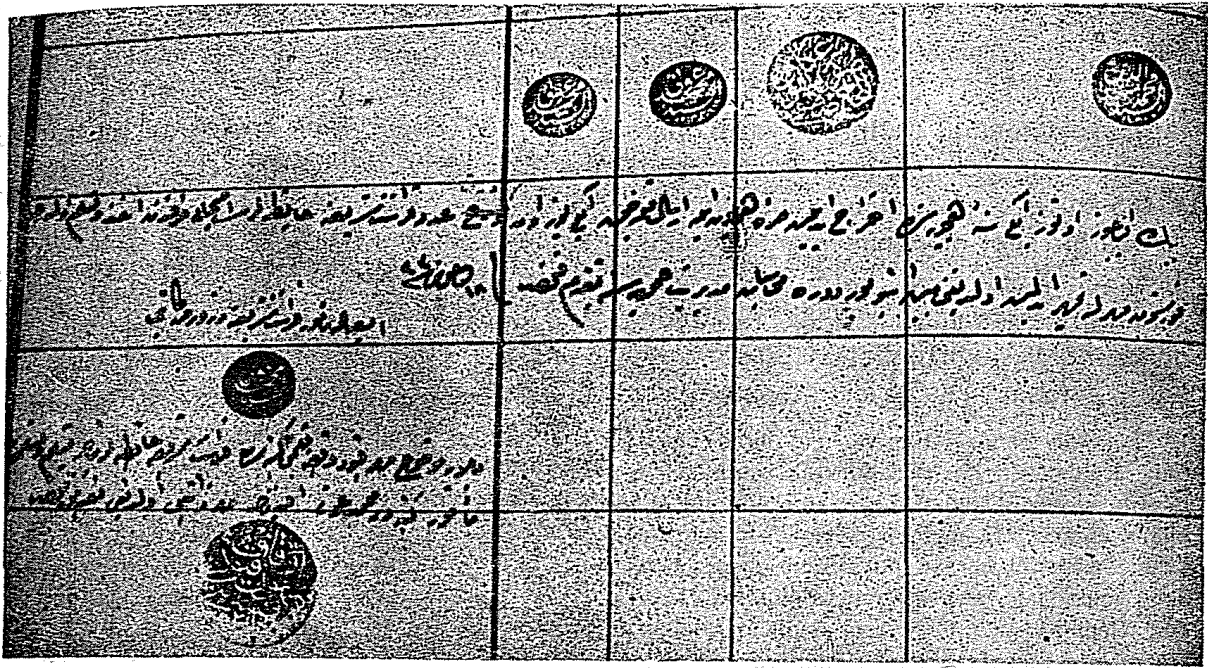
«330 Sene-i Maliyesi Surre-i Hümâyûn Emanet-i Aliyyesiyle ve Ferâşet-i Şerife memuru Avni Bey yediyle berveçhi bâlâ ikiyüz onüç adet Ferâşet-i şerife torbaları ağızları kurşun mühürle memhur olduğu halde hey'et-i mahsuse muvacehesinde muhteviyatları bit-ta'dat ve bir adedi dahi serkârini Hazreti Şehriyari tarafından memhur olarak bil-vürud Hane-i Mahsusaları ashâbına bit-temhir teslim edilmiş olduğunu mübeyyin iş bu defter tasdik kılındı.

13 Teşrinisânî 330.

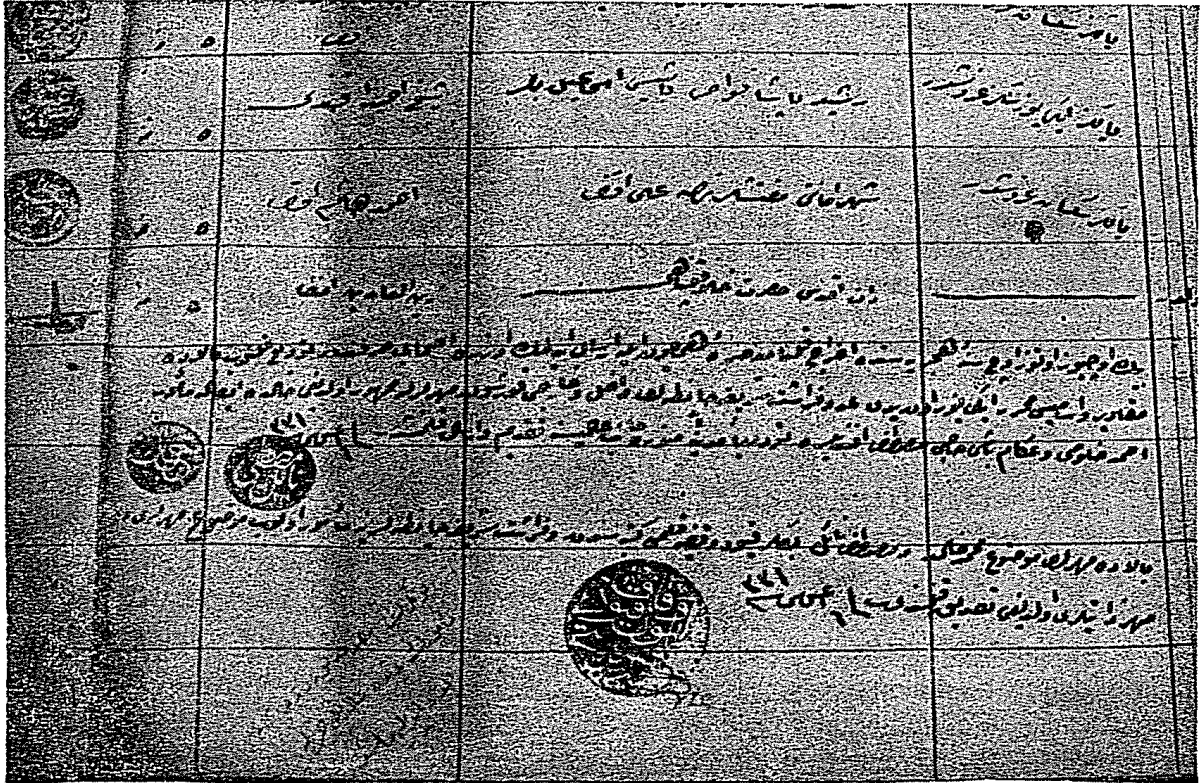
Mühür.
(Hazreti Harem-i Şerif-i Nebvî Müdüriyeti)»

10 — 1874 Nolu Surre Defteri :

Bu defterde 1333 Hicri, 6 Ağustos 331 Mâlî tarihinde Medine-i Münnevvereye 217 adet çantanın gönderildiği belirtilmektedir. Bu çantalarda gönderilen para-

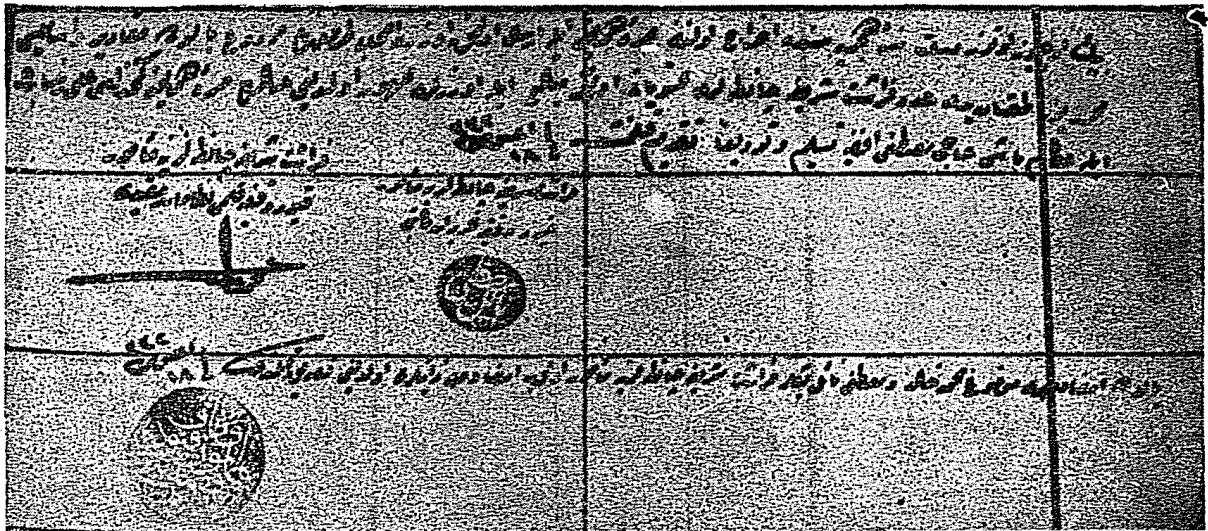

Resim 30 :

Resim 31 :

Resim 32 :

ların yekûnunun, defterde yazılı para miktarlarının hesaplanması neticesinde 43465 kuruş 20 para olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bir adet çantanın muhteviyatının da meçhul olduğu ve bu çantanın Zat-ı Akdesi Hazreti Hilâfet Penâhî tarafından gönderildiği belirtilmiştir. Bu defterin son sahifesinde şöyle denilmektedir :

«1333 Sene-i Hicriyesinde ihraç kılınan Surre-i Hümâyûn ile irsâl edilmek üzere ashâbı tarafından tevdi kılınup Bâlâda mekadîr ve esâmîsi muharrer 217 adet Ferâset-i Şerife çantaları dahili ve harici kurşun mühürlerle memhur olduğu halde isale memur Ahmed Hulusi ve Akkâm Başî Hacı Mustafa Efendilere tevdi'an Medîne-i Münevvere Canibî-i Âlisine takdim ve irsal kılınmıştır.

6 Ağustos 331.
(Muhammed Halid)
Mühür.
(Mustafa Nail)
Mühür.

Bâlâda mühürleri mevzu' Muhammed Halid ve Mustafa Nail Beyler Kuyûd-u Vakfiye kalemî ketebesinden ve Ferâset-i Şerife çantalarına memur olup mevzu' mühürleri de mühür-ü zatileri olduğu tasdik kılındı. 6 Ağustos 331.

Mühür.
(Evkâf-ı Hümâyûn Kuyûd-u Vakfiye
Müdûriyeti)»

11 — 1875 Nolu Surre Defteri :

Bu defterde 1334 Hicrî, 18 Ağustos 332 Mâlî tarihinde Medîne-i Münevvere'ye 197 adet çantanın gönderildiği belirtilmektedir. Bu çantalarda gönderilen paraların yekûnunun, defterde yazılı para miktarlarının hesaplanması neticesinde 35882 kuruş olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bu defterde bir adet çantanın, Atebe-i Üliyyayı Hazreti Hilâfet Penahiye ait olduğundan muhteviyatının meçhul olduğu belirtilmektedir.

Bu defterin son sayfasında (Resim-34) şöyle denilmektedir :

«1334 Sene-i Hicriyesinde ihraç olunan Surre-i Hümâyûn ile irsal olunmak üzere ashâbı taraflarından tevdi' kılınup balada makadîr ve esâmîsi muharrer 197 adet Ferâset-i Şerife çantaları muhteviyatı olan mebalîğ ile üzerleri memhur olduğu halde Surre-i Hümayun kethûdası Ali Rıza Bey ile Akkâm Başî Hacı Mustafa Efendiye teslim ve tevdi'an takdim kılınmıştır. 18 Ağustos 332.

Ferâset-i Şerife çantalarına memur Kuyûd-u Vakfiye tahrirat katibi.

Mühür.
(Mustafa Nail)

Ferâset-i Şerife çantalarına memur Kuyûd-u Vakfiye kalemî Nizâmat mukayyidi.

(İmza)
(Muhammed Halid)

Bâlâda imza ve mühürü mevzu' Muhammed Halid ve Mustafa Nail Beyler Ferâset-i Şerife çantalarına memur olup imza ve mühür-ü zatileri olduğu tasdik kılındı 18 Ağustos 332.

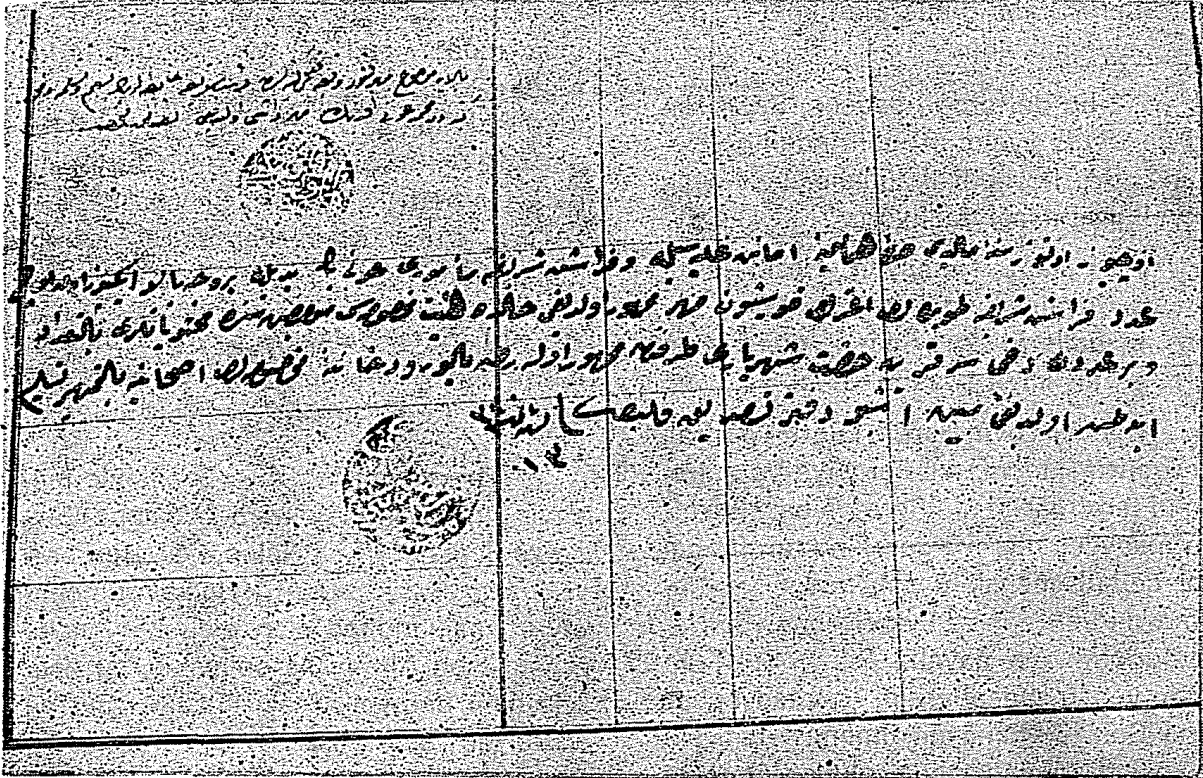
Mühür.
(Evkâf-ı Hümâyûn Kuyûd-u Vakfiye
Müdûriyeti)»

Yukarıda belirtilen Surre Defterlerinden 3. sıradan 11. sıraya kadar olan defterlerde gönderilen Surrenin nev'i, çantaların muhteviyatı, gönderen kimse'nin adı soyadı ve memuriyet yeri, gönderilen kimsenin adı soyadı, teslim tarihi yazılmış, gönderen şahsın veya emînin mühürü, teslim eden memurun mühürü, yerine ulaştırmakla görevli memurun mühürü, Akkâm Başının mühürü, gönderilen kimsenin teslim aldığına dair mühürü basılmıştır.

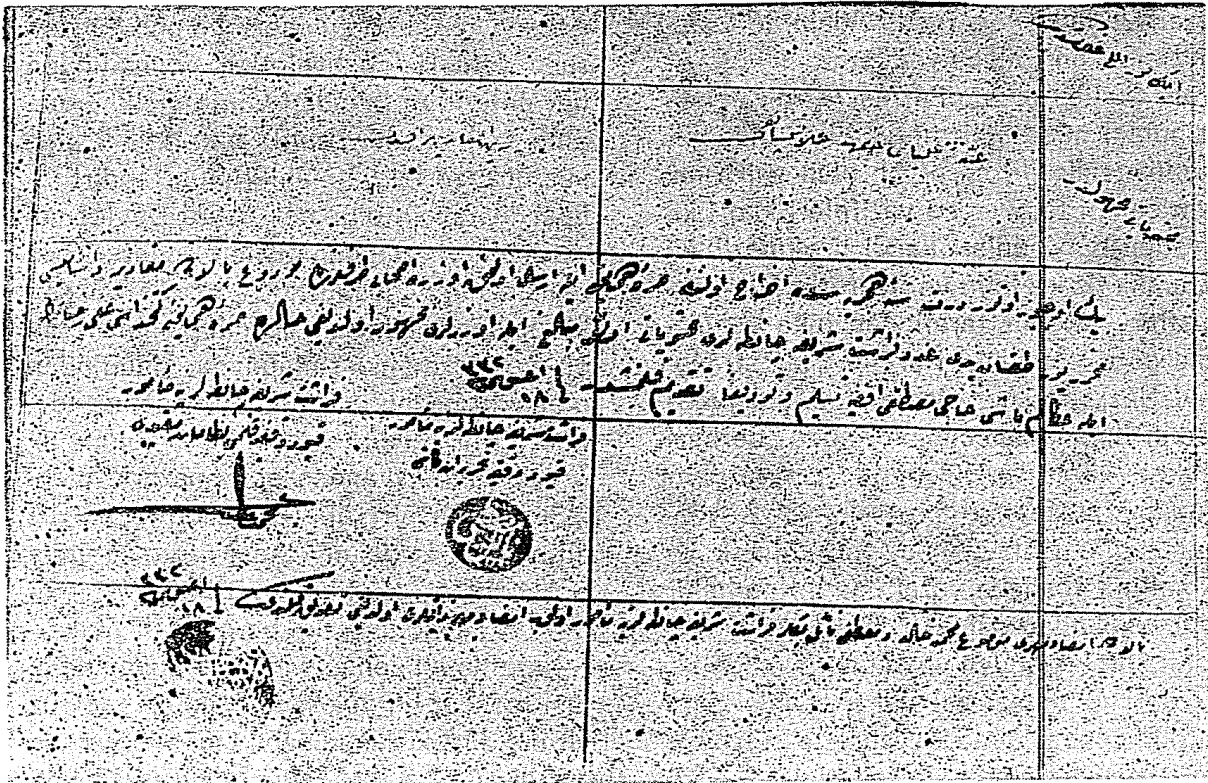
12 — 863 Nolu Surre Defteri :

Bu defterin 9. sayfasından 14. sayfasına kadar olan kısmında Şam, Halep, ve Sayda eyaletleri emvâlinden Haremeyn-i Şerifeyn ahali ve mücavirînine muhtelif yıllarda gönderilen Surre ile ilgili ilmühaberlerle, surre eminleriyle Haremeyn-i Şerifeyn müdürlerine verilen paraların kim tarafından ve ne kadar gönderildiğini ve beher sene gönderilen paranın miktarının toplamını gösteren hesap cetvelleri bulunmaktadır.

Bu defterdeki ilmühaberler rik'a ve dîvani karışımından oluşturulan bir yazı türü ile yazılmış; hesap cetvelleri ise siyakat yazısı ile yazılmıştır. Aynı defterin 46. sayfasının başında «An-Cemâat-i Sâkinân-ı Mekke-i Mükerrerme Şerrefahallâhü taalâ ilâ yevm-il âhire» yani (Mekke-i Mükerrerme'de oturan cemaatten, denilmekte olup bu sayfadan 160. sayfaya kadar olan kısımda ise çeşitli hayır mües-

Resim 33 :

Resim 34 :

seseleri ile, hademe-i hayrata ve fakirlerle verilen paraların miktarını gösterir yazılar bulunmaktadır.

Biz bu defterden sadece, Şam, Halep ve Sayda Eyaletleri gelirinden gönderilen Surre ile ilgili ilmühaber ve hesap cetvellerini aşağıya alıyoruz :

a) Evkâf-ı Hümâyûn Hazinelelerinden ve Havalî-i Şam'ı Şerif ve Mısır Vesair mahallerin gelirinden gönderilen surre'ye ait kayıt (Resim - 35) :

«Ba'del-Yevm Harem-i Şerif-i ğâfirâ'ne redifte Hademe ve Feraşiye ve sairenin ol tarafı lâzım-ül - Şerefde bazı Evkâftan muayyen olan ve gerek bu tarafta canibi celi-ül - menakıbı şahaneden ve Haremeyn-i Şerifeyn ve Evkâfı Hümâyûn Hazinelelerinden ve havâlî-i Şam-ı Şerif ve Mısır vesair mahallerden mu'tad beher sene Surre-i Hümâyûn ümenasiyle irsal ve mahallerinden isbâl olunan emvâlî surre ve vezaifi sairenin cümlesi defterleri mucibince surre emini ve memurîni saire taraflarından cümle muvacehesinde memur müdiri yed'ine bittevdi' cümlesi anın marifetiyle kezalik cümle muvacehesinde birbirine tevzi' ve taksim ve vezaif ve muayyenatı saire dahi defterlerine tatbikan Eshab-ı yed'lerine adl olmak üzere teslim olunup Ferrâşiye ve Kennas ve bunlar misillü hizmeti celile-i musubil vasılüsseade ile şerefyâb olan sair hudam sahibi temkinden vazifeleri kadri kıfayeden dûn bunları haddi lâyıkhına iblâğ olunmak üzere isim ve şöhretleriyle keyfiyetleri Müdür tarafından inha ve icabına göre Şeyh-ül - Haremi Hazreti Nebvî Hazretleri ve Medine-i Münevvere Kadısı bulunanlar caniblerinden derbarı şevket karar-ı mülûkâneye arz ve ilâm olunarak iktizası bil icra kalemine kaydolup tevcihatı ol vechile yürütölmek ve mahallinde eshab-ı vazaifden birine hal-li ecel vukuunda vazifesi evlât ve iyali veya hut müstehikkinden ve evlât ve valide ve birader ve hemşiresi var ise anlara ve hiç kimesnesi olmadığı surette marifet-i şer'i şerif ve cümle marifetiyle ehil ve erbabı bit-tahkik müdür tarafından Der-

saadet'e takdim olunacak arz mucibince tevcih olunmak üzere mecmu, vezaif ve muayyenatın mikdar ve keyfiyetlerini mübeyyin lâzım gelen defter sıhhatı eser takdim kılınmak hususları fi Evâhiri (b) sene 1251 (Evâhiri Recep 1251) tarihinde balâsına hattı Hümayunu Şahane ile Müzeyyen sudur eden Fermânı Âlîşânda münderiçtir.

b) Şam, Halep ve Sayda Eyaletleri gelirinden gönderilen surre'ye ait 2 Recep 1262 tarihli ilmühaber (Resim - 36) :

Haremeyn-i Şerifeyn Ehâlisiyle mücavirinin vezaifleri olup beher sene Sâyda ve Şam-ı şerif ve Halep eyaletleri emvâlinden olarak Surre-i Hümâyûn ümenasiyle irsalî mu'tad olan mebalîğı ma'lumenin işbu Altmış-iki senesine mahsuben dahi bersabık i'tası hususu Surre-i Hümayun emini saadetlû, Dervişoğlu Ağa Hazretleri tarafından bâ-takrir inha olunmuş ve kuyuda ledelmuracaa berminvali muharrer Haremeyn-i Şerifeyn ehali ve mücavirinin geçen Altmışbir senesi vezaifi mürettebeleri bir yük yetmiş-ikibin yediyüz altmışdört kuruşu ma'a mülhakat Sayda ve Seksen altıbin üçyüz seksen kuruşu Şam'ı şerif ve onikibin kuruşu dahi Halep eyaletleri emvalinden havaleten i'ta kılındığı ve altmışiki senesine mahsuben vezaifi mezkûreye beşyüz doksan kuruş mahlûl olup Müdiri inhasiyle tevcih olunmak üzere Devlet vezaifi olarak zammı hususu gösterilmiş ise de meblâğı mezbur beşyüz doksan kuruş henüz kimseye tevcih olunmayarak el-yevm mahlûl bulunmuş idüğinden meblâğı mezburun badehu nizamına tevfi kan hîni tevcihte icabı icra olunmak üzere şimdilik andan sarfı nazarla meblâğı mezbûr bir yük yetmişikibin yediyüz altmışdört kuruşun i'tası lâzım gelmiş olduğundan keyfiyet varidat muhasebesine kaydolunarak berminvali muharrer altmış iki senesi vezaifi bulunan meblâğı mezbur bir yük yetmiş ikibin yediyüz altmış dört kuruşun sabıkı misillü yetmiş dörtbin üçyüz seksendört kuruş Sayda ve seksen altıbin altıyüz seksen kuruş

Şam-ı Şerif ve onikibin kuruş dahi Haleb eyaletlerinin işbu altmışiki senesi emvâli tahsilâtından olarak ağayı mumâileyhin verakai sahiha-i murakkam olarak makbuz senediyle irsal edeceği idamına bi'l-i'ta hazinece icabının icrası ve lâzım gelen Haremeyn pusulalarının bit-terkim mahallerine isali için senedât-ı makbule-i me'huzenin başka canibi hazienye irsal ve meblâğı mezbur ma'kulê emvâlinden i'ta kılınur ise keyfiyetin izbarı zımında canibi Nezareti Maliyeden Sayda ve Şam-ı Şerif Mîr ve Defterdarlariyle Haleb Valisi ve Mal Müdürü Hazeratına tahriratı samiyeye nazarı için mektûbî Maliye odasına başka ve keyfiyet malum olmak ve ol vechile meblâğı mezbure mahallerinden bâ senedatı mahfuza ahz kılınmak üzere emini mumâileyh tarafına ve sureti hali mübeyyin masarifat ve Evkaf muhasebelerine ilmühaberlerinin tahrir ve i'tasiyle tesviyesi i'ta eylediği derkenar olunarak ilmühaberleri yazılmak Ferman-ı samî buyrulmağın mucibince kaydolunup ber minvali muharrer keyfiyet malum olmak için Evkaf muhasebesine dahi işbu ilmühaber verildi. 2 Recep 1262.

c) Sayda Şam ve Haleb Eyaletleri gelirinden gönderilen surre'ye ait 26 Cemaziyessâni 1266 tarihli ilmühaber (Resim - 37) :

Haremeyn-i Şerifeyn ehalisiyle mücavirinin vezaifi mürettebeleri olup beher sene Surre-i Hümayûn ümenası marifetleriyle tevzi' ve taksim olunmak üzere Sayda ve Şam-ı Şerif ve Haleb Eyaletleri emvalinden i'ta olunmakta olan mebalığden işbu altmış altı senesine mahsuben dahi havaleten 'itası hususu Surre-i Hümayûn emini izzetlü Ali Beyefendi tarafından bâ takrir inha olunmaktan naşi keyfiyet ve iktizai tesviyesi Evkaf ve masarifat ve vâridat muhasebesinden ledessüal zikrolunan ehâlî ve mücavirinin eyalatı merkume emvalinden

vezaifi mürettebeleri altmış altı senesine mahsuben dahi cem'an bir yük yetmiş ikibin üçyüz ellibir kuruşa resid bulunmuş ve mürettebat-ı mezkûrenin geçen altmışbeş senesine mahsuben yetmişdörtbin seksebir kuruş Sayda ve seksealtıbin ikiyüz yetmiş kuruş Şam-ı Şerif, onikibin kuruş Haleb eyaletleri emvalinden havalesi bi'l-i'ta mazbut senedatının irsali zımında ba-takrir müteallik buyrulan irade-i Âliyye mucibince eyalâtı mezkure vülât-ı izamı hazeratına canibi Nezareti Maliyeden mekâtib yazılmak üzere Mektubi Maliye Kalemîyle icab eden mahallere ilmühaberleri verildiği kuyuddan istifade kılınmış olmağla bu surette meblâğı mezbur bir yük yetmiş ikibin üçyüz elli bir kuruş işbu altmış altı senesine mahsuben dahi ber sabık Sayda ve Şam-ı şerif ve Haleb eyaletleri vâridatının sene-i merkûme tahsilâtından ba senedât-ı makbuza emini Mumâileyhe bil i'ta hazinece irat ve masrafı icra olunmak üzere ahzolacak makbuz senedatından Şam-ı Şerif ve Haleb eyaletleri havallilerinden olan mebalığ senedatının takdimi nizamından olan cetvellere ithalden irsali ve Sayda eyaleti emvalinden havaleten olan mebalığ makbuza senedinin dahi Eyaleti merkûmeden usulünün icra olmasından her hangi sene emvalinden verildiği bi'l-beyan başkaca canibi Hazineye tesyarı zımında Sayda ve Şam-ı şerif Defterdarlariyle Haleb Mal Müdüriyeti canibi Nezâreti Celile-i Maliyeden ve kâtip tastir için Mektûbî Maliye Kalemîne ve keyfiyet mâlûm olmak için masarifat vâridat ve tahsilât muhasebelerine başka başka ilmühaberlerinin tahrir ve i'tasiyle tesviyesi iktiza eylediği derkenar olunarak ilmühaberleri yazdırmak Fermanı Samî buyrulmağın mucibince kaydolunup diğer ilmühaberleri verilmekle ber minvali muharrer keyfiyet mâlûm olmak için Evkafı Hümayûn Muhasebesine dahi işbu ilmühaber verildi. 26 C. Sene 1266.

d) Şam Havalisinden Recep 1255'de gönderilen surre'ye ait muhasebe cetveli (Resim - 38) :

Berai _____

Lâzime-i Vezâif-i Ehâli-i Haremeynişşerifeyn ve mücâvirîn ve sairin kadarı meblâğ an mali mukataa'i mezkûrin ve Recep 1255 ve muhassasat ve gayri muhassasat havale şüde ve sureti defatir ve evamîri aliyye Şüde fermude el vakî Fi Gurre-i Recep minhü.

Bermûcibi defteri cedid-i müdiri Hazîne-i Nebevî

Bermûcebi Defteri Surre-i Hümayun İ'taşüde

Berai _____

Berai _____

Kuruş	Para	Kuruş	Para
07469	5	01563	An mâli kilâr Haccı Şerif
82167	5	50678	An mâli Havalii Şam'ı Şerif.
04406		03427	An mâli Mukataai Gümrük Şam'ı Şerif
7749		1509	An mâli Mukataai Gümrük Haleb
2193		0400	An mâli mukataai Hazine-i Trablusu Şam.
0592	5	0980	5 An mâli mukataai Gümrük-ü Yafa.
0044	5	0372	An mâli mukataai Gümrük-ü Duhan-ı Haleb.
0000		0035	An mâli mukataai dönüm-ü duhan-ı Şam-ı Şerif.
0000		0320	An mâli karye-i kübrat-ı Şam'ı Şerif.
0000		0741	An mâli karye-i Kübrat-ı Kudüsü Şerif.
0576		0044	An mâli mukataai Şam.
0000			
1898		1347	An mali mukataai Sayda.
107096		61416	5
Kuruş	Para		
168512	5		
003984			

Muayyene-i vezâif için sene-i Sabık.

e) Şam ve diğer mukataalardan gönderilen Surre'ye ait 1258 tarihli muhasebe kaydı (Resim - 39) :

Surre-i Hümayûnu şahane emaneti bu def'a canibi Hazreti tacidârânenen bu kullarına terennüman ihale ve tefviz buyrulmuş ve savbı memuriyni acizeye hareket ve azimet çâkiranemin vaktı muayyeni tekarrub eylemiş olduğundan Mekke-i Mükerre-me ve Medine-i Münevvere nevverallahüTaâlâ ilâ yevmil - ahire, ehalileri ve mücavirîni sairenin Şam'ı şerif havalisi vesair mukataat emvalinden muayyen olan vezaifin ikiyüz ellisekiz senesine mahsuben marifeti çâkiranem iki mahallerine tevzi ve taksim olunacak vezaifin miktarı Evkaf Muhasebesinden bil hesap iktiza eden emri şerifinin ısrarı babında emrû ferman hazreti Veliyyül-İhsan Efendimindir.

Berai _____

Lâzime-i vezaif an ahali-i Haremeynişşerifeyn ve mücavirîn vesaire nin kadarı meblâğ an mâli mukataatı mezkûriyn vacip 1258 an muhassasat ve gayri muhassasat havale şüd ve sureti defatir ve evamiri aliyye şüde fermude el vâki Fî, 22 C. Sene 1258 (22. Cemaziyelâhir. 1258)

Beraî		Beraî	
Bermûcibi defteri cedid-i		Bermucibi defter be emini Surre-i	
Müdiri Haremaynişşeri-		Hümâyûn i'ta şüde.	
feyn Nebevî i'ta şüde.			
Kuruş	Para	Kuruş	Para
07496	5	01509	5
82167	5	53210	
04306		01510	5
07259		00982	
02193		1349	
00592		00029	5
00044		00035	
00000		03430	
00000		00409	
00576		00323	
02174	5	00372	
00000		00741	
106809	5	63900	5
		Kuruş	Para
		170709	5

f) Şam ve havalisinden gönderilen surre'ye ait 1255 tarihli muhasebe kaydı (Resim - 40) :

Beraî		Beraî	
Hesabı vezaifi vacib-i Sene 1255 An muhassasati ve gayri muhassasati havâli-i Ş* ve sureti defatir ve evamiri aliyye şüde el-vâki Fi 28 Recep Minhü.			
Beraî		Beraî	
Bermûcebi defteri cedid-i		Bermucibi defteri emini Surre-i	
Müdiri Haremeyn-i Şeri-		Hümâyûn i'ta şüde.	
feyn-i Nebevi i'ta şüde.			
Kuruş	Para	Kuruş	Para
07496	5	01559	
82167	5	54300	5
04306		01510	
07259		00982	
02193	5	01349	
00592		00029	5
00044	5	00035	
00000		03430	
00576		00409	
02174		00323	
00000		00372	
00000		00745	
106809		65044	

Vechi meşruh üzere hesap olundukta bu mikdara balığ olmuştur.

(*) Buradaki «Ş» harfi Şam Vilâyeti yerine kullanılmıştır.

g) Şam ve havalisi gelirinden 1260 H. yılında gönderilen surre'ye ait muhasebe kaydı (Resim - 41) :

Berai _____

Hesabı vezaif-i mezkûreyn vacib-i sene 1260.

Berai _____

Bermûcibi defteri cedid-i
B. Müdiri Haremeynişşerifeyn Nebevî i'ta Şüde.

Berai _____
Bermûcibi Defteri Emîni Surre-i
Hümayun İ'ta Şüde.

Kuruş	Para	Kuruş	Para
07496	5	01559	Kıları Hecci Şerif
82167	5	5584	An mâli havali-i Şam'ı Şerif.
04306		01510	An mâli Gümrüğü Haleb.
07259		00982	An mâli Gümrüğü Yafa
02193	5	01355	An mâli Gümrüğü Sayda
00592		0029	5 An mâli mukataai rüsumu Kahve-i Şam.
00044	5	0035	An mâli mukataai dönümü Duhan-ı Şam.
00000		03430	An mâli mukataai Gümrüğü Duhan-ı Şam.
00576		00409	An mâli karye-i Küberatı Trablusu Şam.
02174		00323	An mâli karye-i Küberat-ı Şam.
00000		00372	An mâli Duhan-ı Gümrüğü Haleb.
00000		00741	5 An mâli Karye-i Küberat-ı Kudus-ü Şerif.
106809		66330	5
— 000549		— 1622	
106260		64708	5

Meblağı mezbur iş bu vezaif defterinin ba fermanı âli bittevzi Surre-i Hümayûn Emîni marifetiyle verilecek vezaif defterine ithal olunmuş olmağ- la şerh verildi.

Vezaifi mezkûrdan vuku bulan mahlulâtının senevîsi bu mikdara balığ olunmuş ise de henüz tevcihatı icra olunmamış olduğundan bu def'a tenzi'î lâzım gelmiş olmağla şerh verildi.

Kuruş	Para
170968	5

Binikiyüz altmış senesine mahsuben vezaifi mezkûr hesap olundukta bu mikdara balığ olmuştur. Fî Selh-i Sene C. 1260 (Cemaziyelâhir 1260)

ğ) Şam ve havalisi gelirinden 1261 H. Yılında gönderilen surre'ye ait muhasebe kaydı (Resim - 42) :

Berai _____

Hesabı vezaif an ahalii Haremeynişşerifeyn ve mücavîrin vesaire vacib-i Sene 1261 an muhassasat-ı ve gayri muhassasat-ı civâr-ı Ş ve sureti defter ve evamiri aliyeye-i Şüde el vâki Gurre-i Recep Sene 1261.

[illegible]**Resim 39 :**

Resim 40 :

تاریخ: ۱۳۰۵ / ۱۲ / ۲۵ محل: تهران		
ردیف	شرح	مبلغ
۱	بابت اجاره زمین	۱۰۰
۲	بابت اجاره کتبی	۲۰۰
۳	بابت اجاره کتبی	۳۰۰
۴	بابت اجاره کتبی	۴۰۰
۵	بابت اجاره کتبی	۵۰۰
۶	بابت اجاره کتبی	۶۰۰
۷	بابت اجاره کتبی	۷۰۰
۸	بابت اجاره کتبی	۸۰۰
۹	بابت اجاره کتبی	۹۰۰
۱۰	بابت اجاره کتبی	۱۰۰۰
۱۱	بابت اجاره کتبی	۱۱۰۰
۱۲	بابت اجاره کتبی	۱۲۰۰
۱۳	بابت اجاره کتبی	۱۳۰۰
۱۴	بابت اجاره کتبی	۱۴۰۰
۱۵	بابت اجاره کتبی	۱۵۰۰
۱۶	بابت اجاره کتبی	۱۶۰۰
۱۷	بابت اجاره کتبی	۱۷۰۰
۱۸	بابت اجاره کتبی	۱۸۰۰
۱۹	بابت اجاره کتبی	۱۹۰۰
۲۰	بابت اجاره کتبی	۲۰۰۰
۲۱	بابت اجاره کتبی	۲۱۰۰
۲۲	بابت اجاره کتبی	۲۲۰۰
۲۳	بابت اجاره کتبی	۲۳۰۰
۲۴	بابت اجاره کتبی	۲۴۰۰
۲۵	بابت اجاره کتبی	۲۵۰۰
۲۶	بابت اجاره کتبی	۲۶۰۰
۲۷	بابت اجاره کتبی	۲۷۰۰
۲۸	بابت اجاره کتبی	۲۸۰۰
۲۹	بابت اجاره کتبی	۲۹۰۰
۳۰	بابت اجاره کتبی	۳۰۰۰
۳۱	بابت اجاره کتبی	۳۱۰۰
۳۲	بابت اجاره کتبی	۳۲۰۰
۳۳	بابت اجاره کتبی	۳۳۰۰
۳۴	بابت اجاره کتبی	۳۴۰۰
۳۵	بابت اجاره کتبی	۳۵۰۰
۳۶	بابت اجاره کتبی	۳۶۰۰
۳۷	بابت اجاره کتبی	۳۷۰۰
۳۸	بابت اجاره کتبی	۳۸۰۰
۳۹	بابت اجاره کتبی	۳۹۰۰
۴۰	بابت اجاره کتبی	۴۰۰۰
۴۱	بابت اجاره کتبی	۴۱۰۰
۴۲	بابت اجاره کتبی	۴۲۰۰
۴۳	بابت اجاره کتبی	۴۳۰۰
۴۴	بابت اجاره کتبی	۴۴۰۰
۴۵	بابت اجاره کتبی	۴۵۰۰
۴۶	بابت اجاره کتبی	۴۶۰۰
۴۷	بابت اجاره کتبی	۴۷۰۰
۴۸	بابت اجاره کتبی	۴۸۰۰
۴۹	بابت اجاره کتبی	۴۹۰۰
۵۰	بابت اجاره کتبی	۵۰۰۰
۵۱	بابت اجاره کتبی	۵۱۰۰
۵۲	بابت اجاره کتبی	۵۲۰۰
۵۳	بابت اجاره کتبی	۵۳۰۰
۵۴	بابت اجاره کتبی	۵۴۰۰
۵۵	بابت اجاره کتبی	۵۵۰۰
۵۶	بابت اجاره کتبی	۵۶۰۰
۵۷	بابت اجاره کتبی	۵۷۰۰
۵۸	بابت اجاره کتبی	۵۸۰۰
۵۹	بابت اجاره کتبی	۵۹۰۰
۶۰	بابت اجاره کتبی	۶۰۰۰
۶۱	بابت اجاره کتبی	۶۱۰۰
۶۲	بابت اجاره کتبی	۶۲۰۰
۶۳	بابت اجاره کتبی	۶۳۰۰
۶۴	بابت اجاره کتبی	۶۴۰۰
۶۵	بابت اجاره کتبی	۶۵۰۰
۶۶	بابت اجاره کتبی	۶۶۰۰
۶۷	بابت اجاره کتبی	۶۷۰۰
۶۸	بابت اجاره کتبی	۶۸۰۰
۶۹	بابت اجاره کتبی	۶۹۰۰
۷۰	بابت اجاره کتبی	۷۰۰۰
۷۱	بابت اجاره کتبی	۷۱۰۰
۷۲	بابت اجاره کتبی	۷۲۰۰
۷۳	بابت اجاره کتبی	۷۳۰۰
۷۴	بابت اجاره کتبی	۷۴۰۰
۷۵	بابت اجاره کتبی	۷۵۰۰
۷۶	بابت اجاره کتبی	۷۶۰۰
۷۷	بابت اجاره کتبی	۷۷۰۰
۷۸	بابت اجاره کتبی	۷۸۰۰
۷۹	بابت اجاره کتبی	۷۹۰۰
۸۰	بابت اجاره کتبی	۸۰۰۰
۸۱	بابت اجاره کتبی	۸۱۰۰
۸۲	بابت اجاره کتبی	۸۲۰۰
۸۳	بابت اجاره کتبی	۸۳۰۰
۸۴	بابت اجاره کتبی	۸۴۰۰
۸۵	بابت اجاره کتبی	۸۵۰۰
۸۶	بابت اجاره کتبی	۸۶۰۰
۸۷	بابت اجاره کتبی	۸۷۰۰
۸۸	بابت اجاره کتبی	۸۸۰۰
۸۹	بابت اجاره کتبی	۸۹۰۰
۹۰	بابت اجاره کتبی	۹۰۰۰
۹۱	بابت اجاره کتبی	۹۱۰۰
۹۲	بابت اجاره کتبی	۹۲۰۰
۹۳	بابت اجاره کتبی	۹۳۰۰
۹۴	بابت اجاره کتبی	۹۴۰۰
۹۵	بابت اجاره کتبی	۹۵۰۰
۹۶	بابت اجاره کتبی	۹۶۰۰
۹۷	بابت اجاره کتبی	۹۷۰۰
۹۸	بابت اجاره کتبی	۹۸۰۰
۹۹	بابت اجاره کتبی	۹۹۰۰
۱۰۰	بابت اجاره کتبی	۱۰۰۰۰</

Beral

Bermücibi defteri cedid-i
B Müdiri Harem-i Şerif-i
şerifeyn ita şüde.

Kuruş	Para
07496	5
82167	5
04306	
07259	
02193	5
00592	
00044	5
00000	
00576	
02174	
00000	
+ 00000	
106809	

Beral
Bermucibi defteri Emin-i Surre-i
Hümâyûn i'ta şüde.

Kuruş	Para	Kuruş	Para
01562	5	01562	5
55178	5	55178	5
01560		01560	
00982		00982	
01359		01359	
00029	5	00029	5
00035		00035	
03430		03430	
00682		00682	
00323		00323	
00372		00372	
+ 00441	5	+ 00441	5
65955		65955	
Kuruş	Para	Kuruş	Para
172764		172764	

Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere nevverallahü Taalâ ilâ yevmil ahire. Ehalileri ve mücavirînî sairenin Şam'ı Şerif havalisi ve saire mukataatı emvalinden muayyen ve müretteb olan vezaifleri ikiyüz altmışbir senesine mahsuben vezaifleri hesap olundukta bu mikdara balığ olmuştur. Sene 1261.

h) Şam ve havalisi gelirinden 1263 H. yılında gönderilen surre'ye ait muhasebe kaydı (Resim - 43) :

Beral

Hesabı vezaifi ehali-i Haremeynişşerifeyn ve mücavîrîn ve sair malı mezkûrin vacib-i sene 1263 An muhassasat-ı havâli-iş ve sureti defter ve Evâmiri aliyye Şüde el-vâki Fî Gurre-i Sene Minhû.

El - Vâkiin

Beral

Bermücibi defteri cedid-i
B Müdiri Harem-i
Nebevî i'ta Şüde.

Beral

Ber mucibi defteri Emin-i Surre-i
Hümâyûn i'ta Şüde.

Kuruş	Para	Kuruş	Para
07496	5	01562	5
82167	5	54448	5
04306		01560	
03259		00982	
02193	5	01359	
00502		00029	5
00042	5	00035	

An mâli kilâr Haccı Şerif.
An mâli Havalı-i Şam'ı Şerif.
An mâli Gümrüğü
An mâli Gümrüğü Yafa.
An mâli mukataai Sayda.
An mâli mukataa-i Rüsumu Kahve-i Şam.
An mâli dönümü Duhan-ı Şam.

00000	03430	An mâli Gümrüğü Duhanı Şam.
00576	00409	An mâli Trabulusu Şam.
02174	00323	An mâli Karye-i Küberat-ı Şam.
00000	00372	An mâli mukataa-i Gümrüğü Haleb.
+ 00000	+ 00441	5 An mâli Karye-i Küberat-ı Kudüsü Şerif
106809	64952	
	Kuruş	Para
	106809	
	+ 064952	
	171761	
	+ 000590	
	172351	

Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere Nevverallahü ilâ yevmi'l-ahire ehâli-leri ve mücavirîn ve sairenin Şam'ı Şerif havalisi ve saire mukataat emvalinden muayyen ve müretteb olan vezaif yeri ikiyüz altmış üç senesine mahsuben hesap olundukta bu miktara balığ olmuştur. Fî Recep 1263.

1) Şam ve havalisi gelirinden 1264 H. tarihinde gönderilen surre'ye ait muhasebe kaydı (Resim - 44) :

Berai _____

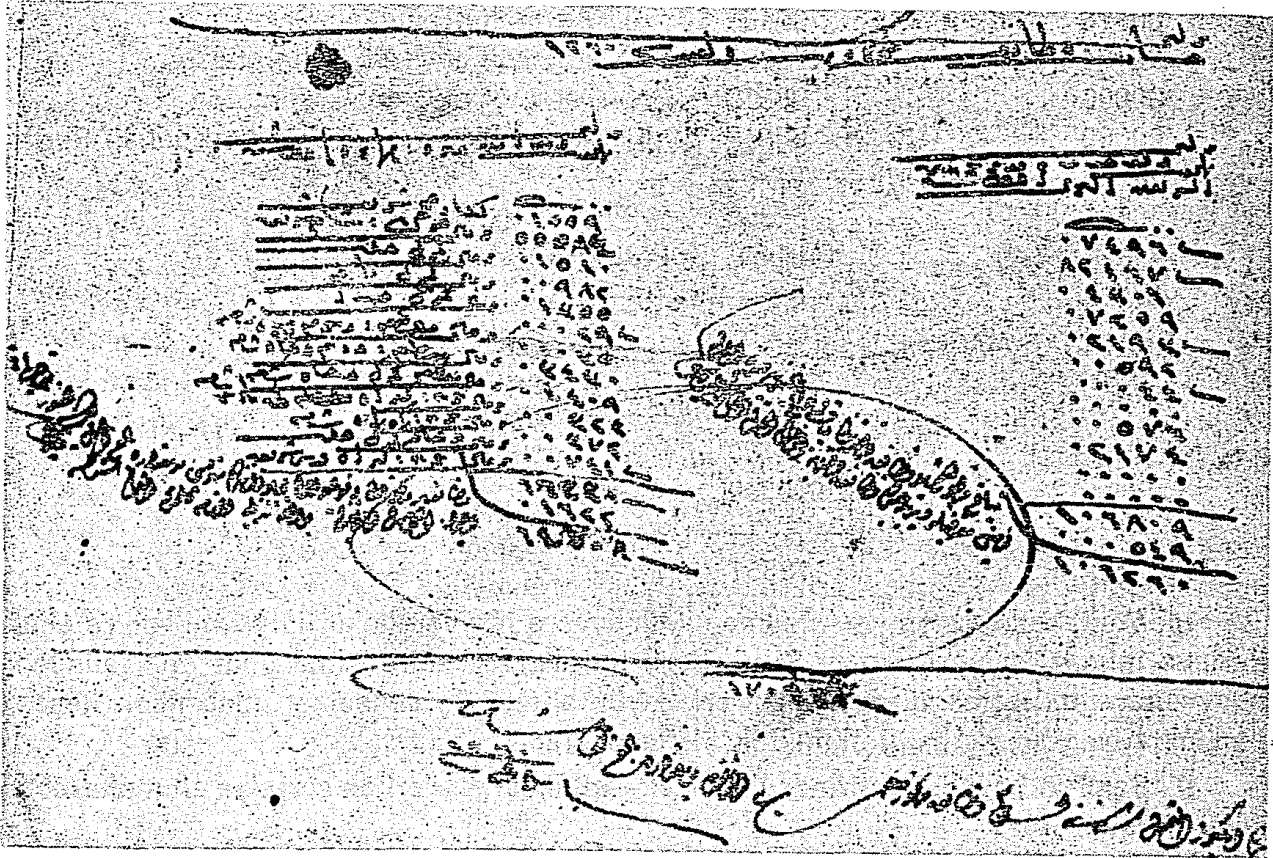
Hesabı vezaif ehali-i Haremeynişşerifeyn ve mücavirîn ve saire an mâli mezkûrin vacib sene 1264 An muhassasat-ı ve gayri muhassasat-ı civâr-ı Ş ve sureti defter ve Evamiri aliyye Şüde. Gürre-i minhü Sene Minhü.

Berai _____

Bermücibi defteri cedid-i B. müdürî Harem-i Şerif-i Nebevî i'ta şüde. şüde.

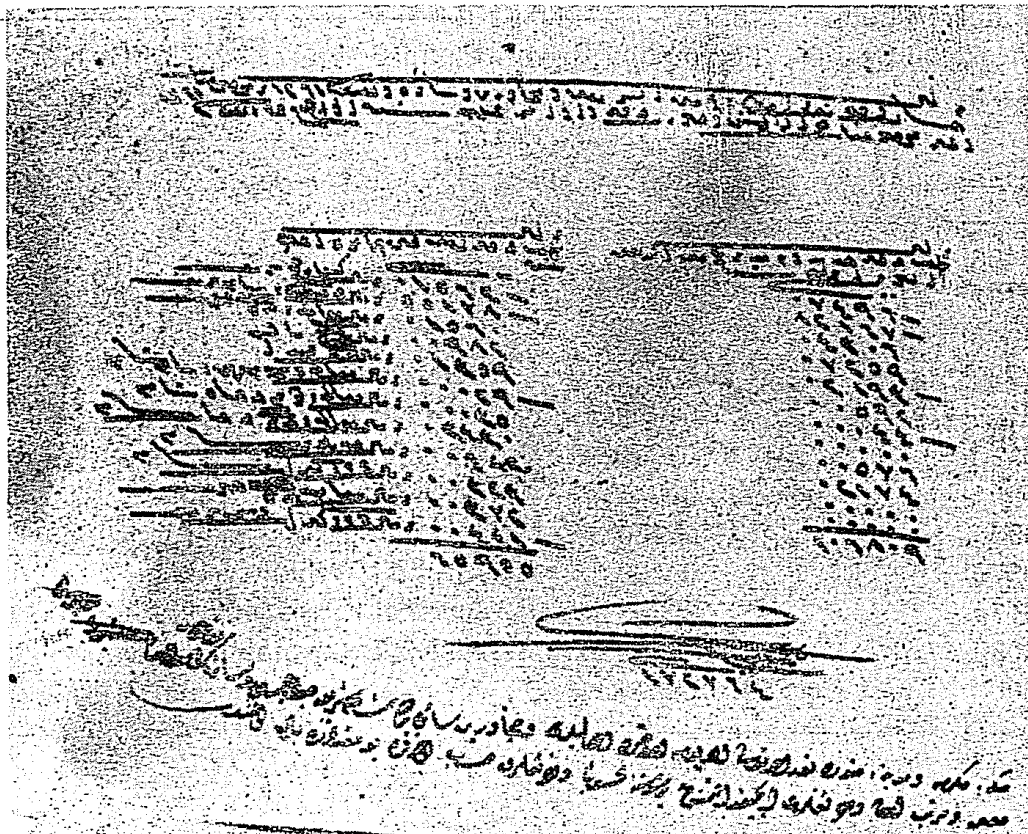
Berai _____
Ber mucibi defteri emini Surre-i Hümâyûn i'ta Şüde.

Kuruş	Para	Kuruş	Para	
07496	5	03562	5	An mâli kilârı Haccı Şerif
82167	5	55038	5	An mâli havalî-i Şam'ı Şerif.
04306		01560		An mâli Gümrüğü Haleb.
07259		00982		An mâli Gümrüğü Yafa.
02193	5	01359		An mâli mukataa-i Sayda.
00592		00029	5	An mâli mukataa-i rusumu Kahve-i Şam.
00044	5	00035		An mâli dönümü Duhan-ı Şam.
00000		03430		An mâli Gümrüğü Duhan-ı Şam.
00576		00409		An mâli Trabulusu Şam.
02174		00323		An mâli Karye-i Küberat-ı Şam.
00000		00372		An mâli mukataai Gümrüğü Haleb.
+ 00000		+ 00441	5	An mâli Karye-i Küberat-ı Kudüsü Şerif.
106809		65542		
		Kuruş	Para	

Resim 41 :

Resim 42 :

106809
+ 65542

172351 Zam budur.

Y E K Ū N

Kuruş

Para

172764 Haremeyn tarafından Yekûn.

Mekke-i Mükerrerme ve Medine-i Münevvere Nevverallahü ilâ yevmi'l-ahire ehalileri ve mücavirîn ve sairenin Şam'ı Şerif havalisi ve saire mukataat emvalinden muayyen ve müretteb olan vezaifleri ikiyüz altmış dört senesine mahsuben hesap olundukta bu miktara baliğ olmuştur.

i) Şam ve havalisi gelirinden 1265 H. yılında gönderilen surre'ye ait muhasebe kaydı (Resim - 45):

Beraî

Hesabı vezaif ehal-i Haremeynişşerifeyn ve mücavirîn vesaire An mâli mezkûrin ve Recep Sene 1265 An muhassasat-ı ve gayri muhassasat-ı haval-i Ş ve sureti defter ve evamiri aliyye Şüde El-vâki.

Beraî

Beraî

Bermûcibi defteri cedid-i
B. Müdîri Haremeyniş-
şerifeyn Ennebevî
i'ta Şüde.

Bermucibi Defter Emini Surre-i
Hümâyûn i'ta şüde.

Kuruş	Para	Kuruş	Para	
7496	5	01562	5	An mâli kılârı Haccı Şerif
82167	5	55038	5	An mâli Havalii Şam'ı Şerif
04306		01560		An mâli Gümrüğü Haleb.
07259		00982		An mâli Gümrüğü Yafa.
02193	5	01359		An mâli mukataa-i Sayda.
00592		00029	5	An mâli mukataa-i rusumu Kahve-i Şam.
00044	5	00035		An mâli dönümü Duhan-ı Şam.
00000		03430		An mâli Trabulusu Şam.
0576		00409		An mâli Gümrüğü Karye-i Küberat
02174		00323		An mâli mukataa-i Gümrüğü Haleb.
00000		00372		An mâli Mukataa-i Gümrüğü Haleb.
+ 00000		+ 00441		An mâli Karye-i Küberat-i Kudüs-ü Şerif
106809		65542		

Y E K Ū N

Kuruş

Para

106809

+ 65542

172351

Mekke-i Mükerrerme ve Medine-i Münevvere Nevverallahü Taalâ ilâ yevmil ahire. Ehalileri ve mücavirîn ve sairenin Şam'ı Şerif havalisi ve saire mukataat emvalinden muayyen ve müretteb olan vezaifleri ikiyüz altmışbeş senesine mahsuben hesap olundukta bu miktara baliğ olmuştur.

[illegible]

Resim 45 :

[illegible]

k) Şam ve havalisi gelirinden 1266 H.tarihinde gönderilen surre'ye ait muhasebe kaydı (Resim - 46) :

Berai _____

Hesabı vezaif ehali Haremeynişşerifeyn ve mücavirîn ve saire mâli mezkûrîn vacib-i sene 1266 An muhassasat-ı ve gayri muhassasat-ı havall-i Ş ve sureti defter ve evamiri aliyye şüde. El-Vâki Gurre-i Sene Minhü.

Berai _____ Berai _____

Bermûcibi defteri cedid-i Ber mucibi defter Emini Surre-i
E. Müdürî Haremeynişşerifeyn Ennebevî i'ta Şüde.
Şüde.

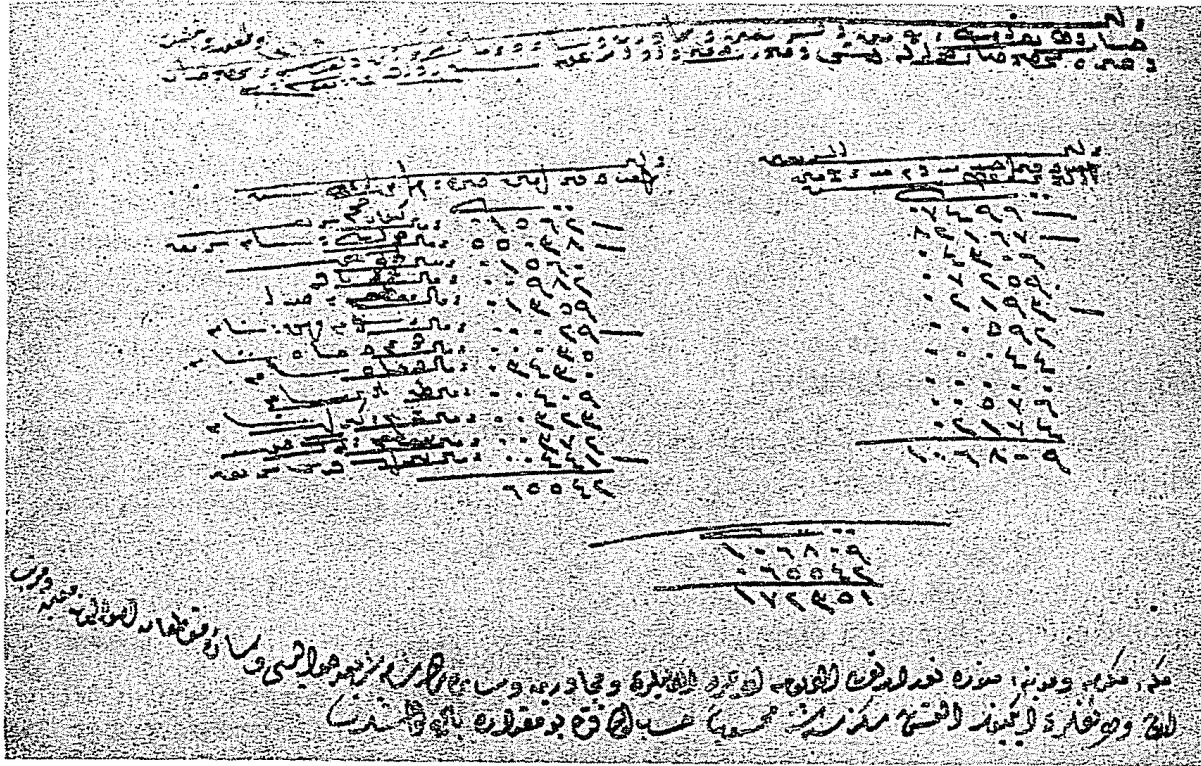
Kuruş	Para	Kuruş	Para	
07496	5	01562	5	An mâli kilârı Haccı Şerif
82167	5	55038	5	An mâli Havalî-i Şam'ı Şerif
04306		01560		An mâli Gümrüğü Haleb.
07259		00982		An mâli Gümrüğü Yafa.
02193	5	01359		An mâli Mukataa-i Sayda
00592		00029	5	An mâli mukataa-i kahve-i Şam.
00044	5	00035		An mâli dönümü Duhan-ı Şam.
00000		03430		An mâli Gümrüğü Duhan-ı Şam.
00576		00409		An mâli Trabulusu Şam.
02174		00323		An mâli Karye-i Küberatı Şam
00000		00372		An mâli mukataai Gümrüğü Haleb.
+ 00000		+ 00441	5	An mâli Küberatı Kudüs-ü Şerif.
106809		65542		
Y E K Ö N				
		Kuruş	Para	
		106809		
		+ 065542		
		172351		

Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere Nevverallahü Taalâ ilâ yevmil ahire. Ehalileri ve mücavirin ve sairenin Şam'ı Şerif havalisi ve saire mukataat emvalinden muayyen ve mürettep olan vezaifleri ikiyüz altmış altı senesine mahsuben hesap olundukta bu miktara balığ olmuştur.

l) Şam ve havalisi gelirinden 1268 H. tarihinde gönderilen surre'ye ait Muhasebe kaydı (Resim - 47) :

Berai _____

Hesabı vezaif ehali-i Haremeynişşerifeyn ve mücavirin ve saire An mâli mezkûrîn vacib-i sene 1268 ve Dokuz ve Yetmiş An muhassasat-ı ve gayri muhassasat-ı havall-i Ş ve sureti defter ve evamiri aliyye şüde El-vâki Gurre-i Recep Sene Minhü.

Resim 47 :

Berai _____
Bermûcibi defteri cedid-i
B. Müdiri Haremeyniş-
şerifeyn i'ta Şüde.

Berai _____
Ber mucibi defter emini Surre-i
Hümâyûn i'ta Şüde.

Kuruş	Para	Kuruş	Para	
07496	5	01562	5	An mâli kilârı Haccı Şerif
82167	5	55038	5	An mâli havali-i Şam'ı Şerif
04306		01560		An mâli Gümrüğü Haleb
07259	0	00982		An mâli Gümrüğü Yafa
02193	5	91359		An mâli mukatai Sayda
00592		00029	5	An mâli mukataai rusumu kahve-i Şam
00044	5	00035		An mâli dönümü Duhan-ı Şam
00000		03430		An mâli Gümrüğü Duhan-ı Şam
00576		00409		An mâli Trabulusu Şam
00000		00323		An mâli Kerye-i Küberatı Şam.
+ 00000		00372		An mâli mukataa-i Gümrüğü Haleb.
		+ 65542		An mâli Küberatı Kudüs-ü Şerif
106809		65542		

YEKŪN

Kuruş Para

106809

+ 065542

172351

Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere Nevveralâhü Taâliâ ilâ yevmi'l âhire ehalileri ve mücavirîn ve sairenin Şam'ı Şerif havalisi ve saire mukataat emvalinden muayyen ve mürettep olan vezaifleri ikiyüz altmış sekiz senesine mahsuben hesap olundukta bu miktara baliğ olmuştur.

m) Sayda - Şam ve Halep eyaletleri gelirinden gönderilen surre'ye ait 1267 H. tarihli ilmühaber (Resim - 48) :

Haremeyni's-Şerîfeyn ehalisiyle mücavirînin vezaifi mürettebeleri olup behersene Surre-i Hümâyûn ümenası marifetleriyle tevzi ve taksim olunmak üzere Sayda ve Şam'ı Şerif ve Halep Eyaletleri emvalinden 'ita olunmakta olan mebalîğin işbu altmış yedi senesine mahsuben dahi havaleten 'itası hususu Surre-i Hümayun Emîni izzetlü beyefendi tarafından ba-takrir inha ve iş'ar olunmaktan naşi keyfiyet ve iktizası Evkaf ve Varidat Muhasebelerinden ledessüal zikrolunan ehâlî ve mücavirînin eyalâtı merkume emvalinden vezaifi mürettebeleri Sene-i Merkume mahsuben cem'an bir yük yetmiş ikibin üçyüz ellibir kuruş idüğü Evkaf Muhasebesi derkenarından ve mürettebatı mezkûrenin geçen altmış altı senesine mahsuben yetmişdörtbin seksenbir kuruşu Sayda ve Seksen altıbin ikiyüz yetmiş kuruşu Şam-ı Şerif ve onikibin kuruşu Halep eyaletleri emvalinden havaleten bil i'ta makbuz senedatının irsalî zımında ba-takrir müteallik buyrulan irade-i aliyye mucibince Eyalâtı mezkûre vülâtı izamı hazeratına canibi Nezareti Maliyeden ve kâtip yazılmak üzere mektubi-i Maliye kalemîyle sair icab eden mahallere ilmühaberleri verildiği kuyuddan istifade kılınmış olmağla bu surette meblağı mezbur bir yük yetmişikibin üçyüz ellibir kuruşu işbu altmışyedi senesine mahsuben ber sabık Sayda ve Şam'ı Şerif ve Halep Eyaletleri varidatının sene-i merkume tahsilâtından ba-senedat-ı makbuzu Emîni Mumaileyhe bil 'ita hazinece irâd ve masrafı icra olunmak üzere ahz olunacak makbuz senedatından Şam-ı Şerif ve Ha-

leb eyaletleri havalâtı olan mebalîğ senedatının takdimî nizamından olan cetvellere ithale irsalî ve Sayda Eyaleti emvalinden havale olunan mebalîğ makbuz senedinin dahi eyaleti merkûmede cetvel usulünün olunmamasından dolayı hangi sene emvalinden verildiği bil-beyan başkaca canibi Hazineye tisyarı zımında Sayda ve Şam'ı Şerif defterdarlariyle Haleb Mal Müdürlüğüne canibi Nezareti Maliyeden me kâtip tastiri için mektubi Maliye kalemîne ve keyfiyet malum olmak için mesarifat ve Evkaf ve Tahsilât Muhasebeleriyle başka başka ilmühaberlerinin tahrir ve i'tasiyle iktiza eylediği derkenar olunarak mucibince ilmühaberleri verilmek ferman buyrulmağın mucibince kaydolunup diğer ilmühaberleri verilmekle berminvâlî muharrer keyfiyet malum olmak için Evkaf Muhasebesine dahi işbu ilmühaber verildi. Fî Sene 8/C/267 (8/ Cemaziyelâhir/1267)

n) Sayda, Şam ve Halep eyaletleri gelirinden gönderilen surre'ye ait 1268 tarihli ilmühaber (Resim - 49) :

Haremeyni's-Şerîfeyn ehalisiyle mücavirîninve vezaifi mürettebeleri olup behersene Surre-i Hümâyûn ümenası marifetleriyle tevzi ve taksim olunmak üzere Sayda ve Şam'ı Şerif ve Halep eyaletlerinden havaleten i'tası mukarrer olan cem'an bir yük yetmişikibin üçyüz ellî bir kuruşun ol vechile i'tası zımında mahallî merkume valileri hazeratına mekâtip tastiri hususu Surre-i Hümayun Emîni izzetlü Süleyman Efendi tarafından bâ-takrir istid'a olunmaktan naşi keyfiyet ve iktizası vâridat ve Evkaf Muhasebelerinden ledessüal Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere ve mezkûr ehali ve mücavirînin ve Eyâlâtı merkume emvalinden olan vezaifi mürettebeleri altmışsekiz senesine mahsuben yetmişdörtbin seksen bir kuruş Sayda ve seksenaltıbin ikiyüzyetmiş kuruş Şam'ı Şerif ve onikibin kuruş dahi Halep Eyaletleri emvalinden ba-senedatı makbuza havaleten i'tası zımında elviyeyi merkume valilerine mekâtip yazılmak üzere mektubi Maliye

kalemiyle icap eden mahallere ilmühaberleri verildiği kuyuddan istifade kılınmış olmağla mahalli mübareke ehali ve mücavirinin eyalâtı merkume emvalinden vezaifi mürettebeleri olan meblâğı mezbûr bir yük yetmiş ikibin üçyüz elli bir kuruşun işbu altmışsekiz senesine mahsuben sabıkı misillü yetmişdörtbin seksen bir kuruş Sayda ve seksen altıbin ikiyüz yetmiş kuruş Şam'ı Şerif ve onikibin kuruşu dahi Haleb Eyaletleri vâridatının sene-i merkume tahsilâtından olarak Emin-i Mumaileyhin irsâl edeceği (Bir kelime okunamamıştır) bil i'ta ol babta alınacak makbuz senedatının Hazinece icrâ-yı icabı için hazine-i celileye irsali zımında Sayda ve Şam'ı Şerif Defterdarları ile Haleb Mal Müdürüne mukaddem Nezâreti celileyi Maliyeden mekâtîp tastiri için mektubi-i Maliye kalemine ve keyfiyet malum olmak için masarifat Evkaf ve tahsilât Muhasebelerine Anadolu Vâridat Muhasebesinden başka başka ilmühaberlerinin tahrir ve i'tasıyla tesviyesi iktiza eylediği derkenar olunarak mucibince ilmühaberleri yazılmak fermanı sami buyurulmağın kaydolunup diğer ilmühaberleri verilmekliği ber-minvali muharrer keyfiyet malum olmak için Evkaf Muhasebesine dahi işbu ilmühaber verildi.

r) Sayda, Şam ve Haleb eyaletleri gelirinden gönderilen surre'ye ait 1269 H. tarihli ilmühaber (Resim - 50) :

Beher sene Surre-i Hümayûnu şahane tertibi olarak Sayda ve Şam ve Haleb Eyaletleri emvalinden i'tası lâzım gelen mebalîğin ol vechile i'tası zımında icap eden tahriratı nezaret-penahinin i'ta buyurulmak hususu Surre-i Hümayun Emmini izzetli Beyefendi tarafından inha ve beyan olunmak olduğundan naşi iktizası vâridat ve mesarifat Muhasebelerinden ledes-sual Mekke-i Mükerrreme ile Medine-i Münevverede meskün ehali ve Mücavirinin Eyalâtı merkume emvalinden vezaifi mürettebeleri altmışdokuz senesine mahsuben bil hisap cem'an bir yük yetmişikibin üçyüzelli buçuk kuruşa baliğ olduğu Evkafı Hümayun Muhasebesinden muh-

rec derkenardan ve mürettebatı mezkûre için altmışsekiz senesine mahsuben bir yük yetmişikibin üçyüz elli bir kuruşu olarak meblâğı mezburun yetmiş dört bin seksen bir kuruş Sayda ve Seksenaltıbin ikiyüz yetmiş kuruş Şam'ı Şerif ve onikibin kuruş Haleb Eyaletleri emvalinden basenedatı makbuza havaleten i'tası zımında eyâlâtı merkume Valileri Hazeratına mekâtîp tastir olunmak üzere mektubi-i Maliye kaleminden sair icap eden mahallere ilmühaberleri verildiği kuyuddan istifade kılınmış olmağla bu surette ber mantuku takrir mahalli mübareke ehali-i ve mücavirinin Eyalâtı merkume emvalinden altmışdokuz senesine mahsuben vezaifi mürettebeleri olan meblâğı mezbur bir yük yetmişikibin üçyüz elli buçuk kuruşun sabıkı misillü yetmişdörtbin seksen kuruş Sayda altıbin ikiyüz yetmiş sene-i merkume tahsilâtından olarak emini mumaileyhin irsâl edeceği bil i'ta ol babda alınacak senedatın Hazinece icrası icabı için Hazine-i Celileye irsâli zımında canibi Nezaret-penahiden Sayda ve Şam'ı Şerif Defterdarları ile Haleb Mal Müdürüne me-kâtîp tastiri için mektubi Maliye kalemine ve dolu vâridat Muhasebesinden başka başka ilmühaberlerinin tahrir ve i'tasıyla tesfiyesi lâzım geleceği derkenar olunarak mucibince ilmühaberleri yazılmak ferman buyurulmağın mucibince kaydolunup diğer ilmühaberleri verilmekle ber minvali muharrer keyfiyet malum olmak için Evkaf Muhasebesine dahi işbu ilmühaber verildi.

20/C/1269

o) Sayda - Şam ve Haleb eyaletleri gelirinden gönderilen surre'ye ait 1270 H. tarihli ilmühaber (Resim - 51) :

İşbu yetmiş senesine mahsuben Surre-i Hümayûn emaneti ba-iradei seniyye uhdesine ihale buyurulmuş olduğundan Hameyn-i Muhteremeyn ehaliyle mücavirinin beher sene vezaifi olarak Sayda Eyaletinden Yetmişdörtbin seksen bir ve Şam'ı Şerif Eyaletinden seksenaltıbin ikiyüz yetmiş ve Haleb eyaleti emvalinden onikibin kuruş ki cem'an bir yük

yetmişikibin üçyüzellibir kuruşun havaleten i'tası zımında elviyei merkume valileri hazeratına birer ferman tahrirat Kerim Bey'in bir kıt'a takririnde inha ve istid'a olunmaktan naşi keyfiyet ve iktizası masarifat ve vâridat ve Evkaf-ı Humâyûn Muhasebelerinden ledessüal Mekke-i Mükerrerme ve Medine-i Münevvere ehalleriyle mücavirinin muayyen ve müretteb olan vezaifleri yetmiş senesine mahsuben bil hisap cem'an bir yük yetmişikibin elli buçuk kuruşa baliğ olmuş ve mürettebatı mezkûre geçen altmış dokuz senesine mahsuben bir yük, yetmişikibin üçyüz ellibir buçuk kuruş olarak meblağı mezbûrun yetmişdörtbin seksenbir kuruşu Sayda ve seksen altıbin ikiyüz yetmiş kuruşu Şam-ı Şerif ve onikibin kuruşu Haleb Eyaletleri emvalinden ba-senedatı makbuza havaleten i'tası zımında Elviyeyi merkume valileri Hazeratına mekâtip tastiri için mektubi-i Maliye kalemiyle sair icap eden mahallere ilmühaberleri verilmiş olmağla mahalli mübareke ehali ve mücavirinin eyaleti merkume emvalinden yetmiş senesine mahsuben vezaifmürettebeleri olan meblağı mezbur bir yük yetmişikibin üçyüz ellibuçuk kuruşun sabıkı misillü yetmişdörtbin seksen buçuk kuruşu Sayda ve seksenaltıbin ikiyüz yetmiş kuruşu Şam-ı Şerif ve onikibin kuruşu dahi Sayda Eyaletleri vâridatının sene-i merkume tahsilâtından olarak Emin-i Miri mumailayhin irsâl edeceği (bir kelime okunamamıştır) bil i'ta ol babda alınacak senedatin Hazine-i Celileye irsâli zımında cânib-i cenabı Nezaret penahinin Sayda ve Şam'ı Şerif ve Haleb Defterdarlarına mekâtip tastiri için Mektubi-i Maliye kalemine ve keyfiyet malûm olmak için masarifat ve Evkafı Hümayun ve Tahsilât Muhasebelerine Anadolu Vâridat Muhasebesinden ilmühaberlerinin tahrir ve i'tasıyle tesviyesi derkenar olunarak mucebince ilmühaberleri vermek fermanı sami buyrulmağın mucibince kaydolunup diğer ilmühaberleri vermekle ber minvâli muharrer keyfiyet mâlûm olmak için Evkafı Hümayûn Muhase-

besine dahi işbu ilmühaber verildi. 25/C. Evvel/1270

ö) Sayda - Şam ve Halep eyaletleri gelirinden gönderilen surre'ye ait 1272 H. tarihli ilmühaber (Resim - 52) :

Haremeyni's-Şerîfeyn ehalişiyle mücavirinin vezaifi mürettebeleri olup beher sene Surre-i Hümayûn Eminî marifetiyle tevzi ve taksim olunmak üzere Sayda ve Şam'ı Şerif ve Haleb Eyaletlerinden havaleten i'tası mukarrer olan bir yük yetmişikibin üçyüzellibir kuruşun ol vechile i'tası zımında mahalli merkume valileri hazeratına mekâtip tastiri hususu Surre-i Hümayun Eminî İzzetlü Efendinin bir kıt'a takririnde inha ve istid'a olunmaktan naşi keyfiyet ve iktizası vâridat ve masarifat ve Evkaf Muhasebelerinden ledessüal Mekke-i Mükerrerme ve Medine-i Münevverede meskûn ehali ve Mücavirinin Eyalet merkume emvalinden olan vezaifi mürettebeleri Yetmişikisenesine mahsuben bilhisap cem'an bir yük yetmiş ikibin üçyüz ellibir kuruşa baliğ olduğu Evkaf Muhasebesi derkenarında gösterilmiş ve mürettebatı mezkûrenin geçen yetmiş bir senesine mahsuben geçen yetmişdörtbin seksen bir kuruş Sayda ve Seksenaltı bin ikiyüz yetmiş kuruş Şam'ı Şerif ve onikibin kuruş Haleb Eyaletleri emvalinden ba-senedatı makbuza havaleten i'tası zımında elviye-i merkume Defterdarlarına mekâtip yazılmak üzere mektubi-i Maliye kalemiyle icap eden mahallere ilmühaberleri verildiği kuyuddan istifade kılınmış olmağla bu surette takrir mahali mübareke ehali ve mücavirinin Eyalâtı merkume emvalinden vezaifi mürettebeleri olan meblağı mezbur bir yük yetmiş ikibin üçyüz ellibir kuruşun işbu yetmiş iki senesine mahsuben sabıkı misillü yetmişdörtbin seksenbir kuruşu Sayda ve Seksen altıbin ikiyüz yetmiş kuruşu Şam'ı Şerif ve onikibin kuruşu dahi Haleb Eyaletleri vâridatının sene-i merkume tahsilâtından olarak Eminî mumailayhin irsâl edeceği adamına bil i'ta ol babda alınacak makbuz senedatının Hazine-i Celileye irsâli

zımında Eyaleti merkume defterdarlarına canibi nezaret penahiden mekâtîp tas-tiri için mektubi-i Maliye kalemine ve keyfiyet malum olmak için masarifat ve Evkaf ve Tahsilât Muhasebelerine ilmühaberlerinin tahririyle tesviyesi derkenar olunarak mucibince ilmühaberleri yazıl-mak fermanı sami buyrulmağın mucibin-ce kayıt olunup diğer ilmühaberi veril-mekle ber-minvâli muharrar keyfiyet ma-

lum olmak için Evkaf Muhasebesine dahi işbu ilmühaber verildi. 22/C. 1272 (22/ Cemaziyelâhir/1272)

Vakıflar Arşvindeki surre ile ilgili kese ve defterlere ait bu açıklamadan sonra Başbakanlık Arşiv Genel Müdürlü-ğündeki ve Topkapı Sarayı Arşvindeki Surre ile ilgili bazı defter ve evrakın sa-dece numarasını ve tarihini belirtmekle yetineceğiz :

MALİYE'DEN MÜDEVVER OLUP, BAŞBAKANLIK ARŞİVİNDE BULUNAN DEFTER- LER :

Numarası	Cinsi	Sahife	Tarihi	İ z a h
19822	Surre-i Şerif Defteri.	2	—	Sokullu Mehmet Paşa vakfından Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevverede bazı sadâta, isimleri muharrer meşayihe gönderilen hedayanın müfredat defteri.
20330	Surre Defteri	28	G. Recep	Kezâ
18687	" "		1259	Kezâ
21152	" "			Kezâ
20328	Surre Tevziât Defteri.	10	Tarihsiz	Rauf Paşa'nın Surre-i Hümâyûn Emîni ri-cal-i devlet-i Aliyyeden Keşşaf Efendi ve sayetiyle Mekke-i Mükerrreme ahalisine tevzi ve taksim olunmak üzere gönder-diği Surrenin mezkûr şehir sükkânından isim ve hüviyetleri yazılı şahıslara tevzi edildiğinden vesaireden bahis defter. Üst ve alt tarafları çürümüş ve kısmen kopmuştur.
19530	Surre Defteri	4		Kezâ
19521	Surre Defteri	4	1193	Surre itâ edilenlerin isimleri ve Surreleri, mikdarları ve kimin yediyle verildiği hak-kindaki müfredat kayıtlarını muhtevidir.
15678	Surre Defteri	7	7 Recep 1260	Sadr-ı Âzam Rauf Paşa'nın Surre Emîni Ha-cı Seyyid Mehmed Efendi vasıtasıyla Mekke ahalisine tevzi olunmak üzere gönder-diği Surre-i asafâneleri olup, tevzi oluna-

Numarası	Cinsi	Sahife	Tarihi	İ z a h ı
6189	Surre Defteri	56	1204	cak kimesnelerin esamîsini ve her birine verilecek mikdarını ve mevlâna Nâib-i Mekke nezâretiyle yegân yegân tevzi olduğu hakkında...
7396	Surre Defteri	56	Şevvel 1203	Kezâ Hicaza giden Hüccâc-ı Müslimînin yollarda selametini temin için güzergâhdaki kalelerdeki muharrû'l-esâmi karyelerle Akabe-i Cedid Zor vesaire kuyu başlarında oturan urbân ve aşair şeyhlerinin âl ve etbâr na her sene Şam emvâlinden irsâl ve tevzi olunan Surrenin miktarını ve Surrenden müstefid olanların isimleri ile aldıkları mebâliğin müfredâtını ihtiva etmektedir.
3031	Surre Defteri	8		Voynuk Ahmet Ağa vakfından Mekke-i Mükerrreme fukarası için tâyin olunan Surre-i Şerifenin müfredâtını ihtiva etmektedir.
5167	Surre Defteri	8	1117	Kezâ
5299	Surre Defteri	8	1183	Voynuk Ahmet Ağa ile Dergâh-ı Âli bevabları sâbık katibi Küçük Hüseyin efendi vakıflarından gönderilen Surre Hakkında.
4980	Surre Defteri Tâife-i Urbânın	90	20/Şevval/ 1193	Vazife-i Haccı İfâ etmek maksadıyla Hicaza giden hüccâcın muhâfaza ve selâmetini temin için yol üzerinde bulunan muharrerû'l-esâmi tavâif-i urbân ve meşâyihe ve Haydan Kaleleri, Hüzâme ve Ali kabilesi evlâdına Surre nâmiyle ve mutemedleri yediyle 1193 senesinde Şam emvâlinden tevzi olunan surreye ait defter.
8974	Surre-i Hümâyûnun masraf defteri	75	21/C/1262 - 14/L/1293	Haremeyn ulemâsiyle sâdâtına ve meşâyihiyle müstahdemîne ... itâ olunmak üzere hazine ile evkaftan verilen ve saraydan ilâve olunan ve her sene Dersaadetten Haremeyn-i Şerifeyne gönderilen muhtelif senelere âit surre-i Hümâyûnun Surre Emnine teslimiyle Emir-i Hâcc Şam valilerinin nezareti ve piyade ve çöl askerlerinin muhafazası tahtında Mekke-i Mükerrremeye isâlini ve Mevkib-i Hümâyûn hizmetinde bulunan memûrünün ve müstahdemînin hazineden verilen muhassasâtiyle masarîfi müteferrikalarının ve muhafız askerlerinin mâhiyeleriyle tayinat ve hayvanat yem bedelâtını ve bu uğurda ihtiyar olunan sair mesarîfâtın müfredatını ve Şam emvâlinden Şam ve Haremeyn ahalisinden bazılarına ve tarîk-i Hâcc üzerindeki bazı meşâyihe gönderilen hedâya ve hil'atler esmânı-

nın ve Taraf-ı şâhaneden şerife irsal olunan feraşe bedelinin hazineden tesviyesi ve bunlara müteallik malûmâtı ihtiva etmektedir.

4698	Surre Defteri	104	23/Şevval/ 1135
1861	Surre Defteri	15	1107
1856	Surre Defteri	10	1132
6087	Surre Defteri	14	1204
1856	Surre Defteri	10	1132
671	Surre Defteri	94	1077

Kezâ

Mekke-i Mükerrerme fukarası için Dergâh-ı Âli kâtibi küçük Hüseyin Efendi ile Voynuk Ahmet Ağa vakfından tayin kılınan sürrenin müfredat defteridir.

Kezâ

Kezâ

Kezâ

Medine-i Münevverede Kurb-i Peygamberî de sâkin hayrat ile sadattan ve sulehâdan Hadramut ahalisinden ve muhtelif cemaatlardan olup, isimleri muharrer kimesnelere tevzi edilmek üzere selâtin-i sâlîfe ve bazı ehl-i Hayrat evkafından merhum, Avcı Sultan Mehmed tarafından gönderilen sürreyi ve bundan müstefid olanların adıyla aldıkları mebâliğin mikdarını hâvî defterin zîri medine kadısı Mevlâna A. bin Yusuf ile tevzi'e memur olan tarafından yazılan defterdir.

TOPKAPI SARAYI ARŞİVİNDEKİ SURRE İLE İLGİLİ EVRAK VE DEFTERLER

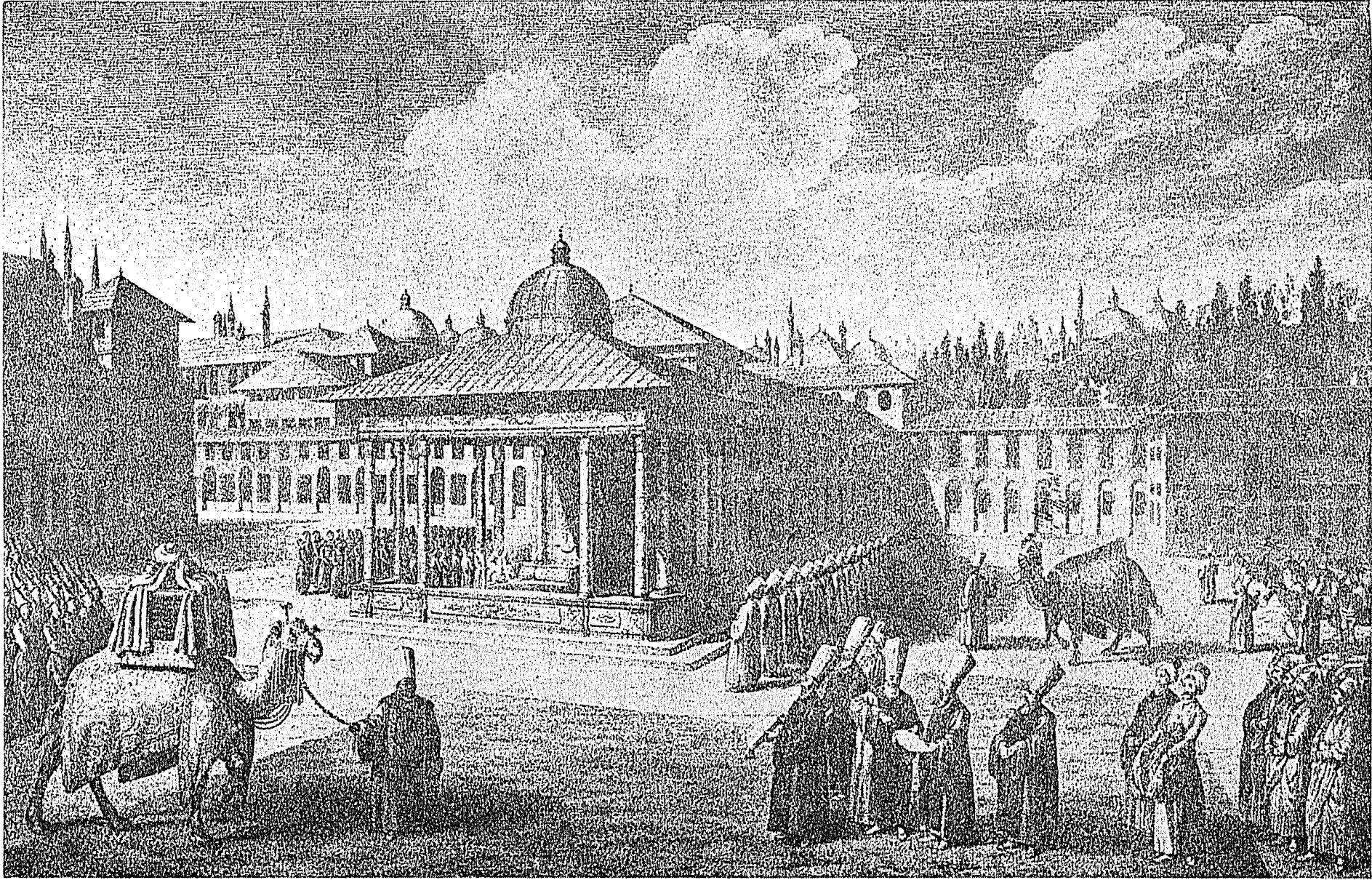
Evraklar :		DEFTERLER :	
Tarihleri	Arşiv No.	Tarihleri	Arşiv No.
E.	3472 adet 16. Asır	T. 1241 D.	1121
1195	1152	(T. 1013 - 1023 - 1024	
1243	1735 I. Ahmed	üç adet)	1143
1250	1766 I. Ahmed	T. 1030	1144
1200	1902	T. 1032	1145
II. Mahmud	3567	T. 1010	1146
18. Asır	4390	T. 1039	1147
17. Asır	4721	(T. 1019 - 1012)	1148 (İki Adet)
1061	4857	T. 1040	1149
Tarihsiz	5957	T. 1001	1182
1224	8242	T. 1030	1183
1214	8959	(T. 1020 - 1021)	1205 (İki Adet)
(17. Asrın ikinci yarısı)	9184	(T. 1027 - 1029)	1206 (İki Adet)
17. Asır	9710	(T. 1019 - 1016)	1210 (İki Adet)
1175	19709		
	17717		
1155			

Tarihleri	Arşiv No.	Tarihleri	Arşiv No.
T. 1000	1212	Tarihsiz	4135
T. 1002	1213	T. 1155	4442
T. 1003	1214	18 Asır	4453
T. 1002	1291	18. Asır Başı	4813
T. 1011-1012	1293	T. 1195	5181
T. 999	1316	T. 1259	5507
T. 999	1802	T. 1060	5911
T. 999	1809	T. 1151	6518
T. 1150	2229	18. Asır Başı	6579
T. 1003	3434	Tarihsiz	6645
T. 996	3439	T. 1102	6835
(Doğrudan T. 1238-1240		18. Asırın 2. yarısı	8560
Sürre defteri değil Sürre		19. Asır	
ihracından bahsediyor.)		Surre ihracı günü	8848
	3455	okunan Kur'an.	
T. 998	3485	T. 996	8961
T. 1059	4011	T. 1183	9671
T. 1160	4055	T. 1194	9726
T. 1180	4101	18. Asırın 2. yarısı	9743
16. Asır Sonu.	4117		

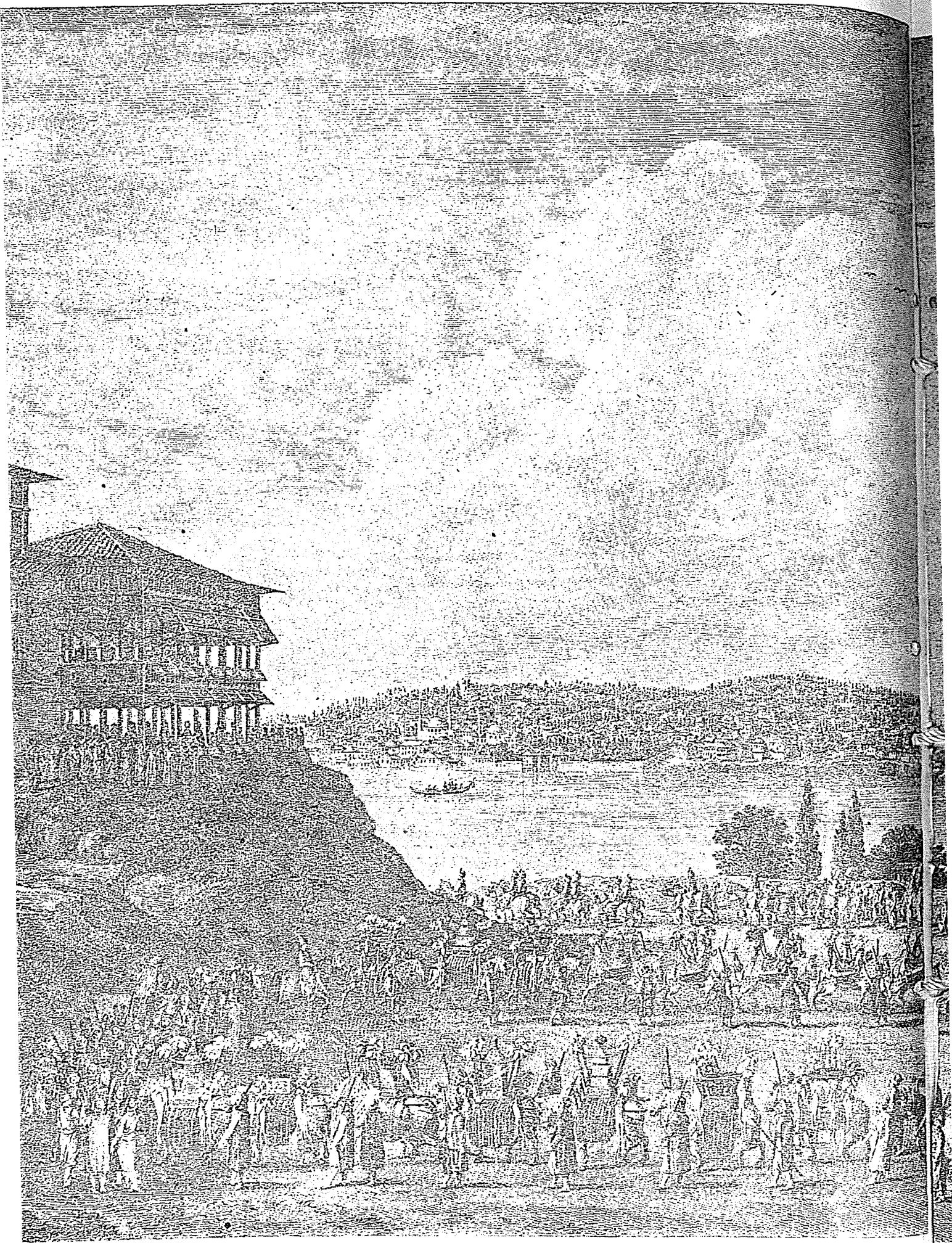
Bu konu üzerindeki araştırma ve incelememiz henüz tamamlanmış değildir. Yeni bilgi ve belgeler bulunduğça okuyucularımızın hizmetine sunulacaktır.

Bu mütevazî çalışmamızı burada desteklerini esirgemiyen Konya Selçuk

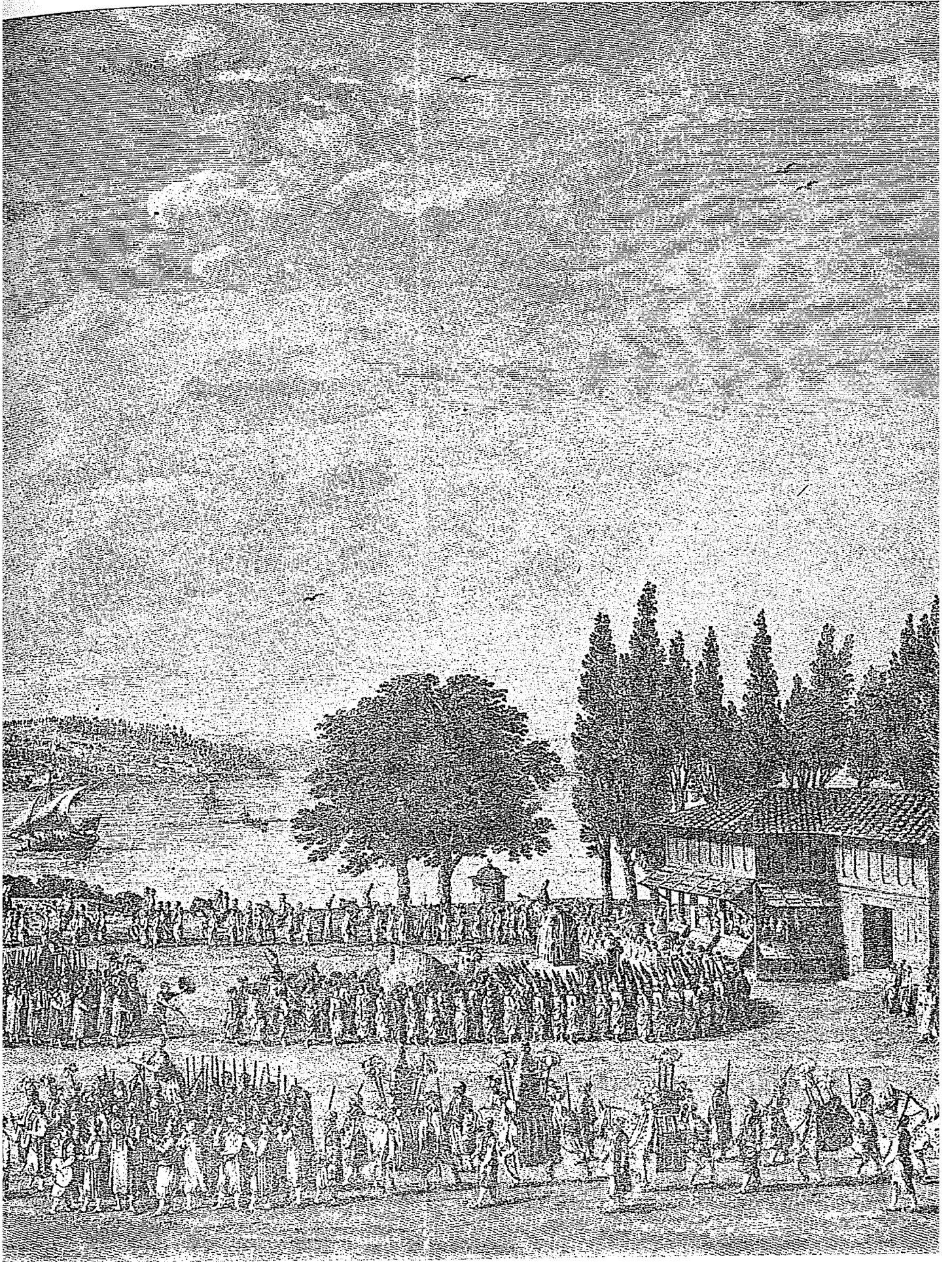
Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Kürsüsü Başkanı Doç. Dr. Yılmaz ÖNGE ve Başbakanlık Genel Müdür Yardımcısı Atilla ÇETİN ile mesai arkadaşlarımdan Nedim AKSOY'a teşekkürü bir borç bilirim.

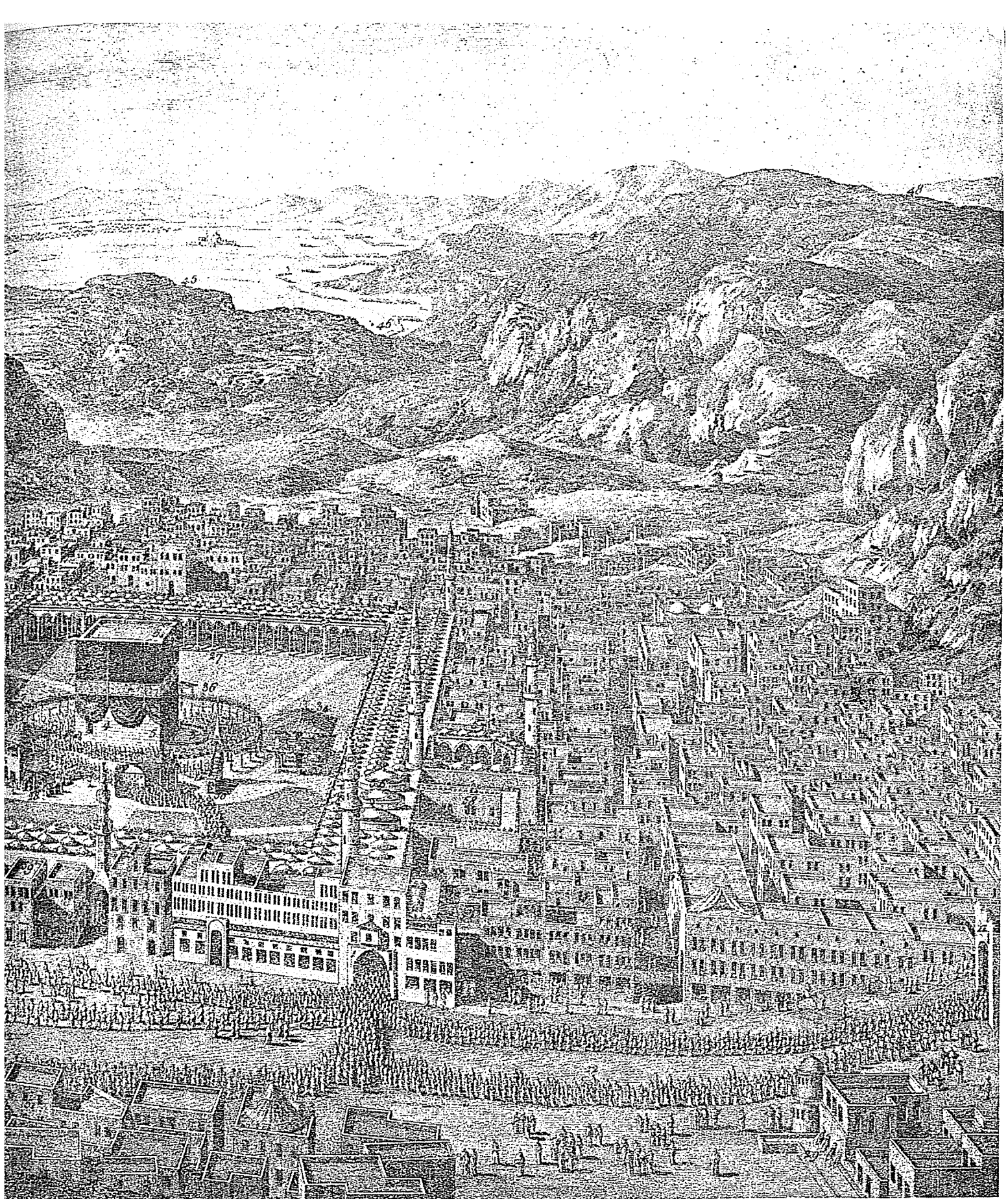
Resim 53 : Surre Hazinesinin Mekke'ye hareketinde Topkapı Sarayında yapılan merasim. (Gravür : Croutelle, Hayat Dergisinden)

Resim 54 : Surre Alayı Beşiktaş'dan Üsküdar'a geçmeye ha

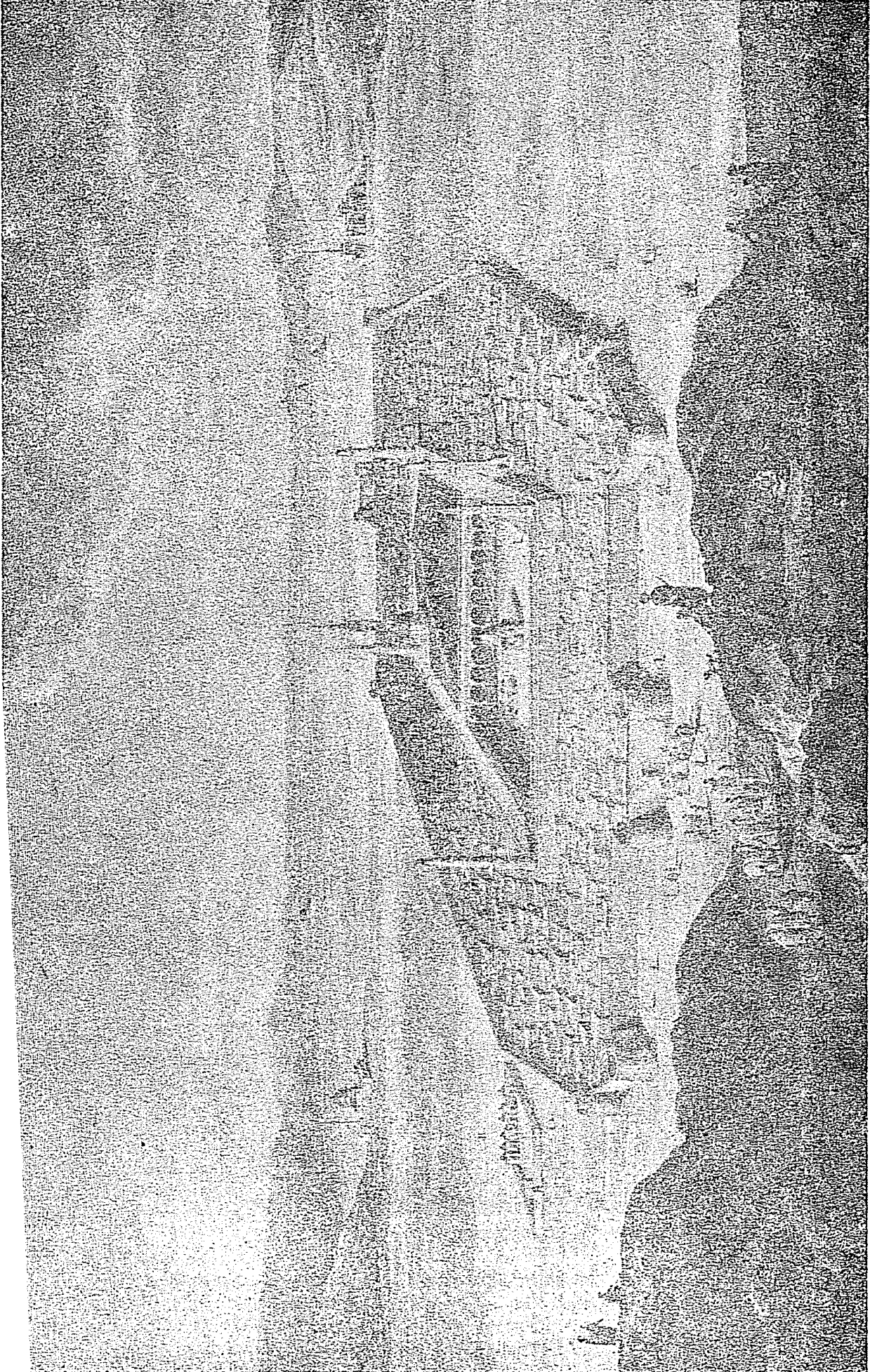
ıyör. (Gravür : Simonet, Hayat Dergisi'nden)

Gravür; BERTHAULD

ÜŞÜ (Hayat Dergisinden)

bei Abbas	41 — Cebeli Abdullah	49 — Mahalli Şakkulkamer	57 — III. Murat Mescidi
amı Haneî	42 — Cebeli Sebir	50 — Cabeli Hîre	58 — Kanunî Sultan Süleyman Mescidi
amı Şâfiî	43 — Cebeli Şerif	51 — Cebeli Nûr	59 — Sultan Kayıtbay Medresesi
amı Mâlikî	44 — Cebeli Sevr	52 — Namazgâhı İbrahim	60 — Delillerbaşı Konağı
amı Hanbelî	45 — Cebeli Menşîye	53 — Şerif Türbeleri	61 — İmambaşı Konağı
b Kürsüleri	46 — Cebeli Lâlâ	54 — Hz. Hadice'nin Türbesi	62 — Umumî Hamam
eli Ebî Kubeys	47 — Cebeli Hafdeme	55 — Şerif Sarayı	63 — Çarşı
eli Cezbî	48 — Cebeli Hindî	56 — Molla (Mekke Kadısı) Konağı	64 — Mekke Kadısı'nın Bahçesi

Resim 56 : Medine ve Kubbe-i Saâdet.